

Peter Kjeldaas sine opptegnelser:

GLIMT

Selv om dette gamle trette
hjerte ennå slår
er dets triste, aller siste
budskap: Alt forgår!
La så være! Livets lære
har en større trøst:
Ennå kommer andres
Sommer
etter egen høst. (Inger Hagerup)

Innholdsfortegnelse

Barndom og skolegang på Røra 1903-1919	2
Ungdomstid i Stjørdal 1919-1929.....	10
Gunlaugs oppvekst.	18
Vikariater 1929-1936	21
År i fjellbygda – Lierne 1936-1942.....	29
I utlendighet - Sverige 1942 - 1945.....	36
Frigjøring	40
Kjerknesvågen – Inderøy 1945-1965	42
<i>Musikk, fest og slit</i>	<i>43</i>
<i>Spill og skolegang.....</i>	<i>44</i>
<i>Peter Gjermund, Ragnar og Egil.....</i>	<i>44</i>
<i>"Norge rundt"</i>	<i>47</i>
<i>Søsken</i>	<i>48</i>
<i>Tilbake til Egil</i>	<i>52</i>
Levanger 1968-1980/Egil.....	53
<i>Jul uten Egil - Første jul toeine - etter 1936!.....</i>	<i>56</i>
<i>Julaften 1979.....</i>	<i>59</i>
1980-1982	60

Barndom og skolegang på Røra 1903-1919

Intet er så tilfeldig som det å bli satt inn i denne verden; foreldre, natur og miljø er gitt på forhånd. Alt har skjedd uten din medvirkning. Var en blant de utvalgte når det ikke slumpet til å bli i storbylum, i flyktningeleir, men i ei fredelig landsbygd - med høy himmel, skog og fjell blåner? Fattig, kulturelt og sosialt. Javel, men det visste vi jo ikke noe om - og savnet det derfor ikke.

Vi vokste opp blant individualister, bønder og småbrukere- arbeidsfolk. Det var tumleplass for aktiviteter, skog og mark, vatn og en herlig bekk med fossefall gjennom eiendommen. Om høsten, røde epler og store, gule moreller i hagen. I lune sommerkelder kastet vi "skotthyll", kjegler, slo langball, krøp gjennom duftende høyhesjer og sprang barbeinte over stakk og stein. Vår barndoms somrer var lange og solfylte, Regn og gråvær er visket ut, i likhet med det som sikkert var vondt og meningsløst.

Hva er så i behold av minner fra barndom og oppvekst, 40 år som skolemann, og hva kan jeg stole på? Johan Borgen forteller at han husker i et glimt morgenen den 7. juni 1905 - han var da 3 år gammel - et digert flagg på utsiden av huset, det skapte en mystisk stemning. Mitt første glimt i erindringen: Den gamle jordmora kommer fra kammerset og forteller at vi har fått en bror. Det var Torvald, den siste i rekken av ni, jeg var da knapt fem år.

Litt senere et vagt bilde av en dødssyk mormor, og av far som nær satte livet til i alvorlig lunge betennelse. Vi yngste, tre av oss, var nært knyttet til hverandre, både i barneåra og siden. De eldste i søskenflokket vokste opp på garden Åsen, som far solgte i 1903, og jeg ble født samme år på Asphaug skole. To år etter flyttet vi så inn på Åsheim, et lite småbruk, skilt ut fra Åsen. Var det trangt i skolebustaden, ble det tumleplass nok oppe i Åsheimen - i den lange toetasjes låna. Nå er både gard og småbruk borte, og på Asphaug ligger Samfunnshuset i bygda.

Mitt forhold til far, hvis navn jeg bærer, var kanskje noe ambivalent. På tross av juling sitter det igjen ei kjensle av hengiven samhörighet. Dyp religiøs, en dyktig lærer - streng, ikke minst overfor sine egne barn. Jeg husker en av mine søstre fortalte at han avstraffet henne for det sidekameraten hadde begått. Kanskje var vi så like i mangt, brå og lite besindig. Mor sa mer enn en gang: Ja, du Peter, du Peter, du er din far opp av dage. Fra far fikk jeg nok det anlegget jeg har for det praktiske - arven fra Kjeldaasslekta. Hans naturlige forhold til håndens gjerninger, skapertrangen i viser seg i det han har etterlatt seg. Mer kunstnerisk og forseggjort treskjæring har jeg knapt sett.

I unge år vandret han vei og sti - lik Vinje, til Hardanger for å delta i treskjærerkurs. Her laget han det speilet vi har, et skrin for verdipapirer, laup og en tobakksdåse i filigransarbeid - lytefritt! Bokbinder var han også, et handverk jeg sjøl bedrev i de vanskelige åra på Røra og i Stjørdal. Skolebiblioteker, venner og kjenninger sendte meg bøker til innbinding og reparasjon. Verktøy lå igjen etter far, og etterhånden ble det hele rent fagmessig - med dekor og gull-trykk.

Far hadde stort verksted, all slags verktøy og en kjempestor dreiebenk - som var i bruk titt og ofte. Her stabbet jeg rundt med mitt, stod og betraktet de flittige hendene til opphavet, og så nok fram til den dagen jeg kunne få dele moroa med ham. En sjelden

gang fikk jeg være med der det skjedde noe, en regimentsamling, dundrende kanoner og storebror som syklende ordonans for obersten.

Søndagsutflukten gikk iblant til Salberg kirke, et ørlite gudshus, bygd først på 17-hundretallet. Det fortelles at bygda hadde hatt sin stavkirke noen hundre år tidligere. Jeg satt i klokkerstolen — ved siden av far, kirkesangeren! Den fremmelige gutten fektet med pekefingeren mens han telte lys i kronen like ved, så de andre barna fniste forsiktig berettet mor. Ellers hadde jeg det privilegium å få gå bakveien inn i helligdommen, videre vandre bak altertavla, gjennom koret til min "residens". I sakristiet kunne en vennlig sogneprest stikke til meg en bit kokesjokolade, det var sjelden kost.

Far var som nevnt ikke "lang i lunta", som vi sa. Juling fikk jeg, og fortjente det sikkert mange ganger; bare siste gangen står klart for meg. Jeg hadde vært uheldig med en stein som det til slutt lyktes å få over uthus taket — den gikk rett i kjøkkenvinduet. Dette var på ingen måte tilsiktet, og jeg aktet derfor ikke å kny under den himmelropende urettferdige behandling som ble meg til del - hardt mot hardt! Han lempet meg etterpå inn til mor med følgende hjertesukk: Ikke mer juling her, det biter så likevel ikke på ham.

Nå, den ukuelige opposisjonslysten viste seg altså tidlig; den kan nok være positiv stundom, men bevares hvor den kan lage det innfløkt for en. En bremsekloss i utviklingen. Jeg tenker da særlig på læreår i skole og arbeidsliv. Det var ytterst vanskelig å tilpasse seg en autoritær skole, for ikke å snakke om en skole hvor det hersket religiøst bigotteri. De første åra i barneskolen er av liten interesse; lærerinnen vår, Marit, var en dame uten synderlig humør. Nå var hun gammel, og jeg kan ikke huske at jeg ble lugget nevneverdig, eller stod i skammekrok. Det gikk frasagn om hennes straffemetoder, fra den gang hun var ung og sprek.

Min skolegang hos far, i storskolen, ble kort; fra høsten og til han døde 12. desember 1913 - av infarkt, hjertelammelse som det het. Hans venner, de var mange, reiste en stein på hans siste hvilested - ved inngangen til sakristiet. Et lite minne fra tida etter fars død - rørende får en si. «Tull-Jo», vi kalte, var bortsatt hos grannene ved leikeplassen. For oss skolebarn var han det store muntrasjonsnummer. I lyse stunder kunne han fortelle munnrappt om sine bragder. Hadde "eksert" i 18 år - en tid rik på spenning, stått på muren i Jerusalem under tyrkerkrigen. En feig uvenn, Kristian, var forrederen; Tror du ikke den tosken hoppet rett ned til tyrken. Grunnen til hans hengivenhet for far, kjenner jeg ikke; kirkesangeren var kanskje en av de få som hadde et vennlig ord - en liten ppmuntring å gi? Nå, en dag kom han høytidelig inn på kjøkkenet til mor, spurte meget alvorlig om hun hadde hørt at "Frelsesarmeen" kunne finne folk som var forsvunnet! Skulle hun ikke prøve om armeen var villig til å lete opp Kjeldaas, så vi fikk ham tilbake? Hva mor svarte, skal jeg ikke si, men jeg ser ennå tydelig for meg Jo, der han står i fillene sine - med iver i blikket - og venter på svar.

Fars død innunder jul var et alvorlig sjokk for 10-åringen, en katastrofe så uventet, brutal og uforståelig. Den 66 år gamle hedersmannen fikk slaget på Verdal stasjon, dit han nærmest sprang - er det fortalt - etter endt juleinnkjøp. Det var liv ennå da en ung stasjonsbetjent fant ham. Olaf E. snakket med denne betjenten et halvt sekel etterpå. En gammel bonde og venn av familien, kom kjørende med den døde på langslede opp bakken og inn på tunet; mor med barneflokket på trappa - jeg for meg sjøl ved uthusnova. De to yngste klynget seg til mor, mens jeg lenge ble gående ute - alene. En melodi — monoton - nynet den visst. Opp og opp igjen den samme - var utenfor tid og rom.

Bare dette glimtet fra fars endeligt står klart i erindringen; alt som fulgte, gravferd, jul uten ham - utvisket! Velsignede Olaug, med sitt hjertelag; hvor hun hjalp meg i denne vanskelige tida. Hun hadde vel ikke stort å rutte med, men alltid en liten oppmuntring - en småting - når hun kom fra lærerskolen. Den milde ømhet, det lyse smilet, tente et lys i oss straks vi så henne stige ned på perrongen , der vi ventende stod på stasjonen.

Som eldste mannfolk på småbruket lå det et visst ansvar for drifta på mine unge skuldre. God helse, sunt kosthold, enkel livsførsel oppveiet en liten spebygget kropp. Jorda var tungdrevet, nesten bare bratte bakker, skrinn. Med litt leid hestehjelp vår og høst, holdt vi drifta gående uten altfor mye slit både i fjøs, på åker og eng, og i hage. Lystbetont var neppe alt dette. Hvem liker ligge å luke i turnipsåker og grønnsakland i den alderen? Heldigvis gikk det nedover bakke når avlingen skulle inn. Var tilløpet langt nok, kom som oftest gutten med høylasset opp den bratte brua og inn på låven. Høykjerra var den gamle bæregrinda påsatt hjulgang fra velbrukt barnevogn - rasjonalisering: Nå, enmanns jobb. Handelsmannen nede ved stasjonen bemerket ellers nokså tørt at "kornstaurer opppe i Åsheimen gikk inn sjøl", og mente vel med det at han ikke kunne se den vesle tassen under.

Den samme kjøpmannen gav meg i åra framover en rekke oppdrag, arbeid i hage, snekkerier, småreparasjoner. Alt godt betalt, og maten var overdådig. Mot mor viste han en temmelig enestående hjelpsomhet etter hun ble enke. Mannen var eldre, meget velstående ungar, som visstnok fridde til Olaug - uten synderlig hell. Og hvem fant ikke behag i denne livlige, syngende "enkedattera", og hun la ikke skjul på at hun hadde mer enn ett frierbrev liggende. En skrev altså den gang...

Hun hadde ikke liten humoristisk sans: Etter et vennlig, men bestemt avslag på ekteskapstilbud, får hun fra en halvgammel, original husvenn et nytt brev om sin ulykkelige tilstand: "Då eg fekk brevet ditt på posthuset, gjekk eg heim, fjelga rommet mitt, sette meg ned og las ei salme - og opna så brevet. "

Emissærer og andre predikanter benyttet seg flittig av mors gjestfrihet, og de viste en mistenkelig stor interesse for henne og Åsheimen; hun var jo bare 46 år og hadde gård og grunn. Ære være mor; det greide seg med Vårherre og barna! Gjennom husandakter prøvde hun å få oss små med i dette barnetrosamfunnet - det lyktes delvis. Jeg var nok da, som nå, lite mottakelig for profetiske syner, og kjedet meg gjennom D.G.T., slik jeg 10 år senere slet meg gjennom endeløse bibelfortolkninger på lærerskolen. Hun var

omsorgsfull, praktisk og effektiv, mor; om hun forsto hva som rørte seg i "gardsgutten" hennes, er en armen sak. Mye forlangt kanskje. .

Far var som nevnt sikkert av en langt mer sammensatt natur, mer allsidig i sine interesser. Gunnar forteller en del om dette i sine "erindringer" - han fikk jo leve med far under hele oppveksten - da bonden og kirkesangeren satt velstående på "Åsa". Her strødde hans unge brud om seg med milde gaver til sine husmenn, tok i pleie fattige søskenbarn. To av disse kunne fortelle etter vi kom til Inderøy - at de husket mine foreldre med den største takknemlighet. Det er mulig en kan kalle barneåra lykkelige, sorgløse var de såvisst ikke etter fars bortgang.

Vi tre yngste var sammen i leik og arbeid. Bygde hus oppe i ei gammel selje, demmet opp badekulper i bekken eller listet oss inn mellom mørke graner i Åsalia. På varme sommerdager gikk vi den lange vegen til Koastranda, lå på svaberga og plasket i salt sjøvatt. Her lærte jeg omsider å svømme; å, for et under plutselig å kjenne at det bar! Skolen var som nevnt autoritær - på alle trinn. Fantasilivet fikk liten næring, nysgjerrigheten ble sjelden tilfredstilt.

Pugget var i og for seg ikke så galt, bare stoffet hadde vært mer inspirerende og variert. Over jul i 1914 fikk vi en underoffiser som vikar, og nå ble det sagasus i den vesle skolestua. Han satt oppe på sin trone ved det fillete kartet og leste Snorre så øyet ble stort og vått. Berserker buret og kløvde skaller. Kongerekker og slagscener, virvlet forbi oss. Det var like spennende som Coopers «Læderstrømpe» og "Den siste Mohikaner". "Hold fram som du stevner, skal du finne Normannakongen"! Et vrengebilde av historien? Kanskje delvis riktig det som stod, men hva med det som ikke stod der? Landet var fullt av konger - små og store - jarler og presteskap. Ja, også træler - som kunne arbeide seg fri. Vi dyrket drapsmenn, Olav-ene, Knut den mektige, Karl den 12. Hva fikk vi vite om Wergeland, Holberg eller Ørsted, Linné? Allmuen hadde en usannsynlig liten plass i historien vår; til gjengjeld fikk religionen breie seg i alle sammenhenger, ikke minst på norskens bekostning.

Vi skrev kanskje et par stiler i året, ellers gikk det på diktat, avskrift og gjenfortelling. ("Landsmål" ble innført straks før jeg sluttet skolegangen.) Intet ondt skal sies om skolemesteren, planen var nå engang slik og lærebøkene med. Lekser måtte læres, så sluttresultatet ble kanskje ikke så ille likevel. Tallkarakterer i desimaler på vitnemålet, og mitt tall var, såvidt jeg husker, 1.32. En fremmelig elev altså! Hva gjorde det da om vi for oss selv holdt Øystein for en smågutt ved siden av Sigurd Jorsalfareren, han med hesten og gull skoen!

Vi fikk ikke innprentet å ta igjen, som idag, men sloss gjorde vi naturligvis, ikke med springkniv og karate; vi lærte kanskje noe om tilbakeholdenhet? Om vi mobbet? Ordet var ihvertfall ikke oppfunnet ennå.. En varm vårdag i solsteiken ved vinduet, duppet jeg nok av et øyeblikk, mens læreren herjet med oss i katekisma. Ikke et ondt

ord fra ham - en flink elev får ikke vondord -, men latteren på leikeplassen etterpå var såmenn ikke lettere å svelge enn real juling.

Min første kjærlighet fordelte jeg på jenter i klassen, en lyshåret og nebbet, den andre var av den drømmende, litt fyldige, mørke typen. Følelsene for sistnevnte varte lenge; ingen av oss så den utvalgte inn i øynene, for ikke å snakke om å komme innen rekkevidde... Det var vanskelige år, "spiringens" tid, tenåra vi kaller i dag. Vi kjente nok suget når blikket streifet de runde former - de myke vakre linjer... Vi lengtet, hadde våre drømmer...

Så kom "konfirmantførebuinga" - i sommersonn og ferie. Heime hadde vi besøk av Tale og hennes vakre pleiedatter. Var oppover ørene forelsket, og ønsket både bedehus og "lesing for presten" dit pepper'n gror. Det duftet så deilig av blomster og nyslått hø der jeg hadde forlatt min tilbedte nå skulle jeg sitte i innestengt bedehuslukt og lære bibelord! Selv den gang forekom denne "forberedelse" meg helt unødvendig. Vi hadde jo i 7 år hatt omlag 9 veketimer i religion - pluss en god del "kristendom" i de øvrige timene. "Den nye kapellanen" var imidlertid en mann - snåsnig - som ikke alltid tråkket i gamle stier. Hans barnetro var sikkert i orden, den geistlige aura derimot, manglet han både i språkbruk og framtredden.

Det var lang vei å sykle, fra kapellangarden i Røvika, og vi guttene sto ute på veggen opptil et par timer og ventet til den store, litt for velfødde rusken kom pesende i solsteiken på den gamle damesykkelen. Svetten rant nedover hans runde, blide åsyn, der han gikk foran sin fårehjord og med mild røst forkynte: No må dokk kom inn guta! Den samme kapellanen og hans Karen skulle komme til å vandre svært ofte inn og ut hos mor. Hun hadde en uttalt svakhet for geistlighet og predikant. Når han om vinteren kom kjørende inn på tunet, måtte jeg stå ferdig i "dørsvala" og vente på; No må du kom å hjelp mæ å få inn slåddån, Peter! Hans vidd og slagferdighet kjenner alle til - noen av historiene er sikkert laget. Han er på fisketur på fjorden i Skogn. Pastoren har fisken på ripa, det glipper og byttet forsvinner i bølgene. Da snur sognepresten seg til rorskaren og smeller i: No må du sei det som ska seiast! Etter prestemøtet har hyrdene — unntatt vår mann — klatret opp på toppen av kornsiloen for å skue "utover Steinkjer stad og de brede bygder". Vel nede kommer det lakonisk fra skogningen: "Æ tænkt itj æ skolj få sjå dokk så ner hemmela nån gång".

På konfirmasjonsdagen skulle en etter tradisjonen stå plassert etter nummer i skoleprotokollen. Kapellanen innførte loddtrekning; følgen var at jeg rykket fra første - ved alterringen - til nederste ved døra. Spør om en som var glad! Utbyttet før jeg gikk til sengs om kvelden var en hestehandlerpung og noen kroner.

Var jeg en flittig kirkegjenger de åra jeg tronet i klokkerstolen, fikk nok mor visse problemer med meg siden. Når jeg en sjelden gang slo følge, passet jeg på å snike meg opp på galleriet til kameratene, hvor vi hadde det riktig muntert. Organisten,

Peter, hadde lampefeber og sang "dei-dei", mens han kavet seg gjennom salmer og liturgi. Ringeren led av St. veitsdans, nikket, ristet og veivet med hodet der han kikket gjennom utskjæringene i bakstykket på orglet. Mannen med belgsveiva flyttet en fyrstikk for hvert vers, så på oss og gliste. Etter amen, la den svettende spillemannen pekefingeren på nesetippen med et lettelsens sukk. Jo, det var en rett "navnkundig" forestilling for oss unge rakkerne.

Røra ble egen kommune i 1907, og kom derfor til å ligge utenfor "kultursentret" Inderøy herred. (Budsjettet i 1907 var på kr. 8879, derav 40 % til fattigvesen, administrasjon kr. 100 og skole 1500 kr.). I Inderøyen lå de gamle storgårdene Sundnes og Rostad, Herman Løchen residerte på Sundnes, og tidens kjente personligheter fant veien hit: P. Chr. Asbjørnsen, Jørgen Moe, Andreas Munch, Ole Bull og Vinje - for å nevne noen. Sistnevnte, forteller . tradisjonen, satt oppe i Sakshauglia og skrev "Her ser eg fagre fjord og bygder". Vår statsminister i Stockholm, Ole Richter - med sin engelske, frue holdt sine meget omtalte gilder på Rostad, når han en sjelden gang lot seg se - helt til skuddet smalt!

Heldigvis hadde skolen et lite bibliotek, folke- og barnebibliotek en liten gullgruve for unggutten. Hva betyr ikke bøkene og avisene i et barns utvikling, dette å nå utover hverdagen, ensformigheten: Å identifisere seg med aktørene: Jonas Fjeld, Ph. Fogg eller Odin. Det var på ingen måte bare Jules Verne, Rider Hagard o.a. som fengslet meg, også Halvor Floden, Sven Moren, Bojer, Egge, Falkberget og Hamsun. Føljetongen Bør Børson ble folkelesning i "Nidaros" si glanstid. Måtte fare gjennom dagens epistel utafør posthuset på stasjonen før vi sprang opp Åsheimbakkene. I vintermørket krysset vi jernbanelinja - strengt forbudt - krøp under piggrådnetting, fem minutter spart!

Som sikkert mange i denne alderen, skrev en "dikt". Satt i "lysthuset" - den vanlige pilehekkrundingen, - tygget på blyanten og slet med rimet. Det gikk dårlig, musikken lå meg nok mer på hjertet alt i skoleåra. Et gammelt harmonium stod i stua, far bygde i alt 4, og det ble flittig brukt. Notene lærte jeg på egen hand, og var et stykke på veg da jeg i 10-årsalderen fikk pianist og komponist Gulbranson til lærer. Torvald, som var meget musikalsk, fikk så vidt jeg vet aldri timer i spill, men han ble en meget dyktig amatørpianist. Hvorfor mine søstre ikke lærte seg å spille på et instrument, er vanskelig å forstå. Det var neppe mer "tæl" i oss, snarere tvert imot. God sangstemme hadde de alle, særlig Olaug. "Hun er jo den rene operasangerinne - for å sitere sensor da hun gikk opp i sang på lærerskolen. Både sanglærer og sensor hadde da riktignok fått "litt på lampa".

Jeg kan ikke huske hvor gammel jeg var da jeg laget min egen fiolin. Stasjonsmesteren lånte meg instrument som ble modell for min "stradivarius". Til botn og sarger fikk older greie seg, lønn var et uoppnåelig treslag. En underlig, litt flat tingest, men låt gjorde det, og i bruk var fiolinen til jeg i 1921 kjøpte et handlaget, bra instrument av min fiolinlærer. Synd at den sjølgjorte ble slengt bort - kunne ha vært en liten kuriositet i dag? Sigurd, en eldre kamerat på nabogarden, kom over noen filler av en fiolinskole, og nå kunne vi sammen i det minste stemme instrumentene i de rette kvintene. Samspillet vårt låt sikkert ikke vakkert, selv om vi prøvde å følge G. Fr. Langes anvisninger m. h. t. bueføring og takt. I dag er det musikkundervisning i barnehage, musikkskoler over alt. Nei, "tilbudene" var små på landsbygda, og hvorfor skulle en guttunge lære noe så unyttig?

Det var forresten andre hobbies som fanget meg inn vel så mye som musikk: handarbeid og mekanikk. Far etterlot seg en god del verktøy, som jeg flittig brukte, ja, misbrukte. Kjempehøvelbenk og en tilsvarende stor dreiebenk, som for en guttunge var et ork å trampe. Dette utstyret var plassert i et avdelt rom på låven: agn, halmsk og støv lå tomme tykt over alt. Et sunt arbeidssted var det neppe, men "tæringen" fikk likevel ikke has på meg; den gjorde ellers rik høst blant ungdommen på Røra - som andre steder. Alt sportsutstyr var heimelaget, ski - om en i glassfiberalderen kan bruke et slikt uttrykk om mine - , skøyter av tre med jernbeslag og tresykkel, et vidunder jeg lærte balansekunsten på. En hake var det at du bare kunne "sykle" nedover bakke liggende på magen, men jordveien i Åsheimen var bare bakker! Her på låven ble altså fiolinen bygget, et nitid og langvarig arbeid, omhyggelig slipt, polert med oljelakk og svartlakkerte skruer, gripbrett og strengeholder. Ibenholt, hva var nå det? Det mest kompliserte apparat som ble til i støvska, var nok løvsagmaskinen. Løvsagarbeider hadde jeg alt lenge strødd om meg; det hang fyrstikkholdere , rammer - med drager og andre kruseduller på veggene både heime og hos slekt.

Det var ment som tråmaskin; oppfinneren fikk snart den lyse idéen at vasshjulet oppe i bekken måtte kunne dra. Dessverre ble det dens endelikt; konstruktør hadde beregnet turtallet galt. Det omhyggelig utførte arbeid rystet i stykker mitt farvel til løvsaga. Alt som sveiv rundt virket tiltrekkende. Denne kvernkallen trakk et utall av remskiver langt nedover enga, remskiver som ingen annen funksjon hadde enn å gå rundt! Hvor jeg ventet på vårløysing - med fossebrus og vasshjul, dager uten nevneverdige plikter. Bare vasse gjennomvåt rundt i "maskinparken"!

Vinteren var lang - mørk, uten nyanser. Nesten da! Vi må ikke glemme sol snu - jul - forventningen. Bare dette å finne et juletre som var godt nok, det kunne ta dagen! Kom så kvelden - selve julekvelden, og vi etter endeløs venting ble sluppet inn i den strålende herligheten. "Kongerøkelse", duft av gran, blafrende talglys. Etterjulsvinter med glitrende soldager - lysstreif i vinterlandet! På veiene prustende, dampende hester med dombjeller. Til kirke og fest satt de "kondisjonerte" godt innpakket i pels og "båtfører" i sluffen. Bonden måtte nøye seg med spissleden kanskje med drengen på kuskesetet.

Merkedag i tilværelsen - lysfesten - da vi kunne vri på disse svarte brytere og trylle fram et lyshav, syntes vi da, i kjøkken og stue. Mange Watt var det neppe i de små dinglede pendlene i taket. Jeg hadde gått hakk i hæl med montøren mens han hengte opp "glansgarnet" på de små, kvite isolatorene.

Ingen ringe begivenhet for oss unge da bygda fikk sin første automobil. Dagen på skysstasjonen. Vi hang rundt "sjåføren" i dagevis; han sto med huet ned i motorkassen, fiklet med nøkler eller slet med sveiva. Likevel var det en beltetraktor som laget de store bølger på stasjonsområdet, etter buksering ned fra rampa, og etter at bondegutten fra Inderøy til slutt lyktes få start på uhyret. Voksne og unger diltet etter trollmannen der han svingte inn til handelsmannen for å stoppe og fylle vatn. Det viste seg imidlertid like vanskelig som å komme i gang. Han bleknet, kastet kjøretøyet rundt for ikke å brase inn i forretningen. Vill i blikket arbeidet han med ratt så traktoren danset på to, gikk gjennom hagegjerdet, la ned ei vårgrønn bjørk, og falt endelig til ro ved flaggstanga. Den utslitte "bjørnetrekkeren" hadde funnet den rette bryteren. En astmatisk stasjonsmester hev etter pusten der han tvekroket av latter klamret seg til restene av gjerdet.

I kameratflokken var jeg kanskje noe tilbakeholden, sjenert som jeg var - en slags observatør - ikke skyldfri av den grunn naturligvis. Det var ikke snakk om å unnså seg når en hadde sigaretter å by fram. "Happy" førte meg inn i tobakks jungelen - en jungel vanskelig å komme ut av. "Karva bla" stoppet vi i heimelagde piper; det smakte neppe godt, heller ikke snusen Jon spanderte en dag. Alle fem la inn en "rallarpris", spyttet brunt og spankulerte voksent på Tørkhusaugen. Jeg, stakkars krek, snek meg i hast inn i buskene hvor middagen havnet i blåbærlyngnet. Nå, sildepotetene var intet å gråte over, men heller både sild og kokt flekk enn dette pulvervineriet.

Denne banden, de fleste eldre enn meg. utviklet krigerske egenskaper. "Føreren», en laban i 18-årsalderen, organiserte kampgrupper beveget med småstein og trefjøl, og så var det å gyve på hverandre eller søke dekning i smie, tørkehus eller lauvkratt. Denne lederen vår gav i våpenhvilen til beste bloddryppende røverhistorier; krig, det var selve livet! Vi leste jo om krig - verdenskrigen - som raste rundt om i landa, og for en litt underbegavet ungdom, virket den muligens tiltrekkende - tapperhet og helteglorie.

Hvor tappert vår helt var i stand til å slåss mot tuberkulosen, skal jeg ikke uttale meg om. Mitt virkeområde var Stjørdal da jeg fikk vite at han hadde tapt slaget. Far hans var slakter — en meget fredelig mann, som lot kjerringa herse med seg etter forgodtbefinnende! Visst var vi oppfinnsomme, som nå dette med "harpiksfiolin". En gammel original — ungar — som bodde isolert, fikk festet denne "fiolinen" på vinduet i mørke vinterkvelder. Så var det å springe for livet når en rasende eremitt stormet ut. Jeg deltok bare én gang i konsertvirksomheten, og lurte etterpå hva galt gamlingen egentlig hadde gjort oss.

En episode, enda mer betenkelig, fant sted en sommerkveld på valplassen vår — av fredelig karakter forsåvidt. Det hadde forvillet seg ei jente dit opp; av samtalen forsto jeg at noe spesielt var i emning. Kort etter lusket de tre med jenta mellom seg inn i skogen - fjerdemann, den sjenerte stakkaren, hev seg ned bakkene til mor og søsken. Følger for 15-16 åringer fikk ikke denne elskovsidyllen, men hun ble senere sittende hos pleieforeldra med "lausunge" - til spott og spe, slik som det nå var den gang.

Arne, yngstesønnen på nabogarden, var min beste kamerat i barneåra. Når han lå med buskaken oppe i heiene, utviklet vi to en utrolig oppfinnsomhet. Flekket bark av older, asp og laget kunstferdig spunnet lurer, bygde lauvhytter, hus langt oppe i kjempegrana ved jordkjelleren. Ei forseggjort pilbørse jeg laget, ble flittig brukt. Ikke bare til å skyte på skive med; jeg er redd vi jaktet på småfugl bak smieveggen.

Denne vennen fikk i 16—17 årsalderen en brå og meget tragisk død - en tildragelse som gikk sterkt inn på meg. I et tjern oppi marka hadde vi en flåte liggende. Den var tømret av bord- og plankestubber. Vi staket, padlet langs stranda, gjennom siv, varmliljer til vi — etter endt eventyrreise fortøyde den i ei stor hengebjørk. Her var badeplass og riktig vakkert - men, speilbildet til tross, botnen var lumsk og gjørmet. En konfirmasjonssøndag hadde vi avtalt og møtes ved tjernet. Om morgenen ville imidlertid Olaug ha meg med til Sakshaug kirke - noe jeg var svært lite lyst på. Si nei til Olaug var for meg umulig, og jeg satt trygt forankret ved hennes side da tragedien skjedde. Flåten gikk i stykker, Arne ble borte i sivet, mens kameraten karret seg i land. Ble Olaug min "reddende engel"? Sannsynligvis, svømmeferdigheten var minimal. Etter timelang sokning utover kvelden, ble Arne trukket

iland fanget i et gammelt sildegarn. Det var pinefullt å se det forgremmede ansiktet til faren når han dro seg etter hest og vogn opp de bratte bakkene forbi oss. Kort etter døde han: sorgen over hjertebarnet ble kanskje for tung å bære?

Det som her er fortalt hendte ved slutten av 1. verdenskrig. Mine inntrykk, erindringer, fra krigsåra og straks før, er vage. Vi hørte nok prat, stundom hissige diskusjoner når folk luftet sine kjensler overfor de krigførende - særlig tyskere. Men grep det oss inn til hjerterøttene når vi leste om katastrofene slaget ved Marne, ved Verdun, millioner som led og døde i skyttergraver, i ruiner? Neppe - den gang som i dag! Jo, forresten, noen av disse katastrofene er risset inn i minnet: Slaget i Nordsjøen, Sivert, Arnes far, har lest morgenavisa og nå står han forferdet ved stabburet, skildrer kampen og alle som forsvant i bølgene. Jeg hadde nettopp lest "Kapergasten" og kjente meg som ekspert på trefninger til sjøs. Videre "Titanic"s undergang — vi kunne mange vers om denne ulykken, senkningen av "Lousitania" og de tusenvis av barn som omkom. Revolusjonen i Russland gikk oss heller ikke forbi, i likhet med Rasputin og kampen mellom rød og hvit. De "HVITE" flyktningene derfra kom vi i nær berøring med mange år senere i Stjørdal.

Vel, det lokale overdøvet nok gnyet ute i den store verden, visket ut sammenhengen i åra 1914-18. Møtested for de fleste i bygda var "jernbanen", eller stasjonen som det het. Vi ventet på kveldstoget, gikk fram og tilbake, stivpyntet på søndag. Kom trilla fra Sundnes, fikk vi et gløtt inn i en ukjent verden elegante kvinner og menn skred verdige forbi oss til billettluke, mens kusken med sitt fyrige forspann foretok en langsom rundkjøring på plassen før han forsvant bak pakkhuset. Vi var ikke så lite stolte vi småsøsken fra Åsheimen heller, når vi fikk spasere på plattformen med ferierende storebror, sistnevnte iført sjakett, hjerteknuser og med sølvbeslått stokk! En smule kontrast til det fillete olabukseklede klientellet som i dag befolker "strøket". Anleggsarbeideren, rallaren ved Nordlandsbanen, ble slett ikke borte - i nypresset sjeviotdress, stivetøy - blant dette publikum.

I fine sommerkvelder fant vi vegen til jernbaneparken, hvor "slusken" satt ved runde stenbord og spilte "tjue-ett". Storøyd fulgte vi disse velbeslåtte karene som slo korta i bordet, bød eventyrlige beløp, ja, "rasket" som de sa. Her ble vårt ordforråd betydelig utvidet, ord jeg hadde forstand nok til ikke å ta i bruk under dagens gjøremål heime. Onnearbeid og vedhogging betraktet jeg som real mannfolkjobb. Det tyngste: favnvedhogging, var attraktivt — her var penger å tjene. Fulgt av veslebror, Torvald, labbet vi i timevis med øks og sag opp mot fjellgarden, til Jørgen som blinket ut store graner i brattheng og ur. Greide vi halvannen favn, kom vi opp i tjue kroner. Men, terrenget tatt i betraktning, var det ren flaks at vi kom fra det med liv og lemmer i behold.

Ungdomstid i Stjørdal 1919-1929

Olaug, som nå var lærer i Stjørdal, giftet seg i 1919. Bryllupet ble virkelig holdt med pomp og prakt. Min medvirkning var ingenlunde ringe. Sitte på "bukken" i bryllups trilla, med tøylene til forspannet — iført min brune konfirmasjonsdress og Gunnars hjerteknuser! Den store opplevelsen for meg kom imidlertid utover ettermiddagen, da Olaugs kollega — senere min gode venn og "kapell"-medlem — spilte "An den Schønen", "Liebesleid", med Gunnar som akkompagnatør. Det var første gang jeg hørte en som hadde lært å føre buen.

Da min svoger begynte som vognmann og "entreprenør", fikk jeg utover vinteren og våren jobb hos han som altnuligmann. Kjørte tømmer på ufarbare skogsveier, fraktet last fra jernbanen 100 kg. maissekker som jeg vippet opp på firhjulingen fra knea - til mølla, og byggematerialer til byggherren på den nye skrufloseheimen på Kleivan. Visst var det slit, men var en ikke tilpasset dette slitet fra småbruket på Røra? 8-timersdagen ble lovfestet i 1919, men om den gjorde noe fra eller til, skal være usagt.

Lettere, men vel så ensformig, var pløyingen av flystripa på Værnes — den første nordafjells. Dag ut og dag inn gikk jeg bak ploegen, som skar de endeløse lange furene gjennom torva på den flate sandmoen. Jeg hadde den fikse idéen at de skulle være rette, plogfurene, hvorfor, kan jeg i dag ikke innse. Om min del av entreprisen omfattet videre bearbeiding, harving og planering, husker jeg ikke nå. Kisteglad var jeg iallefall da det ble jobb hos byggmesteren - en norsk-amerikaner - som førte opp hangaren. Arbeidet gikk med liv og lyst - sommer og solskinn; dette var, noe for yngstemann i arbeidsstokken! Nynne, hamre og sage, det var like gildt som når vi la spontak heime på Røra. Det var ikke så rent få slike tak jeg var med å legge; kanskje hadde de funnet ut at gutungen til Anna Bertine var kjapp med hammeren, ikke vet jeg. Der var ingen slingringsmann, det nøyte tilmålte avsnitt måtte være ferdig når brølet fra basen kom: Reia går!

En liten digresjon igjen. Da vi på Værnes skulle reise de kjempestore takstolene, fikk vi hjelp fra militært personell. Tilfeldigvis ble jeg stående ved siden av flyløytnant Jordan, som pratet med en offiserskollega. Temaet var - naturlig nok - flyging og flygemaskiner, som disse rare greiene av duk og ståltråd ble kalt. Hans misnøye med "Norge" var åpenbar. Før jeg måtte forflytte meg, kom det profetisk: "Å, jeg drysser nok ned en dag i den gamle kassa". Det gikk troll i ord. Noen dager etterpå gikk både "Norge" og føreren i bakken - løytnanten hadde sine ord i behold!

Da vi var kommet til takbelegget, ble vi øyevitner til et nytt havari. "Olav Trygvason" styrtet i Stjørdalselva, men her kom flygeren fra det med livet. Hvor ofte hadde jeg ikke gått undrende rundt disse maskinene, fått sitte ved spaken, undret meg over alle knottene i cockpiten, kanskje drømt om en flygerkarriere!

Da hangaren var ferdig, måtte løsarbeideren vende nesa heimover til småbruket. Var så en tid stasjonsbetjent, trillet gods, sorterte post, satte opp signallykter og var grindvakt ved riksvei 50 — en bestilling med stort ansvar. Du måtte la trafikken passere uhindret helt til du så og hørte toget. La jeg øret ned til skinna, mente jeg å høre når toget forlot Sparbu. Så forlokkende syntes meg statsbestillingen at jeg søkte en budaspirantstilling ved Steinkjer stasjon.

Telegrafist Kvisli, mors leieboer og gode venn, tok meg med inn til byen for testing. Men akk, min kunnskap om Steinkjers gater, bedrifter og institusjoner var høyst mangelfull, og slukøret ble vi mottatt i døra av en forventningsfull mor. Telegrafisten og jeg slet forresten sammen i tømmerkogen under en streik ved jernbanen - året husker jeg ikke. Den høyeste timelønn oppnådde jeg under legging av N. T. elverks overføringslinje sørover; tjue kroner pr. vognlast sand, bare for å måke den ned på rampa!

Alt i alt hadde jeg lagt opp noen skillinger, og selv om noe kleskjøp reduserte kapitalen, rakk den med stipend - til et seks måneders vinterkurs ved ungdomsskolen. Nå var det jo folkehøgskole på Inderøy, likevel var det innlysende at avkommet skulle søke indremisjonsskolen i Verdal. En kan saktens spørre hvorfor. 1 1921 var der intet alternativ: Sognets egen skole ble ikke diskutert! Nok om det; skolen var bra den, en real og dyktig styrer. Vi hadde slett ikke bare bibeltimer, men bra undervisning i norsk, rekning og allmennfag. Nå fikk jeg dessuten mine første timer i fiolin, og sammen med . akkompagnatøren - spillekamerat også på lærerskolen - underholdt vi på festmøter og andre sammenkomster. Det eneste jeg husker fra repertoaret er Agnes' vuggeviser og Glucks Reigen seliger Geister.

Eksamensfri var såvisst ikke indremisjonen, og bra var det! Jeg husker min lærer fra Røra var sensor i norsk, og det lot til at han var fornøyd med sin elev, leksværingen. Skolen hadde velutstyrt verksted, vi nådde langt i møbelsnekkeri, for mitt vedkommende et overdimensjonert skrivebord. Ryggen, de små skapa med hylle hang på kjøkkenet i Sørli, bordet havnet visst omsider i Tromsø.

Glemmes bør heller ikke samværet med jenter - det rene vårbrus! Alt i ærbarhet naturligvis, godt vaktet av påpasselige inspektører. En gang ble vi tatt på vårt firemannsrom - jentene pyntelig plassert ved vinduet. Bevares for et tordenskrall, fra en lærer, kvit av raseri! Og vi som bare hadde pratet litt med dette syndige kjønn, ikke nødvendigvis bibelhistorie - men likevel! Akk ja, sedenes forfall var i emning alt den gang...

Litt slappere var inspeksjonen ved sommerkurset som fulgte. Vi gjestet ofte våre jentevenner på husstell avdelingen. De kunne sitte på fang, mate oss med gobiter fra kjøkkenet. De både fikk og gav klem. En av dem var riktig søt og lubben, minnet litt om min "første utvalgte" på folkeskolen! Lykkelige dager, uten stimulanser, ingen nevroses. Vi behøvde ikke å "organisere" livet; hadde nok med å leve det - i samvær med uerfaren, ufordervet ungdom. Som aldrende spør en seg: Hva var dette å være ung? Være sjenert, følsom, nærtagende, under trykk av konvensjoner - samtidig hungre etter det ukjente; forventningen. Kom kroppen med sine krav, skulle de undertrykkes - synd. "Menneske og maktene" - uforståelig.

I følge Schopenhauer skal ikke mennesket være lykkelig, skal bare utholde sin skjebne. Hjelp til dette kan kunsten - musikken gi. Nå, denne vismannen kjente vi ikke engang navnet på, vi visste, som før nevnt, like lite om filosofer som om Holberg og Wergeland. Men "de tre vise" fra Østen kjente vi til - ut og inn - fra 1. klasse i barneskolen.

Musikken kom uten tvil meg til hjelp, befridde meg i noen grad fra sjenertheten, ble det mest kontaktskapende element i åra framover. Den tente en "ild" som både Gunlaug og jeg har prøvd å holde vedlike til denne dag. Musikken hjelper altså ikke bare til å "utholde skjebnen", men også til å sette hjerter i brann! Å leve er jo å elske, eller å si det med en klok forfatter: Et menneske som virkelig har elsket og blitt elsket, kan det aldri gå helt galt med siden. Det kan bli rammet av ulykke, bli ensomt, men vil alltid ha et fast punkt å falle tilbake på.

Så over til "tilfeldigheten og nødvendigheten": En høstdag 1922 står en forsagt ungdom i stivetøy og ny sjeviotdress på stasjonen i Trondhjem. Føler seg bortkommen der han står, lite kjent i byen som han er. Omsider finner han trikken til "Øya", videre til fots med tung koffert

og felekasse. Mål? Jo indremisjonens nyopprettede lærerskole på Fredly. Hva i all verden skal han der, "rabulisten" i Åsheimen på Røra? At han ikke hoppet av toget etter et par mil, og slentret det vesle stykket til Levanger lærerskole! En velrenommert statsinstitusjon, kompetente lærere, ingen skolepenger og dessuten stipend til "trengende" elever. "Nidaros lærerskole" hadde intet av dette; jo, forresten, 3-4 timelærere var meget dyktige og inspirerende.

Litt av forklaringen på dette merkelige valg av lærested er følgende: For å få lån måtte en ha kausjonister, og Strinden Sparebank godtok såvisst ikke hvemsomhelst. Nå hadde mor velstående misjonsvenner. Hennes påskrift var lite verdt, likeså Gunnars, men gullsmedens — generalsekretærens var god nok til bankdirektøren. 6000 kroner gikk med — mange penger den gang. Om generalsekretæren i indremisjonskretsen satte "betingelser", kjenner jeg ikke til. Var det underforstått: Vi legger denne sønnen din, Berntine, i Herrens hender, dvs. i "misjonsprestens"! Paradoks! Olaug og Gunnar, pene barn, hadde funnet seg godt til rette på Levanger lærerskole.

Det ble på mange vis tre vanskelige år. Ikke bare trivselsproblemer - en fikk så å si døden inn på livet: Han jeg i starten bodde sammen med, døde brått i tuberkulose; flere i kullet gikk forresten samme veien. Det som likevel grep meg mest, var at Tordis døde. En dag lå beskjed på kontoret at jeg måtte komme til Thale, mors venninne. Der sto jeg tafatt ved senga, så på det som var igjen av den vakre skapningen; gulkvit hud over knokler, skinnende innsunkne øyne, feberroser, og det mørke håret flommende utover den kvite puta. Ordløs - redd var jeg. Var dette min hemmelige kjæreste fra ferienesommer i Åsheimen - solsommer med lek, sorgløs, barnslig flørt? Hun mumlet, knapt hørbart, noe om Jesus.. Hvordan jeg kom meg ut, og hva jeg sa til pleiemora, husker jeg ikke.

Det er ingen grunn til å legge skjul på at det hadde positive sider naboskapet med "Stiftsstad". Musikk læreren, Gulbranson, førte meg inn Chopins verden. En dyktig fiolinist ved symfoniorkesteret var så inspirerende at fela nok stjal vel mye tid. Her var teater og konserter i "Frimurerlosjen" - en åpenbaring for en som kom fra landsbygda. En uforglemmelig kveld i losjen: "Filharmoniens" gjestekonsert med Alfred Cortat i Griegs a-moll, og ekstranummeret, Ole Olsens solefallssang for strykere - G. F. Lange som konsertmester! Per Bolstad jun. hadde sin debutkonsert her, den gav store forventninger, men det gikk nok ikke så bra senere. Gunnar og jeg hørte forresten, etter at han kom fra Paris, en beåndet framføring av Griegs fiolinsonate i F.

Av andre fiolinmestere kan nevnes Tosca Seidel, Telmanyi, Stefi Geier. Den ungarske fiolinistinnen henførte oss ikke bare med sitt spill, vel så mye ved sin skjønnhet. En gang spilte hun Mendelssohn's e-moll. Etter mange ekstranummer stormet vi fram til podiet, lyset var slått av. Hun så på oss, smilte og spilte så "Sæterjentens søndag". Jo, ikke bare grå hverdag, terp og "eksegese" i "misjonstida" heller.

Vi spilte kvartett med vår lærer - repertoaret var mangfoldig: Beautiful Ohio, serenader av Beethoven og Schubert, Sonja, Sonja stjerneøyne har du. . . . Den siste måtte vi spille hver kveld på festaftener, etter oppfordring fra "misjonssjefen"! På Trondhjems Teater; Jeppe på Bierget, Den Politiske Kandestøber og Peer Gynt. Vel så morsomt var naturligvis Czardasfyrstinnen og Bajaderen.

Dessverre ble det nok også ofret i meste laget av tid på jenteflying. Leirfossene var et yndet utfluktssted - sitte i skumrøyken og lytte til brusset! Våren 1925 gikk jeg så opp til eksamen, som privatist; avla prøve sågar i sløyd, skriving, gymnastikk og musikk. Sløyden var metodisk — etter Kjennerud. Oppgaven bestod i å lage en grad, dobbel og enkel, og en ting til som skulle vise din ferdighet i å bruke millimetermål og vinkel. Etter et par timer stakk jeg av, satte meg ved pianoet i musikkrommet over sløydsalen. Går ut fra at sliterne under meg satte pris på "Valse Pleurante" og "Mustalainen".

Selvvalgte verker til musikkprøven var en sats fra Beethovens klaversonate i ciss-moll, "Der Sohn der Heide" av Keler Bela på fiolin (alt for vanskelig), og et par mindre stykker på orgel. Fine karakterer i disse fagene telte selvsagt ikke mye ved ansetteler - det måtte da være meget god sangstemme.

Det var en minneverdig avslutningsfest "samfunnet" holdt. Den ene profeten avløste den andre oppe ved podiet. Det ble lyst velsignelser, gitt formaninger om troskap i tjenesten. En kvithåret Wisløf dvelte lenge ved "kallet". Hva enkelte av fårene lengst nede ved døra mente om dette, er ikke godt å vite. Nå, jeg fikk mitt "vitnesbyrd", bukket klosset og satte meg ved døra igjen.

Skulle du ha håp om å komme inn i skolen i 20—30 åra, måtte du først og fremst være fra stedet - en innfødt altså: Det ble en slags forsørgelsesbyrde kommunene påtok seg overfor sine egne. Kanskje er det slik i dag også? Så lenge en levde på lån og med utsikt til fast arbeid etter endt eksamen, så en framtida lyst i møte. Alt før skoleporten lukket seg bak oss, var søknader sendt over det ganske land - bare ett bilag å skrive av. Vi var lykkelig uvitende om overproduksjon av lærere, at alle de 2000 som ble kastet ut på arbeidsmarkedet var overflødige. I sannhet mangel på informasjon - lite kristelig, selv om det gjorde verken fra eller til.

Jeg var relativt heldig, fikk årsvikariat på Svorkmo i Orkdal; hundrevis andre gikk ledige år etter år. Nå begynte en "vandretid", som strakte seg over ti år — i vekslende yrker, men var likevel oftest å finne i skolestua. Mor hadde flyttet til Stjørdal, bygd stort hus, som til ymse tider huset legekontor, gullsmedbutikk m/verksted - selv drev hun melkeutsalg i flere år. I 2. etasje bodde vi. Jeg sov i et lite iskaldt kvistrom i 3. etg.

På en måte var disse åra interessante også, rike som de var på variasjon en kom inn i de forskjelligste miljøer, fikk oppleve folks hverdag, mest gjennom barna naturligvis. Hva tropper skolebarn opp med i dag av kostbart utstyr, sammenlignet med det mine skolebarn på Vandve eller i Borge hadde!

Tilbake til Svorkmo, hvor jeg altså tilbrakte vinteren 1925/26. Det var mine første famlende forsøk på det pedagogiske felt, gjorde sikkert mange feilgrep, men med gode intensjoner og bare snille, landsens barn, var resultatet muligens vellykket.

Skolestyreformannen skrev en overdådig fin attest; her får jeg kanskje si noe pent om indremisjonen. Han var en av "hjorden" og satt rett ofte inne hos meg i den vesle, lyse skolestua. Kandidaten fra "Nidaros" var helt etter hans oppskrift - etter attesten å dømme. Så lavt lå jeg altså i landskapet.

En kamerat fra bygda, som jeg gikk sammen med på ungdomsskolen, stakk innom en gang iblant og kunne fortelle hvordan han lå - høyt eller lavt, skal være usagt - med en meget tvilsom, eldre dame. Han hadde ingen fiolin - noe må jo et stakkars menneske fornøye og trøste seg med! Velvilje møtte jeg over alt, noe på grunn av mine musikalske ferdigheter kanskje. Når folk i kretsen samlet seg til fest, var'n Kjeldaas å finne på podiet. Skulestyrar Asbjørn Øverås ved Orkdal Landsgymnas, senere rektor ved Katedralskolen, holdt festtalen, jeg spilte solofiolin Schuberts Ave Maria, Humoreske av Dvorak, Keler Bela - alt med halsbrekkende dobbeltgrep.

Visst lå jeg i trening, spilte hele ettermiddagen - så å si. Har siden tenkt på hva de måtte tåle, de som leide ut hybel til spillemannen. Jeg hørte aldri et vondt ord, "dei var like milde".. Om kvelden dysset Orkla meg i søvn, den nye dagen var like fredfylt som foregående.

En av mine forgjengere, gammel og vis, hadde et lite trykkeri, hvor jeg tilbrakte mange ettermiddager. Han hadde drevet lenge med dette, hadde mangt å fortelle; forfatterspirer som prøvde seg og fikk arbeidet trykt her. Var kjent over alt, visste det som var å vite om dalføret, slektstradisjoner, sagn og gammel overtro. En dag ville han ha meg og et par andre med til Løkken. Hva vi skulle der? Jo, starte en avis for distriktet!

Etter et kort møte, hvor vi også diskuterte navnet på nyskapningen, var vekebladet "Orkmannen" en realitet. "Fødselshjelpen" var visst det eneste bidraget fra min side. Min gamle venn sendte meg publikasjonen etter jeg kom tilbake til Stjørdal, men "Orkmannen"s levetid ble kort.

Året etter fikk jeg prøve meg i journalistyrket på heltid. Etter møtet gikk jeg meg på en kvinnelig klassekamerat. Hun hadde interessante ting å fortelle om sosial status, lagdelingen i dette noe særpregede gruvesamfunnet: Fem trinn, fra direktøren (svenske) på toppen, til trelle nede i svarte stollen. Lærerinnen, datter til lensmannen i bygda, nevnte ikke hvor hun befant seg.. En vakker vintersøndag ble jeg hentet i sluffe og kjørt, under ringlende bjølleklang, til Torshus Folkehøgskole. Her ble det utsøkt middag hos styreren, Ingv. Forfang, og om kvelden spilte vi sammen på elevfest.

Hun som skulle bli min kamerat og "ledsager" til denne dag, har morsslekta si fra Orkdalen. I påska tok min kollega på skolen meg med til farsgarden, her skulle vi sammen med Asbj. Øverås m/frue isfiske i fjellet. Skulestyraren, som var historiker, demonstrerte om kvelden sin veltalenhet, mens kona og huslyden satt stum - lyttende. Interessant og lærerikt, selvfølgelig. Fiskelykka var så måtelig, og jeg frøs skrekkelig der jeg stod stille i timevis på isen - uten skikkelige sko og i tynt yttertøy. Resultatet var en forkjølelse så kraftig at stemmen forsvant fullstendig. Permisjon? Å nei, ikke trygdekasse, ikke sykkelønn for en vikar! Bare stå på, ja stå på kateteret, vifte med/ pekestokk og skrive på tavla! Heldigvis var sommerferien lang, og skoleåret sluttet tidlig den gangen; det var en stillferdig lærer som tok avskjed med sine søte skolebarn de første maidagene i 1926.

I Stjørdal hadde jeg en del timer ved privat middelskole, og fikk etterpå et vikariat ved Halsen skole. Trivselen her var bare så måtelig, store klasser, delvis dårlige kollegiale forhold. Jeg gikk nesten alltid ute i friminuttene, ofte sammen med styrer eller en musikervenn.

Mellom vikariatene jobbet jeg som journalist i Stjørdalens Blad, organ for venstre. Jon Leirfall var i Stjørdalingen bondebladet. Vi to møttes jevnlig på møter i kommune- og skolestyre, eller i andre forsamlinger, som referenter.

Arbeidet i en slik lokalavis er avvekslende - krevende. Her er lite bruk for spesialister, en må kunne litt om alt og alle. Være flink til å "klippe", være vitebegjærlig; dyrke det episke korthet, konsentrasjon. Har ikke lov til å synes ting er uvesentlig - en prøvesten for meg når jeg måtte innfinne meg der "smått og stort skjer", pusse litt på formen når taleren fikk det for innfløkt, og framfor alt: ingen måtte utelates! En kommunal størrelse, en banksjef eller en bygdeoriginal måtte ikke bli glemt ved runde åremålsdager. Ansvarer for dette lå på meg alene, kartoteket sto på skrivebordet mitt. Dagen før han rundet de åtti, kom den ærverdige fhv. middelskolebestyrer opp i redaksjonen til meg, la fram sitt vita. Dette hadde jeg riktignok i kartoteket, men han ville vel forvise seg om at han ikke ble glemt; han var ingen hvemsomhelst — hadde "ligget ved Oxford"! Almuen fikk, som nå, nøye seg med et par linjer.

Forlagene sendte oss iblant en bok til anmeldelse; redaktøren overlot til meg den yngre garde - ofte debutanter. Hadde intet imot å få et tilskudd til min noe slunkne boksamling. "Gjennom Grenselandet" av Sturla Brørs fikk noen velvalgte ord fra min penn husker jeg. 90-åringen er like vital i dag, skriver bøker, tidsskrifter og artikler i dagspressa.

En allround journalist lærer litt om hvordan samfunnet virker, i stat, i kommune, i rettssal og i verden utenfor. Jeg husker de heftige debattene i forbudstida, arbeidsledigheten, fattigdom og misnøye. Uro ute - den gang som nå. Redaktøren hadde bare meg i redaksjonen, og fikk han noe glede av samarbeidet, måtte det være at jeg innførte rettskrivningsnormen av 1917. Ingen hast med reformer i hine dager!

Musikklivet i Stjørdal var ikke mye å skryte av. Vi fikk til en trio, senere utvidet til kvintett, Straumanns Kapell, var det ambisiøse navnet. Etter først å ha spilt fiolin, måtte jeg overta etter cellisten, da han dro sin vei. Det var sikkert ikke bare vellyder jeg lokket ut av instrumentet, selv om jeg øvde intenst på solopartiene og dempet ned ellers. Mange engasjerte oss de 3-4 åra før jeg forlot Stjørdal i 1929.

Øvingskveldene var hos venner eller på omgang hos musikerne sjøl; tre av utøverne var skolefolk. Repertoaret var mangfoldig; fra Lehar og Strauss til Mozart, Beethoven og andre klassikere.

I jubileer, "penere" selskap, kunne vi også spille opp til dans, men jeg tror faktisk et par av oss fant dette å ligge under vår verdighet. Vi fikk alltid honorarer - som gikk til noter - og fri skyss, noe som var ukjent for mitt vedkommende, enten jeg nå fungerte som organist eller fiolinspill er.

Jeg var også kordirigent i Lånke, avlønnet riktignok, men like lite interessant for det. Terpe inn stemmer er langt verre enn å slite med mer eller mindre umusikalske elever. Selvsagt gav det en viss tilfredsstillelse når du fikk veive foran troppen din på galleriet og Beethovens Lovsang fylte den vesle kirka.

Blant russiske flyktninger, som hadde slått seg ned i Stjørdal, var der en herre ved navn Arsky - fhv. marineoffiser på Østersjøflåten. Adelsmann og godt kjent i Vinterpalasset, etter hva jeg forstod. Nå var han etablert barber; onde tunger påstod han i begynnelsen var livsfarlig med kniven sin. En kveld oppsøkte han meg, ville ha hjelp av journalisten i utformingen av en

novelle. Handlingen var, så vidt jeg husker, henlagt til Østersjøen med dramatisk redning av mannskapet på en sunken ubåt. Vi satt mange kvelder, snakket, skrev, strøk og prøvde på nytt. Her skulle være driv, spenning og heltemot. Nå ja, manuskriptet ble godtatt i "Dagsposten".

Marineoffiseren gav meg samtidig en innføring i en for meg ukjent verden. Han hadde en rørende hengivenhet overfor tsaren - denne elskelige, store personligheten! Jo da, han var kanskje det også! Kom jeg inn på forholdene folk flest levde under, analfabetismen, forvisningen, fattigdom og sult, ristet han bare på hodet: "Jeg ikke forstå hva du mene ". Nei, hvordan kunne han sette seg inn i deres situasjon — hadde vel knapt sett denne siden av medaljen. Hvor blind kan et intelligent, velmenende menneske egentlig bli? Og er vi mer seende i dag?

En stor dag, særlig for Torvald, yngstebror, og meg, da det nesten nye «Ritter» pianoet stod i stua. Vi var medlemmer av I O G T på seks måneders oppsiing, som vi sa, og fikk da høve til å øve på instrumentet der i losjen. Her satt vi time etter time, mest spilte vi firhendig, men iblant hadde jeg også med fiolinen. Som takk for lånet underholdt vi på møter og fester - noe de vel satte pris på. Ikke så rent sjelden møtte vi "ordensbrødre" i gata, nynnende på Norsk dans nr. 2 av Grieg. Den hadde de sikkert lært av oss.

Pianokjøpet, som min gode venn og advokat Meland formidlet, måtte vi selv hente fra et konkursbo i Hommelvik. Etter mye bråk med den gamle eieren, returnerte vi endelig langt ute på natta — over Gjevingåsen - til tonene fra Bryllupsdag på Trollhaugen! Det var yngstebror som ikke kunne vente til instrumentet var på plass. Vi slet forresten fælt med å få det opp den trange, bratte trappa.

Så til henne som kom til å tenne lys i min noe trivielle hverdag Gunlaug! "Det første møtets sødme" i Finnangerlosjen - "Budapestkvartetten" med Schubert! Snart finner jeg veien til Stjørdal Sparebank, hvor familien har leilighet i 2. etasje. Nå spilles og synges det Grieg, Beethoven og arier av Handel, Rossini — og Schubert.

"Måneskinnslampen" borte i kroken kaster et dunkelt skjær over de to - på det lyse håret, det unge smilende ansiktet, hånden forsiktig på akkompagnatørens skulde... Til slutt kanskje "Aveu" av Schurnan - erklæringen!

År går; høst med avskjed, juleferie, vår med møtets "sødme igjen". Du ser et lykkelig, smilende "vesen" løpe mot deg der du stiger ned på perrongen - ofte på Trondheim stasjon. Det ble 7 lange år for begge, år fulle av håp, skuffelser og mest - lengsler! Disse feriene er et kapittel for seg. Arbeidsdagen til Gunlaug var lang, fridagene få - ganske annerledes med skolemesteren.

I godværskvelder dro vi ofte ut til sandstrendene ved Hell eller Storvika. Den gang var Storvika en liten perle, ikke som nå; en overbefolket teltplass med larmende musikk. Vi satt på svaberget i det skimrende kveldslyset - helt ned i vasskorpa. Gjenskinn av sol over åskanten i nord-vest, glitrende morild på bølgetoppene. Det var så stille rundt oss, bare nå og da et pip fra en fugl i furu toppen. Visst hadde vi det hyggelig her sammen med venner; leik, rop og latter, men det er nattstemningen mellom oss to alene som lever i minne.

Gunlaugs oppvekst.

La meg stanse opp litt her. Gunlaug skal selv få fortelle fra tida før jeg kom inn i hennes liv: Jeg ble født i lærerbustaden på Haraldreina skole, 4. september 1909, var den yngste og tolvte i barneflokket. Den eldste jenta og en gutt døde som spebarn, mens far var lærer i Hurum, en gutt druknet i synkebrønnen på Haraldreina, 4 år gammel. Navnet ble Gunlaug, "Tolvdine", som en spøkefugl foreslo, men kjælenavnet Lulla fikk jeg beholde; ja, svigerinnene mine bruker det den dag i dag.

Mor, Gunda Olevie Lefstad, var født i Orkdal, der hun vokste opp. Hun var meget musikalsk, hadde vakker stemme og drømte kanskje om en karriere som sangerinne. Det ble med noen få timer med en sangpedagog i Orkanger. Da jeg vokste opp og viste anlegg for spill og sang, mente hun muligens at hennes ungdomsdrøm skulle virkeliggjøres gjennom meg? I 1883 giftet mor seg med G. A. Johansen. Han kom fra garden Finnanger på Otterøy, og var døpt Georg Andreas Finnanger. At han tok Johansen-navnet var han lei for; ville at barna skulle bruke gardsnavnet.

En kuriositet: Det sies at Olav Duun kjente fars bror, Melkjor, og brukte ham som modell til Didrik Dale i "Medmenneske" - uten sammenligning forøvrig!

Far var lærer og kirkesanger, ja, en tid også organist, ved Værnes hovedkirke, satt i skolestyret, "fattigkommisjonen", arbeidet blant ungdommen, dirigerte kor - og var gardbruker. Han var av den gamle klokkertypen; alvorlig - litt høytidelig og streng, satte seg i respekt både i og utenfor skolen. Hørte aldri han skjente, bare kakket litt i kateteret, og det ble dryppstille i klassen.

Mor var mild, fylt av ømhet, av forståelse for sine og andres ve og vel. Det var mange i Kretsen som satt trangt i det; hun gav så langt evnene rakk. Etter høstslaktinga, i julestria, gikk Aud og jeg med en kjøttbit, julebrød, bakverk og kanskje en skvett melk til dem som hadde det vanskeligst.

Hilmar - en eldre bror - reiste til Amerika i 1913. Denne avskjeden står levende for meg, enda jeg ikke hadde fylt 4 år. Det som nok gjorde størst inntrykk på meg, var at han - og bare han - fikk "mølje" før han dro. Mølje var det beste jeg visste! Egentlig skulle han ha reist med "Titanic", men mistet av en eller annen grunn båten, så han ble ikke aktør i dramaet den kalde aprilnatta i Nord-Atlanteren. Han deltok i Verdenskrigen; etter fredsslutningen hørte vi ikke lenger fra ham. Far prøvde alt for å oppspore ham - også Frelsesarméen -, men til ingen nytte. Mor gav imidlertid aldri opp håpet, hver jul ventet hun ham heim, ventet brev eller en hilsen gjennom kjenninger i U.S.A. Lenge, lenge etter hermes død, fikk vi vite, at han var i live.

Vi bodde altså i 2. etasje i skolehuset, et ganske tarvelig husvære — slik det var overalt i gamle dager. Far hadde kjøpt en mindre jordeiendom, Kongsreina, drev gardsbruk, hest, 6-7 kyr og griser. Guttene gjorde det meste av arbeidet ute og i fjøset. Det var ikke våningshus på garden, og da det stod ferdig, flyttet vi fra skolen. Her var det rommelig, store stuer og mange soverom. Livet ble lettere for alle, mindre slit for mor, kortere vei til fjøset. Det var

stor frukt- og bærhage fra før. Nå anla far prydhage foran huset, plantet létrær mot vest; lerkegran, furu, bjørk og sølvgran.

Treskedagen - spennende, eventyrlig for oss barn. Eldsprutende lokomobil, klaprende remmer, svartgrimet mannskap slet så svetten rant, i kornstål og på låve, andre gikk tvekroket under tunge kornsekker mot stabburet. I potetonna hentet vi plukkere fra "Halsen". De kunne være riktig ekle, og nøye på maten var de også, disse "halsbyggene"! Stolt var jeg da far betrodde meg å kjøre slåmaskinen under innhøstingen. Selv la han av, som det het. Jeg har alltid vært glad i dyr; kanskje dette skriver seg fra to lekekamerater på gården; Blakken og Frøy. Hesten, en fjording, var makeløs kjælen, forstandig — kjenner ennå liksom den myke mulen mot handa når han tok sukkerbiten. Ingen fikk den ut fra gardsplassen før den hadde tatt en sving til kjøkkendøra og fått en brødsalk, eller noe annet godt. Fuglehunden Frøy hoppet rundt den, opp mot hodet, liksom kysset hals og mule. Lå sammen med vennen sin på beiteplassen, vaksomt, speidende. Ingen fremmede måtte våge seg inn stall porten, da møtte en knurrende Frøy opp. En annen prøvde å flytte sleden til far - det var visst under en fest på "Halsen". Det gav han fort opp, da han fikk se og høre dyret i kjøredoningen. Ja, du var trygg for alt når du hadde Frøy i hælene. Det var to skapninger den ikke kunne tåle; en mann som hyttet etter hunden når han gikk forbi oss, og en av mine venninner.

Både Aud og jeg lærte å melke på "Audhumla", det mest saktmodige dyr på gården. Hvorfor dette saganavnet, skal være usagt navnet hadde kanskje passet bedre på "han-kua" vi fikk på Inderøy.

En lømmel - en såkalt vanskelig gutt med det ikke ukjente navn Nils Henrik Abel, forøvrig en slektning av matematikeren, skulle en sommer være i forpleining hos; oss på "Kongsreina". Det var farlig selskap; meg holdt han på å slå helseløs med grevet ute i potetåkeren.

Det var ikke innlagt vatn i Kretsen — de fleste hentet det fra brønn. Far tok initiativet til vassverk; innvielsen av dette foregikk hos oss — en minneverdig begivenhet. Vi leikte utover kvelden; ikke vet jeg hvem som moret seg mest; barn, eller de som voksne skulle være.

Når slike små begivenheter så tydelig har avleiret seg i erindringen, må det komme av at de var lysglimt i en nokså ensformig hverdag. Arbeid ute og inne tenk bare på strykning av tøy til hele husstanden! Fæle gamle jern, så tunge som bly, i gryte på komfyren! En av mine plikter...

Mitt største problem var likevel bekymringen for Aud, min 4 år eldre søster, som hadde hjertefeil og måtte passes så hun ikke overanstrengte seg. Hun tok digitalis, og lenge merket vi lite til sykdommen. Da far forsto at ingen ville overta garden - to av sønnene hadde gått Mære landbruksskole - solgte han den, og vi flyttet tilbake til skolen. Nå fikk Aud og jeg sykkel, og vi slapp å gå den lange veien til forretningene på Halsen, og på spilletimene.

Under et besøk hos tante Alette på Otterøy, fikk Aud det første alvorlige hjerteanfallet, falt om og ble liggende. Det gjorde selvfølgelig et dypt inntrykk på meg; nå ble jeg enda mer opptatt av å verne henne. Kameratene skulle helst ikke merke at noe var i veien. Før vi dro tilbake fra Otterøy, fikk jeg til trøst en valp, som jeg puttet ned i tøyposen min. Men valpen "Fenris" hjalp meg nok dessverre ikke i første omgang. Det blåste opp, sjøen gikk høy, jeg

vred meg i sjøsykens kvaler. Har siden hatt skrekk for det våte element – dvs. jeg liker å plaske i varmt saltvann, i trygg avstand fra brådypl!

Aud gikk det stadig nedover med, jeg var om henne til stadighet, lot henne sitte bak på sykkelen, dro henne opp bakken når vi akte om vinteren, men hjerteatakkene kom hyppigere etter hvert. I mars 1923 da jeg gikk for presten - døde hun etter et anfall; samme natt fikk mor slag. Vi hadde stått over Aud, mor, far og jeg, og ventet på at hun skulle komme til bevissthet, men da vi forsto at det var slutt, lukket far hennes øyne. Han leide mor inn i kjøkkenet, til gyngestolen; jeg gikk til sengs prøvde sove. Ikke lenge etter hørte jeg rop fra kjøkkenet: Mor, mor, men mor da! Jeg sprang opp og fikk se mor ligge utstrakt på golvet. På soverommet lå den døde, så fikk vi mor opp i stolen og satte oss til å vente på at lærerinnen skulle komme. Det var en lang natt! Mor ble liggende lenge, hele tiden spurte hun etter Aud. Doktoren rådde oss til ikke å fortelle henne hva som var skjedd, bare si hun var syk. Mor husket intet fra den triste natta. Hun kom opp igjen, men ble aldri den samme. På konfirmasjonsdagen om høsten, holdt hun stort gilde for meg; rike bønder var blant gjestene. De var rause i gaveveien — grannene sølv og penger.

Vi hadde fått piano - far og Tormod hadde visst spleiset på det. Jeg satt på pianokrakken da pastoren holdt tale, og kom til å legge albuen over tangentene. Det låt ikke pent, og jeg var sikkert både skamfull og ulykkelig resten av kvelden.

En begivenhet som har festet seg i erindringen, er åpningen av Dovre banen i 1921 var det vel; jeg var 12 år altså. Den grufulle ulykken etter all festingen, gjorde et dypt inntrykk. Veltede vogner, blodflekker etter drepte og sårede. Også dette at Kongen skulle vært med! Etter revolusjonen i Russland kom det flyktninger til Værnes; de fleste var såkalte "hvite" offiserer, akademikere, men selvsagt også andre. En søndag formiddag sto fire herrer på trappa hos oss.

Om vi hadde bruk for arbeidsfolk? De snakket gebrokkent norsk, brukte flittig ordbok. Det var tidlig vår ennå, så far hadde ikke annet arbeid å tilby enn gjødselspreiing. Jada, det ville de gjerne prøve seg på. Mor bad dem inn, skjenket dem rabarbravin, og nå fikk én det travelt med ordboka. Så, med et bredt smil løftet de glassene; Skål! De ønsket å holde seg kosten selv, de fire russiske dommerne, men da mor så det de hadde i sekkene sine, serverte hun middag hver dag. Selvsagt fikk de likevel den avtalte daglønna. Etter måltidet gikk de etter tur bort til mor, takket og kysset henne på hånden.

Jeg sprang min vei, så jeg ikke skulle risikere det samme. Siste kvelden tok de med sine familier, og vi fikk en minneverdig festaften: Tre spilte og sang - russisk og norsk musikk, danset. Alle ville de danse med meg. To av disse dommerne dro tilbake til heimlandet der ble de henrettet, kunne landsmenn fortel meg.

Vi hadde et gammelt orgel heime, dette begynte jeg ganske tidlig å øve på, far leste litt noter med meg - , men ellers spilte jeg på egen hånd. Jeg gnålte i Lang tid på "Je tente på Kjølstad i fjor" - sang vel også til. Litt senere gikk jeg en stund på Bentsens musikkskole, der jeg sang og spilte fiolin. Senere spilte jeg så privat hos Størseth og fru Høyem Husby. Det var langt å traske - minst 4 km. med den tunge fiolinkassen av tre, uten skikkelig handtak, og med den store noteskolen under lokket. Jeg var heit utslitt, fingrene var stive og nervene på høykant når timen begynte.

Undervisning i piano fikk jeg av frøken Signe Seip, hun var meget dyktig - både til å spille og undervise. Her gikk jeg da til jeg kom til den svenske sangpedagogen, fru Singer-Hofseng i Trondheim. Til å begynne med reiste jeg inn til timer vår og høst, et par år så ble det til at jeg flyttet til byen, bodde hos Arne, leste språk til middelskoleeksamen samtidig. Fru Singer-Hofseng holdt ofte elevkonserter hjemme hos seg; på den første sang jeg bl.a. "Sølvet" av Lammers. Ved en senere anledning vartet jeg oppmed intet ringere enn Rosinas arie i "Una voca poco fa", fra "Barberen i Sevilla".

Før elevkonserten i Frimurerlosjen, ble jeg forkjølt og måtte avstå fra opptreden. Her skulle jeg ha sunget Agathe Backer Grøndahl: Mot kveld, Mor, min lille mor, o . a.

Høsten 1927 sluttet jeg i Trondheim og gikk inn på Husmorskolen, den lå ennå på Mæle. Nå er Peter kommet inn i bildet. "Det første møtets sødme" fant sted nettopp i Frimurerlosjen. Jeg slapp altså å synge på denne konserten - fikk i stedet lytte til deilig musikk - Budapestkvartetten, Schubert, bli ett med ham som skulle bli min kjæreste, min akkompagnatør og livsledsager.

Vi flyttet fra skolen, fikk leilighet i 2. etasje i Stjørdal Sparebank, der jeg skulle stelle for far, Ragnar og Finn. Jeg hadde ondt av Ragnar, han stod meg jo nærmest nå av mine søsken. Mens han vikarierte på Haraldreina, fikk han et lite slag, og ble ikke bra etter dette. Post var det vanskelig å få for lærer - som for andre. Han reiste til Oslo for å ta examen artium, som privatist, og her døde han brått i 1928. Jeg tror han var den snilleste av oss alle, Ragnar.

Vikariater 1929-1936

Høsten 1929 reiste Gunlaug til Holmestrand, til Ottar; jeg fikk vikariat ved Nustad skole i Meråker. En vinter med gode arbeidsforhold og flittig musisering. Smelteverksarbeidere og en musikalsk lærer hadde startet et lite strykeorkester, som jeg nå ble leder for, spilte og dirigerte. Kan ikke huske jeg dyrket skisporten i denne vakre fjellbygda, hvor det i dag kryr av vinterturister - fjellheiser og slalåmløyper.

Nei, jeg holdt meg inne på hybelen som i Orkdal en - i selskap med fiolinen. Det var særlig a-moll suiten av Sinding som fikk ettermiddagstimene til å fly. At min vertinne til synelatende tok denne filingen med såpass fatning, forbauser meg i dag. Lydisolasjonen var ganske mangelfull i lærerleilighetene over skolestuene.

Det som skjedde ute, i U.S.A., der depresjonen satte inn for fullt med det store børskrakket, gjorde neppe stort inntrykk på oss. Den trange økonomi en selv slet med, hadde levd med år etter år, overskygget slike uvesentlige ting.

Full sommer da jeg i mai 1930 dro nedover til Stjørdal - med fiolin og mitt jordiske gods i kufferten. Og sommeren fortsatte - klar himmel hver dag. Makeløst var dette jubileumsåret. Olav Digre Stiklestad, feiringen, angikk neppe oss "syndere i sommersol". Vi lå på solsvilde strender - plasket i bølgene, gikk lange turer i sommerlys natt, kysset hverandre på Hellbrua og stirret ned i et virvlende dyp.

Høsten 1930 får jeg timelærerpost ved Lillestrøm folkeskole, (1,80 pr. t.) og kommer for første gang til Oslo. Det var ingen ringe begivenhet den gang; Torvald møtte på Østbanen, var

"cicerone" og kjent i byen. Han hadde tatt forberedende og skulle snart reise. Så ble det Borghild - hun gikk på Menighetssøsterhjemmet. Jeg traff henne nå og da, besøkte henne på Gaustad hvor hun praktiserte, og tok henne med på konsert i Aulaen.

Jeg fikk hybel hos en kollega, sogning; han hadde husholder, så vi levde forholdsvis godt - kunne gå til dekket bord. Det gildet ved denne ordningen var likevel at mannen hadde piano. Den halvgamle ungen var litt, av en "ture basse", var mye ute, og da hadde jeg mine beste stunder satt hele ettermiddagen med Grieg og Beethoven.

To lærere ved gymnaset kom ofte på visitt. Den yngste var en fremragende amatørpianist; raste gjennom de fleste av Chopins poloneser, som jeg nettopp hadde fått av Gunnar. Nå ble det noe å sysle med utover vinteren. Men likevel var det nok Grieg som opptok meg mest i den tida. Ellers benyttet jeg meg også av tyskkurset i platesamlinga hans. Det er mulig, han var noe "germansk" orientert.

Skolestyreformannen jeg møtte i Stockholm under okkupasjonen, var meget misfornøyd med mine kolleger på Lillestrøm; alle var gått inn i "N. L." (Norsk Lærersamband.). For øvrig var skolen - med sine 1000 elever - et lite trivelig arbeidssted. De kollegiale forhold var ikke de aller beste, enkelte ble svært høyrøstet på møter i lærerråd. En av mine venner blant kollegene gjorde meg diskret oppmerksom på de muligheter satsing på den riktige "partihesten" ville gi meg. Tosket som jeg var, reagerte jeg ikke på dette vennlige hintet. Det ble det eneste året jeg virket ved en mammutskole.

Min husvert var som sagt musikalsk, og jeg akkompagnerte ham når han sang i "Sognelaget" i Venstres hus. Så ham aldri i Aulaen, men han kunne fortelle henrykt om deilige sparkepiker på Chat Noir.

En av de store kveldene i Aulaen. Den berømte danske danserinnen i svev på podiet – Ulla Paulsen. Hun danset til masurkaer og valser av Chopin og - "Måneskinssonaten"! I prestosatsen stormer hun ut i måneskinn fra prosjektører, virvler på tå uten tyngde - en fugl i flukt. En "Midtsommernattsdrøm" på Nationalteatret var heller ingen ringe begivenhet. "Elskovens trylledrikk", den lystige alfen i Johanne Dybwads skikkelse. (En kanskje litt tilårskommen alf?) Og så denne vidunderlige musikken av Mendelssohn, ouverturen bryllupsmarsjen. Lillebil Ibsen som Fanny i "Marius" av Pagnal - på Det nye teatret. Et spill så levende, fylt av glød, forelskelse. Knapt noe teaterstykke har betatt meg så intenst. Var det fordi jeg selv var forelsket, tenkte på henne nord for Dovre?

Glomma vokste faretruende denne våren, og det fikk vi i Lillestrøm kjenne på kroppen. Måtte padle i en ussel færing til huset hvor jeg nå bodde. Enda høyere sto vatnet en gang vi besøkte Lita og Ragnar mens de var der. Som heimevernsmann kom Ragnar nøddestedte i omflødde hus til hjelp; reddet gamle damer, husgeråd og møbler. De siste par ukene fikk jeg bo hos Gunnar på Stabekk. Nå ble jeg pendler for første gang; sprang for livet mellom Øst- og Vestbanen, å ta drosje var utenkelig!

Juleferien strakte seg over lang tid, privilegert i sammenligning med Gunlaug. Det gav imidlertid lite i kassa for en hjelpelærer. Det var den tittelen jeg fikk i Borge i Østfold da jeg slo meg ned der i 1931. Vi bodde i 2. etasje i den vesle skolebygningen på "Kilevoll", min kollega og jeg. Resten av husværet var bortleid til en vegvokterfamilie, som også drev skole

jorda. Kona laget middag for oss; det sjenerte ikke nevneverdig at høns og smågris trippet i gang og kjøkken, "overklassen" fortærte jo måltidet på stua. Litt matlyst forsvant muligens når vi måtte tørke støv av tallerken og bestikk på trøyeermet. Ble vi forarget? Neppe; ute på kjøkkenet trallet den smilende vegvokterfruen, smågrisen gryntet og tuppene kaklet.

Det gikk måneder før vi fant - med blødende hjerte - å måtte omlegge vårt kosthold. Heretter ferjet vi over Glomma, fikk middag på restaurant eller brukte "dåsemat" heime, en brødiskalk når det måtte passe.

Pussig forresten: Her tråkket vi i hønseskitt og støv, mens det hos en gammel kollega var så rent at kona, hans kom med golvtua og tørket under beina våre en gang vi satt ved kaffebordet. Det var noe med nerver, ble det sagt, så vi siden foretrakk å be mannen heim til oss, til bridge, eller var det whist. .

Kretsformannen, en original - sjauer i Sarpsborg - kom ofte til skolen; ville gjerne ha en prat med trønderen. De ble nok i lengste laget friminuttene når vi pratende sirklet inn leikeplassen. Hadde i mange år hatt høyere sosial status, betrodde han oss. God venn og svirebror av Per Sivle! Så vidt jeg husker var åstedet Drammen: «Jeg satt på kafe med'n Per, drakk gjorde vi, til je måtte ut på arbe, men trur du it te han Per satt der da je kom tebars!» En annen kjenning, tegner og maler Søren Begby, hadde nettopp fått antatt et par arbeider på Statens høstutstilling. En kveld vi satt på hybelen vår, laget han i skumringen ved vinduet, en rask skisse av skolemesteren. Den er slett ikke dårlig, honoraret var heller ikke ubetydelig: kroner ti!

Disse to årene i Borge var alt i alt interessante. Gode kamerater hadde jeg, og skoleinspektørfamilien viste meg stor gjestfrihet. Jeg spilte piano med datter og sønn i huset, begavede barn. Jenta gikk på gymnaset, skrev vers og bad spillelæreren sette melodi til. Samarbeidet innskrenket seg til ett dikt; produktet var neppe helt vellykket - tror jeg da!

100-årsjubileet for B. Bjørnsons fødsel ble i Borge - som i det ganske land - feiret med pomp og prakt. Festmøte med tale av skoleinspektør; litterat og kritiker. Så deklamerte akuespillerinnen Sissi Apenes fra Fredrikstad "Bergljot" - med trønderen ved flyglet. Til slutt spilte jeg Griegs "Elegiske Stykker".

Sommerkurs i Skien. Professor Carl Malmsten gav oss innføring i "Ny sløjd"; vi tegnet, snekkerte, malte og – diskuterte! De fleste av oss skandinaver - særlig de svenske kvinnelige lærerne - var like aktive utenfor skole og forelesninger. Vi danset foxtrot utover kveldene, i sommernatta, på brygga og i skolegården. Vi avsluttet kurset i "Festiviteten", og da en skøyer hadde funnet ut at de iblant oss hadde dirigent og pianist, fikk jeg det ærefulle verv å lede det musikalske innslag. Etter grundig øving kom vi noenlunde helskinnet gjennom Wildenvey – Sinding; "Fest i vårt hus". Kor og pianist-dirigent høstet bifall, likeså Malmsten med sitt spirituelle kåseri. Sommerkvelden var varm, ølet smakte og det var ikke fritt for at somme lærerkandidater slingret litt på dansegolvet. .

Tåka lå ofte tjukk i Sarpsborg - Fredrikstad traktene; lite snø, dårlig skiterreng førte til mye innesitting vinters dag. Vår og høst badet vi flittig i Skjebergkilen eller fikk slenge med i

motorsnekke til Hvaler. Du merket i høy grad "de harde trettiåra" i Borge. Sagbrukene hadde innstilt, arbeidsløshet og fattigdom, sultne og fillete unger på skolen. Det var nesten skammelig å heve den usle vekelønna (60 kr.) hos kommunekassereren når en så på den lange køen av arbeidsløse forsørgere vente på bidraget.

Sommeren 1932 ble vi med Astrid og Olaf på ferietur. Vi kjørte over Skalstufjellet - vidde vi senere skulle streife sammen med våre sønner -, tok fjellheis til "Hummelen", rastet og badet i "Liten" før vi kom til Østersund. Hotell og gjestgiveri var overfylte, så en gang fikk vi krype inn i et lite artig stabbur - en minneverdig sommernatt. Ved en liten siklebekk ville Olaf prøve fiskelykken, men, før flua nådde vatnet var oppsynet på flekken. Akk, hvor uforstyrret står svenske sportsfiskere ved elver og sjøer i Norge! Vi returnerte over Gaddede og overnattet på Eide pensjonat. Fire år seinere skulle det samme selskapet være gjester her - med en femte i Gunlaugs mave; "Globusen" . .

Våren 1933 fikk jeg og fire kolleger sparken; den "Magelske øksekomite" tok sin oppgave alvorlig, og så var det bare å sette søkerapparatet igang.

Begivenheten i ferien var rund tur på sykkel, opp Orkdal, videre Surnadal og Sunndalen, over Oppdal, ned langs Gaula. Sol dag etter dag. . Svetten rant i stride strømmer da vi trakk oppover "Gråvola". Vi badet i surklende bekker og i blanke kulper, hvilte middag i duftende nyslått høy; trakk et glemselens slør over dager som løp fra oss, slit med søknader og tilstundende "skilsmisse" - ferielutt!

Det ble napp denne gang også: Årsvikariat ved en ørliten skole på Tyvoll. Kort tid etter min tiltreden, fikk jeg tilbud om konstitusjon i sløydlærerstilling ved Stabekk høyere allmenskole. Antakelig hadde Gunnar snakket med rektor. Det hørtes fristende ut, men jeg ville ikke forlate Rugeldalen skole - når jeg nå engang hadde "festet" meg - en beslutning jeg er glad for i dag. Det ble en meget interessant vinter. Her fikk jeg innblikk i en særegen kulturform, svært ulik den i Borge, f.eks. En krysning av norske fjellbønder, svensker, dansker og ikke minst tyskere - med gruvesamfunnets lagdeling. Som får nevnt, var det litt av det samme på Løkken. Vidde i høstfarger, så skinnende hvite - prøve å henge på storløpende kamerat, når han i timevis langet ut i løypene uten stans, eller satte utfor brattheng. På rype jakt med tegneren Jens Tyvoll; skremmer opp fugl. Jeg fryder meg hver gang den slipper unna. . Sammen med dikteren en uforglemmelig tur til "Kongens"; satt lenge ved gruve gangen og lyttet til epikeren, som malende berettet om berg-gesellens liv og slit på det magre bersrommet - etter lang arbeidsdag i gruva.

"Ratvollen" ble nesten som en heim for meg den vinteren. Du så på det vennlige, varme smilet at du var velkommen til Anna og Johan. Heimen deres var opprinnelig en gammel seter, som familien flyttet til i 1922. Nye hus ble bygget, jord ryddet, og Ratvollen er nå en liten perle der iden ligger ved Rugelsjøen. Når vi satt i den rommelige stua, var det Falkberget som førte ordet Anna sa ikke stort, jeg lyttet. Humoren lå, bak, selv når han skildret det umenneskelige slitet "vaskar-ryssen" måtte tåle - fra 7 - års alderen. Han hadde sjøl stått blåfrossen og vasket malm i all slags vær. Tørne ut i 4-tida - halvsovende og grave med hendene i isvatn - i skift på 4 timer. Var de heldige kunne vekelønna komme opp i 4 kroner! Når han fortalte om heimen sin, om andaktene - de langdryge epistlene om sjelens

fortapelse, dommedag, tenkte nok skolemesteren på sin egen barndom. Han kjedet seg sikkert like intenst som vesle Johan, selv om budskapet var noe mildere i morens forkynnelse.

Sønnen, Magnus, lærte jeg å kjenne i juleselskap på "Falkberget" (et berg hvor falken angivelig holdt til). En grei kar, liketil og spirituell som sin far. Han hadde overtatt slektsgården, og modernisert stuelåna. "Verkstedet" - det gamle vedskjulloftet - fikk stå uforandret; her skrev dikteren mange av sine bøker. Det var så kaldt om vinteren at blekket stivnet og handa skalv! Kanskje måtte han ha det slik for å kunne skildre folket sitt? Magnus var skiløper - slett ikke mange på Tyvoll dyrket den sporten.

Som i Sørli, var det helst jeger og fisker som streifet på vidda. En vakker, solblank vintersøndag gikk vi sammen til "Hestdalen". Pratet om så mangt. Han hadde prøvd seg på "Trondhjems Theater" i tjueåra, men hadde vel ikke lyktes i skuespilleryrket - så ham forresten en gang på scenen. Derimot var han sikkert en dyktig forretningsmann, instruktør og administrator. "M.Falkbergets Turneteater" skapte blest om seg; ja, det hevdes at det ble forløperen til Riksteateret. Han "oppdaget" Toralf Sandø og fikk her en makeløs "Bør". Dikteren påsto at han hadde tjent mer på Bør Børson enn på hele sin øvrige produksjon. (Om han konstaterte dette med glede, skal være usagt).

Johan Falkberget hadde nettopp avsluttet sin politiske løpebane på Stortinget; en periode, og ønsket på ingen måte gjenvalg. Her kunne han riktignok få anledning til å gi sine venner i heimbygda en handsrekning, når "utpantere" ble for nærgående. Det gikk slik for seg. I "Tingsalen" fikk han smuglet en lapp til sin stortingskollega, Andresen - han med tobakken og millionene - hvor det f.eks. kunne stå at Trond og familien ville bli kastet ut fra "bersrommet" - lensmannen hadde truet med tvangsauksjon. Og raus var han, tobakksfabrikanten, og hvorfor skulle han ikke være det, når han kunne servere middag for utvalgte (deriblant A-mannen J. F.) på tallerkener - av gull! Så sa han i allefall til meg, eventyrfortelleren på Ratvollen, opphavsmannen til "Nord i haugene" og "Eventyrfjell". "Der stenene taler" kom høsten 1933.

Her er taler ved "bautaer" av bl.a. Bjørnson, Reitan - med små vignetter av Jens Tyvoll. Boka, med Anna og Johans navnetrekk, fikk jeg i gave før jeg dro på juleferie. Noen dager etter vi møtte hverandre første gang - i en gravferd - reiste vi sammen til Røros for å lytte til hva forfatteren av "Fra menneske til soldat" hadde å fortelle om livet i skyttergravene på Vestfronten 1914 - 18. Ikke mange ord ble vekslet på tilbaketuren, fredsvennen Falkberget var dypt rystet, og noe senere gav han meg "Digte fra Verdenskrigen". Her kommer "de unge døde" til orde de som forblødde på slagmarkene i Flandern, ved Ypres og Somme. Utgiveren, dansken Rørdam, sier i forordet; de er ment som et fordringsløst ledd i den felles kamp mot barbariet "der ikke kan se andre mennesker". I sonetten "Døden" sier den unge engelske studenten Charles Hamilton Sorley: "Døden forener seierrik og slagen, kujon og helt, og gjenferd spør ei: Hva var din dåd så, den gang du så dagen? din ungdoms lyse løfte, lengst falmet, springer ut i duft og glød, og blomstrer og er deg, når du er død."

På bygdefest, i jubiléer, kåserte gjerne Falkberget om "tanker i tiden", om litteratur, og jeg skulle spille fiolin eller orgel; ja, leste såmenn Wildenvey en gang.

En dag på nyåret bad han meg holde kveldsskole for 10—15 A.U.F.-ungdom. Vi hadde norsk og regning, drøftet samfunnsspørsmål, men kom merkelig nok ikke inn på dagens politiske aspekt så vidt jeg husker da. Mussolini, Hitler - som nå ble rikskansler - maktmenneskets epoke, burde gitt oss noe å tenke på. Men hva visst vi forresten, opptatte som vi var i vår vesle andedam. En av elevene mine på kveldskurset skrev kjempelange stiler - hele bøker; han havnet da også senere i Arbeiderbladet. Visst skrev han godt, men rettingen tok tid "friundervisning" uten lønn! Nå vel, betaling eller ikke, det var inspirerende å arbeide med disse motiverte ungdommene i Kretsen.

En lærerkollega sendte et manuskript til Ratvollen, ønsket vel litt rettleiding og kritikk. Det kom nok mange slike, forstod jeg, og "Mesterfiskeren" ville han ha meg til å lese gjennom. Det gjorde jeg - sa min mening og om "fiskere" kom på boklista, skal være usagt. Mer interessant var det unektelig å få lese gjennom de første utkast til romanseriene han arbeidet med Christianus Sextus, Nattens brød - den siste tok ham 30 år. Teoretisk utdanning - utover et 2-måneders handelsskolekurs på Røros - hadde ikke Falkberget; søkte seg inn på lærerskole, men ble syk. Han leste mye, arbeidet med språket, byttet ut danske ord og vendinger, tok opp det beste i rørosdialekten. Mens jeg satt med et av manusene, spurte han om jeg ville hjelpe ham med å "modernisere" rettskrivingen. Det hadde jeg lite lyst til, gav ham et eksemplar av "Rettskrivningsregler av 1917" og med det ble det. Hvorfor skulle denne særpregede diktingen ha en annen språkdrakt?

I unge år gav han ut en liten bok på landsmål: "Når livskvelden kjem". Som så mange andre norske diktere reiste han til Nord-Norge - til Finnmark, Kirkenes, fant inspirasjon til "Ved den evige sne". Falkberget fikk diktergasje i 1929, og jeg tror nok både sambygdingen, og kanskje dikteren selv, ventet på Nobelprisen. I stedet ble det "Hjertenes Nobelpris" (170.000 kr.) på 70-årsdagen, 1949. Da tyskerne kom 9. april, måtte familien med fru Nygaardsvold i følget flykte til Sverige; Åsta og faren gikk på ski over Aursunden.

Nå tilbake til 1934 igjen.

Avgangsklassen telte 3 elever på avslutningsdagen holdt Falkberget, som hadde pleiedatteren i kullet, en tale noe utenfor det vanlige ved slike anledninger. Ufortjent ros til meg, det er så, men vakkert var det, og fint tegnet han bildet: Når vårsola viste seg i fjellsida, tok mødrene barna, bar dem opp fra den trange dalen, lot sol og lys varme de små, Hadde ikke læreren gjort det samme; ført våre barn inn i lyset og hjertervarmen? Ja, ja, barna gråt i allfall da de sa farvel den våren, så glad i skolen måtte de vel være. Før jeg forlot kretsen, stakk min "velynder" til meg en flott attest, han var jo Tyvolls fremste tillitsmann. Hvem vet om ikke dette papiret gjorde et visst inntrykk, et par skolestyre formenn antydte noe i den retning.

Til slutt litt om påskeferien i fjellbygda - sammen med Gunlaug. En såkalt drømmepåske, med sol og glitrende vidde. Vi gjestet Falkberget, bodde hos lappefuten; riktig nøt det fjellfolket hadde å by på i matveien - retter av reinsdyrkjøtt f.eks. Deilige dager, turer til gruvene og øde boplasser, til Hestdalen ofte i følge med lappefuten og tilfeldige påsketurister. Dessverre ble nok lyset i sterkeste laget for Gunlaug, hun bar tydelig merke av det lenge etter. . Provisor på apoteket og dyrlegen fra Selbu skumlet om lettsindig omgang med kjæreste: "Næ, kæm du ha kyssa no? " "Sola"; repliserte den solsvidde kjapt.

Sommerferie, skrive søknader, attestavskrifter - det var blitt mange nå - med gode ord og ikke så lite "svada". Vitnesbyrd, attester er brent for lenge siden - bare den fra Falkberget og noen brev fra ham er bevart. Utpå sommeren kom brev fra Nordvik skolestyre; konstituert i årsvikariat på Vandve — ei naken øy ute i havgapet på Helgeland. Det ble slutten på min vikar tilværelse! Der stod intet om at jeg skulle overta etter en suspendert kollega, at kretsen var delt i to - for og imot "synderen". "Håkon Jarl" førte meg til et ukjent kyst—Norge, over Folla til Sandnessjøen. "Lokalen" brukte hele dagen på de få milene til målet. Den krysset mellom holmer og skjær, stoppet i utværene - Åsvær, Gåsvær, og hva de nå heter alle til jeg endelig ut på kveldssida ble ønsket velkommen av min vert, handelsmannen.

Her var sagn, saga-overtro, lettsinn og seig utholdenhet vevd sammen. Petter Dass, Jonas Lie - Hamsun og Garborg. Hør bare hvordan Garborg uttrykker det: "Soleis lever det med Segn alt Nordland oppigjenom. Kvar Nes hev sin Draug, og kvar Tind sitt Troll. Hav og Høgfjell møtest her, og Havdraumar og Fjelldraumar glid saman...ein Draumheim i Stein". Hestmannen, Trænstaven, Heilhornet og Dønnamannen, som kastet hatten sin mellom Hestmonatrollet og Lekamøyene - "Torghatten". Dikterpresten finner de vakreste ord når han skildrer sitt elskede Helgeland: "Ved Alstadhoug Præstegaard findes at see, syv Søstre som flætter sine Lokker i Sne. . " Ja, du blir "bergtatt" når båten glir langs Alsten. På Dønna lå høvdingesete; her er gammel og ny saga vevd sammen. Rølvaag er født på en liten gard under Dønnagodset, rodde Lofotfiske før han dro til U.S.A. og ble professor. Han har skrevet bl.a. "Rent gull". Vi eldre husker også Jon Klæbo fra Glein (N. Rolfsens lesebok): "Ho mor fær lofotfolket sitt heim" og "Ho Dun—Sesel". Går vi langt tilbake, får vi høre om drap og hevnr, Øyvind Skaldespillars sønn, Hårek, Grankjell og sønnen som drepte Asbjørn Selsbane og Hårek. Det minner om islandsk saga.

Mitt inntrykk av fisker-småbrukerbefolkningen var så å si bare positivt; åpne, gladlynte - kanskje litt uansvarlige i en trønders øyne med et hjertelag du ikke finner maken til noe sted. Dus med Vårherre var de også "Ja, ja, Vårherre, du gjør` vel så godt du kun, du og!" På Vandve kunne eldre folk fortelle om en vellystig predikant som med sitt "harem" dro langs hele kysten, satte hjertene i brann. Lengst i nord omgitt av sine slavinner på Hurtigruta - ble han hentet fra denne verdens jammerdal.

Det var bare ett gardsbruk på øya, og her fikk jeg en god venn - arbeidsløs radiotelegrafist. Vi syslet med elektronikk, bygde mine "kraftverk" med propell på bildynamo. Jeg disponerte kjøpmannens snekkerverksted på brygga; her ble propellene til etter tegninger kameraten brakte med fra U.S.A. Soveromsmøblene ble også laget her.

Lys fikk vi nok ikke fra disse vindmøllene våre, men vi ladet opp radiobatteriene til folk i grannelaget. Denne "lade"-virksomheten hadde nær kostet meg synet da et batteri eksploderte asfalt og svovelsyre sprutet i ansiktet. En gnist fra pipa måtte sannsynligvis ha antent knall gassen. Takket være vertinnens hurtige reaksjon og ustanselige skylling av øynene de 3-4 timene på båten til lege, gikk det bra. Jeg lå med bandasje noen dager måtte så på jobben, men først måtte øynene legges "i bløtt" før de kunne åpnes! Kråketærne jag rablet til Gunlaug skremte henne, så hun løp fra apoteket, tok telefonen til kjøpmannen for å få vite hvordan det hang sammen. Hun hadde fortjent en rose for sin snarrådighet, verten, fru Norum, men tenkte den unge leieboer på det. I eldre år blir en ofte rundhåndet med

både klem og roser. En kjenner et stikk i samvittigheten: Gav du den gang et aldri så lite uttrykk for takknemlighet?

At jeg en stormnatt ble hengende utenfor kaikanten — dyvåt til skinnet - mens "dorien" og ilandsetteren forsvant i sjørokket, fikk ikke kjæresten høre om før lenge etterpå. . . Opp kom jeg og fikk vekket folk i nærmeste hus, og nå ble det kaffekoking og klestørk. Den "skipbrudne" spaserte rundt i stua, underholdt det gamle ekteparet - usjenert i adams drakt. Jeg kunne nevne mange andre trekk som viser den vennlige hjelpsomheten. Det var trange tider for kystbefolkningen, feilslått fiske, fangstpriser langt under all rimelighet, så det måtte sikkert være den vesle jordflekken som holdt liv i dem. Men spør om de ikke hadde noe å gi bort! Forvillet en hummer seg i garnet, skulle jeg plent være med å nyte delikatessen.

Vinteren var mild, men når nordvesten satte inn for fullt, ble husa ute på holmen borte i skumrøyk. Under et besøk hos en venn - far til to av mine flinkeste elever - viste han fram de solide bardunene huset var festet til fjellet med. I båten er helgelendingen rolig, og kald; det fikk jeg oppleve den nevnte stormnatta, da skysskarene mine måtte gjøre vendereis på tilbaketuren fra lærermøtet på Dønna. Fyrlykta ved brygga vår var usynlig i rokket.

Men kom våren, med lyset, fuglelivet "ea" og "ekallen" seilende langs strender, småmåse og terner. Nå på våre gamle dager har vi sett midnattssol på Rønnvikfjell, i Troms, i Finnmark, men den mest fargesprakende fikk jeg oppleve på Dønnesfjell en klar forsommernatt; vasspeilet på tjønnen skiftet i alle nyanser, skog og vier, gras, ja, gråberg lå i et glitrende gullskimmer!

Hadde fiskeren økonomiske vansker, stod det enda dårligere til med kommunen. Da jeg skulle reise heim til jul, hadde kassereren fem kroner til meg; verten la imidlertid 200 på bordet; et lite lån i all vennskapelighet! Først ett år etter vi dro fra Vandve, mottok vi den siste rest av lønna. Jeg ble konstituert i stillingen — skolestyret gikk vel ut fra at retten ville stadfeste "avskjeden"; dette mente jeg var svært tvilsomt og satte søkerapparatet igang på nytt. Det skulle senere vise seg at tvilen var velbegrunnet. Den omstridte kollega fikk jobben tilbake; skal ikke komme inn på hans "misgjerninger" her, bare nevne at han under okkupasjonen viste både kløkt og mot.

Så skjedde det vi hadde ventet på i år etter år; jeg ble fast tilsatt i fjellbygda Sørli. Det bar i bokstavelig forstand fra Vesterhavet til Kjølens rand - ikke bare til, men over.. Nå ble det giftemål, den omflakkende skolemesteren fikk sin "Lulla" - og det skal straks slås fast at ingen, særlig da den kvinnelige partneren, satset på et såkalt "godt parti". Hun førte tross alt inn i boet mye vakkert utstyr, forarbeidet i lange vinterkvelder gjennom år; i tillegg en blankpolert spisestue i flammet bjørk. Jeg tok med meg studiegjeld og noen selvlagede småting. Svigerfar holdt bryllup, det var både stilig og i pakt med borgerskapets tradisjoner — kirkelig vielse, taler.

Vi hadde så noen få deilige dager i hytta til Astrid og Olaf ved Langåsdammen. Solrike dager fulle av elskov, uten bekymringer, syntes vi! Mor sa forresten etter bryllupsfesten et par visdomsord: Nå har dere lykken - men bekymring følger også med! Goethe har uttrykt det samme, mer elegant: "For at enhver harmoni skal være fullkommen, må den også ha sin disharmoni. Kort tid etter gikk vi ombord i "St. Svithun", som skulle føre oss til en

hvetebrødsmåned på Vandve - oppsiingstida. Vi reiste på 3. kl. - var mest på dekk i det fine været - sammen med Torvald som skulle til Fauske på skole jobb.

Handelsmannen gav oss "full pensjon", og min unge brud hadde rolige dager - en håndsrekning på kjøkken, en tripp til sjøen med "trollfjella" i synsranda. Jeg hadde krysset Folla i speilblankt måneskinn, stått på dekk og lyttet henført til den gitarspillende herren på brygga i Rørvik: "Det er rokken som spinner i stua"; han sto der forresten også da vi dro nedover.

Det var alt annet enn måneskinn og smul sjø da vi returnerte etter hvetebrødsdagene. Heldigvis reiste vi på 1. klasse, så den arme sjøsyke elsklingen min fikk et visst tilsyn. Den barske ektemannen holdt seg på dekk, men måtte av og til ned for å se til henne - mente han. . . Vi kunne holdt oss borte, både "trisa" og barskingen, forsto jeg da vi trygt var iland. Hun kom ut av "tekten" straks det gikk i døra, og så vrent hun seg igjen. Jo, han fikk duve seg ettertrykkelig, den vesle spiren inne i mors mage den natta! Jeg hadde vært ute i full storm i ei fiskeskøyte, men her virket det langt mer dramatisk. "Midnattssol" stupte seg ned i brottsjøene med bølgene fossende inn over dekk, det knakte i skrog, det ulte i rigg. Natur kreftene i all sin velde! Her vil jeg sitere fra et av Egils brev (Hans egne opplevelser på Østhavet): "En naturelsker må være den første til å akseptere at naturen av og til viser seg fra den voldsomme siden, og at naturkreftene kan være både konstruktive og destruktive. - Det er noe fascinerende ved alle disse kreftene som ikke så lett lar seg tøyse".

År i fjellbygda - Lierne 1936-1942

Senhøstes humpet vi så ved siden av sjåføren - lastep Janet overlesset med utstyret vårt; piano, spisestue, de sjøllagede møblene - nordover til vår nye heim. Et møte med skog og fjell - med en befolkning som ennå levde i pakt med naturen naturhusholdning med seterdrift, jord- og skogbruk. Libyggen var - og kanskje er - på mange måter ulik folk vi møtte i Borge, på Tyvoll og Vandve. Her hadde vi inntrykk av å bli tatt mål av, ikke uvennlig, men vurderende. Nå, etter en lang, slitsom reise over Lifjell og Løvsjøli, fikk vi krype under skinnfellen på ordførerens gjesterom. Sjåføren så vi bare hårtustene i — der han lå i senga et par meter borte kjente seg kanskje litt overflødig i selskapet! Han var for øvrig borte da vi krabbet opp fra vårt uvante, varme leie.

Neste dag var vi i gravøl etter kaksen i grenda - fhv. kjøpmann. Vi frøs bitterlig under den lange kjøreturen fra kirka, men trøstet oss med at det ventet noe riktig varmt, kanskje sodd! På bordet stod kaffe, lefser og "rosemalte" kaker i hopetall. Det var lite å varme seg på. Mens vi utpå senkvelden var i ferd med å trekke fellen over oss, kom den lystige elgjegeren Daniel, kastet seg i full mundur under saueskinnet, og så riktig kameratslig på oss: "De va fel hen e au sku legg?" En kjernekar, som vi kom på god fot med, slik det også gikk - etter en innkjøringsperiode -overfor den øvrige befolkning.

Den rommelige, nyttilbygde gymnastikksalen skulle i første omgang tjene som lærerbustad. Her grupperte vi soverom bak skjerm Brett, dagligstue med divan på langvegg og "salong" på gavlvegg mot sør — under de store vinduene. Den imponerende komfyren, og tørr fjellbjørk, ville nok sørge for å holde temperaturen på et akseptabelt nivå, trodde vi. Lærerrummet ble en kombinasjon av kjøkken og verksted.

Vinteren gikk - skal vi si - i lykkerus, på tross av oljelampe, vasshenting fra kjelde oppe i bakken. Litt av en overgang fra tilværelsen i Stjørdal! Enkelte mannlige bekjente fra grannelaget gjorde seg ærend - med et fang bjørkeved f. eks. - for å ta en titt på de fremmede fugler, kanskje for å studere vårt levesett? Ordføreren la ikke skjul på at han fant våre blankpolerte møbler og piano å stå i sterk kontrast til den nakne gymnastikksalen.

Om vår første jul langt fra slekt og gamle venner virket uvant, kanskje deprimerende, husker jeg ikke. Derimot står juleselskapet hos "ordførar`n" levende for meg. Alt ute i kjøkkeninngangen møtte et surr av stemmer oss, straks vi kom inn, ble alt dryppende stille. Jeg ytret et par ord om den bitende kulda - der vi uvisse stod ved døra, men hadde inntrykk av at bemerkningen liksom ble hengende i lufta. Det løsner noe når verten ønsker god jul, kommer med flaske, brett med to glass og skjenker i. Vi nipper, skåler, blir stående litt desorienterte, til vi forstår han vil ha glassene tilbake. Vi drikker ut, og verten fortsetter sin altergang. Enkel, rasjonell servering — uvant for oss riktignok.

Etter "cocktailen" var det opprop til bords først alle menn, som ble plassert på langbenk etter alder og verdighet, så kom turen til kvinner og barn. Vi fikk sitte sammen for enden av bordet - en virkelig gunstbevisning. Praten kom igang, stemningen steg – kaffe og "rosemalte" i massevis, men da avskjedsdrammen kom, sa min borddame nei takk - hun tålte ikke stort av dette "ildvatnet", betrodde hun ordførar`n. Jeg hadde god tid, skoledagen begynte kl. 9, hentet ved og vatn og så hygget vi oss med morgenkaffe på sengekanten. Uteliv ble det mindre og mindre av, etter hvert som livvidden økte.

"Har du slukt skolens globus, skatten min?" utbrøt den vordende far en dag i påska; ekteparet fra Levanger - Astrid og Olaf - sa etter dette bare "globusen" når det ble snakk om den ventede verdensborger, som de skulle ledsage over fjellvidda til Stjørdal. Måtte den bli litt lettere enn oppturen, sukket Astrid. Hun var helt utslitt da jeg sent på kvelden hentet dem ved Aspnes, og "Blakka" diltet med oss til Mebygda - i måneskinn under ringende bjølleklang. Været slo ikke til; vi ble sittende inne for det meste. En kveld klarnet det imidlertid opp, så Olaf og jeg kløv opp på vidda og gikk innover mot grensa. Glitrende snøkrystaller, levende blå skygger - skiløpende spøkelses dansende i kjølvatnet. En "måneskinnssonate" i trøndsk fjell verden. "Hartkjøl", Blåfjell - myke linjer, ikke besettende trollske tinder. Gikk tause, gjorde en runde om setra og lot det stå til nedover "Brekka". I gymnastikksalen stod kveldsbordet dekket.

Astrid, Gunlaug m/"globus" under skinnfell i langslede, startet i strålende sol mot Nordli - med oss to mannfolka på slep. En stor del av dagen gikk med på den 35 km lange fjellovergangen før vi nådde Eidet pensjonat og kunne gå til køys. Kjøreren fortsatte til Sandmoen, herfra skulle han så neste morgen føre selskapet over Lifjellet til Mortenslund. Grytidlig ventet bilen utenfor pensjonatet, og det var sikkert en beklemt ektemake som stod alene tilbake - vinkende til sine "to" kjære og gjestene, der de forsvant i snøhavet.

Heldigvis holdt finværet over vidda - "Gosen" og "Sibirien" - hesten fant sjøl den igjenføkne veibanen, fortalte de etterpå. Kjøreren pratet og ropte alt i ett til den: Ta veien, ta veien.

De 30 km. til Formofoss i vårløysinga var nok den største påkjenninga for Gunlaug. Olaf måtte be sjåføren titte litt på henne som satt ved sida av ham - det hjalp betydelig! Hest og slede, bil, hesteskyss igjen, så bil og til slutt tog. Nei, en tok nødig ut på Stjørdalsturer vinters tid. Lange, lange dager, uro og forventning, gutten skulle jo ikke innfinne seg før langt ut i mai.

6. mai sitter jeg ved pianoet - spiller Chopin, går så til vinduet og blir stående og se ut i den lyse vårvelden. Brått rives døra til "centralen" opp, Adolf har hastverk, later det til. Da han kommer inn, vifter han leende med en papirlapp, rekker meg "telefon-telegrammet": "En velskapt gutt, alt bra med mor og barn". Jeg er redd det var en distré og utålmodig lærer de stillferdige skolebarna måtte avfinne seg med de siste vekene av mai. Og så en tidlig morgen; oppbrudd, et hastig farvel, og ved kveld kunne en lykkelig mor legge barnet i armene mine. Vi syntes nok begge at bestemor burde ha ventet et par minutter med å komme opp på kvistrommet i 3. etasje, for å dele gleden med nybakt far. Gunlaug forteller at de første dagene ble jeg hyppig borte fra selskapet nede blant de andre, da fant hun meg sittende ved korga til den sovende gutten. Kirkesangeren nikket anerkjennende til det nye skuddet på familietreet, telte litt på fingrene og fant ut at "det greide seg så vidt det var! "

Om høsten startet vi opp i gymnastikksalen igjen, men nå var bygging av ny bustad igang. I slutfasen falt en del av dette arbeidet på meg; utvendig maling, beising og lakking i stuer, soverom og kammer. "Tømmermester" og arkitekt (min forgjenger) var neppe kvalifisert for jobben, så produktet ble deretter. Vi hadde meget stort kjøkken, kammer innafor - som skikken var - 2 stuer, kott og luftealtan i loftsetasjen. Det var innlagt vatn - med pumpe -, men ofte frøs det, og da var det igjen å bære fra brønnen. En høg beholder jeg loddet sammen, ble montert på bakre komfyrplate, og med balje og slangeutstyr hadde vi også dusj. På uthustaket kom kraftverk nr. 3 - en større utgave - som skaffet lys til kjøkken og pianolampe. Naboene så kanskje med en viss undring på hva denne innflytteren fikk i stand. En av de mer teknisk interesserte kløv også opp på taket for å ta "mølla" i øyensyn. En del av utstyret leverte Olaf; bil-bakaksel med rullelager til propell, 4 batterier og måleinstrumenter. Vi plantet bærbusker, jordbær, kål og sådde andre grønnsaker på en liten hagefleck jeg arbeidet opp. Drev så å si litt forsøksvirksomhet for Bremer på "Kvithammer" - assistert av en landbrukslærer på fjellbygdskoln. Lærerpersonalet ved dette vinterkurset i bygda var ofte våre gjester, en hyggelig avveksling i lange vintermåned.

Mitt bidrag i kommunaletaten; sto som formann i skolestyret til jeg ble sparket under okkupasjonen. Møtene hadde vi i skolestua, formelle ting, som be om ordet, lire av seg et innlegg - forekom sjelden. Vi satt ved pultene, småpratet, drakk kaffe og fattet vedtak i enstemmig samdrrektighet. Selv da en nidkjær prestemann fra Nordli kjempet for timetall ut over normalplanens ramme, fulgte de sin formann! Som oftest fikk lærerne det de bad om. Det var jevn velstand blant folk, intet "fattigbudgett" - i motsetning til "de brede bygder". I skolestua fant jeg allerede første dagen "tonen"; som på Tyvoll var det ingen vansker med elevene. De var oppvakte, lærte sine lekser - kort sagt: Vi ble gode kamerater. Utstyret var enkelt; tavle, et par karter og noen få kjemi- og fysikkapparater i et lite skap. Vi sang, tegnet på tavla, leste og fortalte. Kom jeg inn på sagn og saga, ble de tydeligvis revet med, f, eks. da jeg berettet om Aslaug ("Kråka") og Helmer.

Det gode liv i Sørli til tross; isolasjonen var tung å bære, særlig når fjellovergangen føk igjen. Da burde du helst holde deg frisk; folk i Nordli hadde distriktslegen og i tillegg lasarettet i Gæddede.

Før krigen tilbrakte vi en del av somrene i Stjørdal. Storparten av den lange ferien holdt vi oss imidlertid på heime traktene. Mange nok, både egne og utenforstående, var i disse åra våre gjester; fjell, vatn og fiskerike åer og - molter, lokket sikkert de fleste. En billast gamle venner fra Borge, svære karer, bodde hos oss ei hel veke, gikk i fjellet, fisket og sloss med mygg og

knott. De gav en slant til hushjelpa vår og trivdes over all måte, skrev de etterpå. En snakkesalig forsikringsinspektør kom ofte tidlig på dagen, satte seg i solveggen, åt middag med oss, berettet stort og smått fra bygd og by. Han hadde sterke ord om okkupanter, heimefront og svartebørs, ord som gikk rett til hjertet. Men slitsomt var det for husmor med to smågutter - og mann. Nå, vanligvis hadde vi grenda for oss sjøl, unge og gamle lå på setrene - telefondame og handelsmann unntatt.

Var vi ikke ute på vatnet eller lå på skursand-dynene ved Lenglingen, tok jeg en svipptur med fluestanga til Julestrømmen. Fangsten var sjelden stor; det fineste ved elveoset var dette: Ligge under ei bjørk, lytte til surklende vatn, stirre opp i trekroner, lukke øynene, kjenne sval bris gjennom kroppen - høre suset fra skogen. Vakende aure hoppet etter insekt - et plask, snart her, snart der. Om høsten rotur oppover fra Ulen - slyng og kulper, vierbevokste holmer og tanger med lys fjellbjørk.

Dager går, år - sommer og vinter - stort sett bekymringsløse i vår vesle fjellbygd. Uhyggen ute i Europa fornemmer vi nok, reaksjonen på fredsprisen til Ossietzsky og avisinnlegg, Hamsuns forakt for den vesle jøde! Maktkampen i øst, Stalin, Moskvaprosessene, Mussolini i Abessinia, Hitlers uhyggelige brøl i Krolloperaen og Sportspalasse: "Sieg und Heil!" Den nazi-fascistiske "prøvekrigen" i Spania, München, Finnlandskrigen og innmarsjen i Polen. Vinterkrigen kom oss så å si inn på livet; identifiserte oss med finnene, engasjert i innsamling og propaganda.

Vi var selv uten store problemer, friske - helt til Ragnar ble født i mai 1939. Treåringen og far hadde satt seg ned i stua, begge nervøst forventningsfulle. Gunlaug måtte til sengs den 17. mai, så den festglade jordmora gikk glipp av dansemoroa på "lokalet". Kvelden gikk, det ble natt. Ikke før kl 0.30 den 18. nådde de første, spede klynk oss. Jeg satte meg til pianoet, gav mor og barn vår hyllest "Salut d'amour". Ektemannen skulle ikke være til stede ved fødselen - var skikken, muligens uønsket av jordmor? Borghild var kommet og stelte mor og barn noen dager under sengeleiet.

Bare kort tid etterpå merket vi at noe var galt fatt med veslegutten vår. Storparten av det han tok inn, kom opp igjen. Vi kontaktet legen, som mente han kanskje ikke tålte morsmelk. Vi kokte melk og vatn; tilstanden forverret seg bare, temperaturen steg. Det gav et søkk i oss når vi så kvikksølvøylen fyke til værs - 41 grader! Om natta måtte vi ofte bære ham - for å stille gråten.

Til slutt visste vi ingen råd; jeg forlangte at han skulle på sykehus. Sjøføren, poståpner i Nordli, som kjørte oss til Namsos, raste over fjella uten stans. Vi får tilgi den samme herre at han under okkupasjonen fungerte som poståpner i bokstavelig forstand...

Nok om det, på sykehuset fant de ut at gutten hadde forsnevring i mageporten. De prøvde med medikamenter - intet hjelp. Til slutt var den vesle skapningen bare skinn og bein, lå ofte i krampe. Tidlig en morgen kom beskjed til hotellet hvor vi bodde, om øyeblikkelig å innfinne oss da trodde vi bestemt det var slutten. Vi var dypt ulykkelige der vi stod i resepsjonen, men så kom legen og fortalte at han hadde bestemt seg for operasjon. Han hadde studert tilfellet inngående i sin medisinske litteratur; "nå tør jeg ta inngrepet, vi har fått inn et eget lite operasjonsbord og oversøster vil ta narkosen." Det var det første "kasus" i hans praksis. Jeg glemmer aldri hvor vondt vi hadde det, vi to, der vi gikk rastløse fram og tilbake i sykehusparken, mens det stod på. Etter en evighet - syntes vi - ropte søster på oss, og legen

kunne fortelle at det hadde gått fint; lukkemuskelen var kuttet og nytt vev var lagt inn, men vi fikk ikke se gutten. Han var da sju veker gammel!

Det ble nå en hektisk tid, og slitsom for mor. Melka var blitt borte i de vonde dagene. Det ble massert, klemte og pumpet, vondt var det sikkert, men lykkelig var hun, Gunlaug, når hun så at ungen hennes litt etter litt fikk det han trengte. Hun bodde på sykehuset nå, og kunne stå til disposisjon både dag og natt. Operasjonslegen (reservelege) satt ofte på sengekanten når hun gav bryst, som ville han forvise seg om at hans protesje fikk tilstrekkelig. "Gutten er halve sykehuset for oss", betrodde han mora.

Det var ferietid, overlegen bortreist, så omgangstonen var friere enn vanlig. Jeg husker i hvert fall at de spanderte deilig, sukret blåbær på meg i kantina. Ellers travet jeg rundt om i byen når jeg kom nedover på besøk. Rart å tenke på at vi over 25 år senere skulle streife om i distriktet og byen – i selskap med Egil! Han var da turnuskandidat ved Namsos sykehus, og likte seg svært godt i dette miljøet. Da vi dro til Sørli, i følge med mor, Astrid og Olaf, var Ragnar - navnet hadde han fått på sykehuset - i full vigør, tok hurtig igjen de tapte kiloene. Han var lettere nå enn ved fødselen.

Neste sommer, det bedrøvelige året 1940, stabbet han omkring på tunet - krølltoppen.

9. april! en bombe - der vi satt gjemt bak skog og fjell. Slo av gammel vane på radioen før jeg gikk til skolen; satt som lamslått mens ordføreren i Trondheim sendte ut sin appell: Hold dere rolig, gå på jobb som vanlig! Tyskerne var i byen, hadde kommet forbi Agdenes – festningsverkene – utrolig!

Barna stod undrende, tafatte ute på leikeplassen, naboer og lærer drøftet situasjonen - ingen kunne fatte hva dette ville føre til for oss alle. Hva visste vi den gang om det som var bedrevet bak vår rygg, av våre "venner", av regjeringen i England og Frankrike? Kjente vi til "operasjon Wilfred"; at engelske og franske styrker lå klar til å okkupere Narvik, Trondheim, Bergen og Stavanger?

Jo da, han hadde god grunn, førstesekretær Pollack ved den engelske legasjonen i Stockholm, til å kritisere sine landsmenn: "Har ikke den britiske regjeringen allerede tilstrekkelig mange små nasjoner på sin samvittighet?" Rekrutter fra Sørli dro til Steinkjersannan, men kom snart tilbake med uforrettet sak: Ingen å melde seg for der. Uten å komme inn på felttoget i Norge, vil jeg nevne et par ting som skjedde hos oss: En sanitetstropp fra Finland måtte ha ryddemannskap på Lifjell. Igjen dro gutter fra grenda vår avgarde med snøspader. Mens de jobbet i snøfonnene på vidda, strøk to tyske fly i lav høyde over dem, fyrte av serie på serie maskingeværsalver mot ryddemannskap, sanitetspersonell og Rødekorsmerkede biler. Mange hadde skuddsår, en viste meg støvelen - hælen var skutt av.

Morgenen 1. mai lyttet jeg til Noel Bakers tale til det norske folk; nå skulle det bli hjelp i den felles kamp mot barbariet! Samtidig landet et gjennomhullet norsk fly på Lenglingen. Flere bevæpnede karer fra gardene brøytet seg gjennom snøen til vatnet - de hadde nok ikke sett de norske fargene. I Nordli tok de et tysk fly som nødlandet på isen. Ombord i "vårt" fly var ingen ringere enn den kjente idrettsmannen kaptein Reistad - og en mekaniker. Det ble atter på det nærmeste fridag for elevene mine. Ordfører og lærer satt i solskinet og lyttet til flygeren, spurte etter nytt fra kamphandlingene. Da jeg nevnte talen til Noel Baker, smilte Reistad og rystet på hodet, her var tydelig ingen entusiasme. Han kunne fortelle at engelskmannen var i ferd med å trekke seg ut av kampene ved Dombås - Åndalsnes. De

"allierte" hadde regnet med å ta Trondheim - "knipetangen" Namsos - Åndalsnes. 2. mai trakk de troppene ut av Namsos. . Den 5. falt Hegra festning.

Reistad virket heller ikke særlig begeistret for våre sivile og militære myndigheter, på Kjeller stod nye fly som ikke ble tatt i bruk - ikke utpakket engang! Møtet med ham, som senere skulle bli sjef for "Little Norway", gjorde et dypt inntrykk på oss, isolerte som vi var. Tyske patruljer kjørte nå og da forbi mot grensa, folk overså dem fullstendig. . Peter Gjermund klynget seg til meg, stakk hodet under frakken min - da en tysk offiser ville slå av en prat med den lyshårede "ariske" gutten. Stod han på veien når de kom kjørende, kastet han seg ned på magen i bakken ovenfor. Under våpeninnsamlingen kom "herrefolket" inn på kjøkkenet til Gunlaug. Hun sa intet, pekte bare på leketøykanonen guttene hadde mellom seg. En german skrek langt oppe i bakken noe om "Haben sie ein Radio? " No, - I have not - Galgenhumor i en ulvetid? Apparat nr. 2 lå på bunnen av barnevogna. "Folkemottakeren" var innlevert.

Det var likevel gode år i Sørli på tross av okkupasjon og lite avveksling. I hverdagen var vi nok ikke altfor opptatt lik mange av våre landsmenn - med dem som satte livet inn der ute i vest, de som sloss, mens "æren vokste, næret av de døde blod". Søndag morgen på soverommet; mor, far med smågutter som kryper inn i armkroken - kontakt, se lyset i hverandres øyne. Ha tid til å leve, være seg selv. Om vinteren, søndagstur innover mot setrene; yngstemann nedpakket i spesialbygd slede forspent elghunden Tom. Peter Gjermund travet ved siden av på ski, holdt lag så lenge faren greide finne opp nye eventyr, det var ikke alltid så lett. Tom gledde seg kanskje mest til disse turene. Når skikjelken kom på golvet, sprang den inn i skjækene, logret med halen og pep.

Sommeren. Fiske! Her ligger vatn og tjønner i hundretall; vakende aure hvor du gikk. Store og lille Strivatn ved foten av "mitt grønne fjell" var selve fiskeparadiset vårt. Slangen i dette paradiset måtte vi - Adolf og jeg – avfinne oss med. Når det stilnet mot kveld, overfalt mygg og knott deg i slike hærskarer at iblant måtte valplassen rømmes - selv om du bar hansker og trakk anorakkhetta opp. Men i kjølige morgentimer, i svak bris ved soloppgang - da kunne du sveve inn i drømmen, la øyet hvile i blinkende vatn og på gullskimrende fjellblåner. Her var molter, blåbær, tyttebær - ja, du vasset i herligheten når ikke en frostnatt hadde gjort innhogg da. Det var ingen latmannsjobb å trekke timevis i blautmyra - ofte øsende regn med 20 liter-"konten" full. En var ung, trenet i fjellet - ved årene. Og så hadde vi Lenglingen så å si utafør stuedøra.

Deilige dager i sanddynene på stranda, i båt på vatnet. Far ved årene, mor trakk "oteren", i baskotten gutten med steinposen - plump, plump! Steinen forsvant i dypet, laget ringer langt utover – merkelig!

Påska 1941 gikk jeg med et par ungdommer avgarde for å nå toppen av "Hartkjølen" - av bygdefolk kalt Hestkjølen - den høyeste i N-Trøndelag. Ut på ettermiddagen nådde vi opp, og nå slappet vi av, fikk oss kaffe, lot blikket vandre rundt horisonten - glitrende fjell på begge sider av grensa. Det ble kjølig, snøen kravet - ypperlig føre. Først ferdig lot jeg det stå til utfor et fall på 700 meter ned på vidda og Strivatn. "Da vi snudde oss for å legge skismurningen i sekken, så vi kameraten vår som en prikk i snøgovet på myra", fortalte guttene. En underlig følelse av vektløshet - av å sveve i rommet - når du nedhuket raser avsted. For en vanlig turgjenger er dette en sjelden opplevelse. Jeg har iallefall aldri , verken før eller siden, opplevd en slik herlig seilas. Mange av skolebarna mine ble skientusiaster. Foreldra kjøpte

førsteklasses utstyr, og vi brukte i stor utstrekning gym'timene i vinterhalvåret til skiturer på vidda. Barna så ut til å trives i skolen, festivitas siste dag før jul - juletre, godsaker og ervering inne i storstua hos lærerfrua, rørende avskjed etter "eksamen" om våren. Og lærerens "status" i bygdesamfunnet? Er det ikke betegnende at han i somme kretser ble kalt "skolin"?

Så kom altså okkupasjonen, - "de fem lange årene" som idag står som en parentes i historien - for å sitere en kjent forfatter. En gruppe stortingsmenns henstilling til Kong Haakon om å abdisere, visste ikke vi om. Derimot hørte vi Terbovens tale under "statsakten" 25. september. Det gikk kaldt nedover ryggen ved utsagnet: Veggen går over NS! Sovjet med i krigen 22. juni - et lysstreif i mørket! Senere det triste Måløyraidet, hvor Martin Linge mistet livet. Brev begynte å komme fra "fylkesfører" - med ros for betydningsfull innsats for skolen - som skolestyre formann - om nye muligheter som nå var i vente. Til slutt en kamouflert trussel.

En dag kom en liten lapp fra skoledirektør Todal - gammel kjenning fra tida i "Stjørdalens Blad" og her var det grei beskjed til formannen: "De har med øyeblikkelig virkning å fratrukket som skolestyreformann". 4. skolekontor. J. Nordvik. Til underretning, A. Todal. Ingen katastrofe for meg, tvert om.

Mindre hyggelig var det - i 1942 - å motta følgende skriv fra samme herre: "Jeg erklærer herved at jeg står som medlem i samsvar med lov om N. lærersamband av 5. februar 1942... Lærere som nekter å underskrive denne erklæring, er å betrakte som løst fra stillingen og må ikke utbetales lønn. . . Hvis det til stillingen er lagt bolig, jordvei, må også disse fraflyttes. Sendes 4. skolekontor, gjennom skoledirektøren. R. Skancke/J. Nordvik"

Her var selve statsråden ute og gikk. Denne epistelen har jeg i mine papirer. Vi fire lærere i Sørli var ikke villige til å underskrive, og redegjorde for vårt standpunkt i et skarpt utformet svar til departementet. Nå, dette måtte vel også gå, trodde vi da; begynte å se oss om etter tak over hodet. En gammel, fraflyttet kåk inne i skogen var kanskje noe å tenke på - i første omgang? Det ble imidlertid ingen tenkepause, nå gikk det slag i slag. Fra statspolitiet i Trondheim, telefon formidlet via lensmann, fikk jeg forespørsel om mitt standpunkt til den nye tid, om jeg aktet å gå inn for den, om N. lærersamband, og til slutt mine personlige "vita" - kone, barn osv. Jeg svarte på en høflig måte, tror jeg, at mitt standpunkt var tatt for lenge siden, og at nevnte erklæring ikke ville bli undertegnet. Hvorfor statspolitiet skulle inn i bildet var uklart, og jeg spurte lensmannen etterpå hva denne framgangsmåten skulle bety. Bare en ting, og den forstår du sikkert, svarte han lakonisk.

Det pussige var at de andre ikke fikk lignende forespørsel. Joda, tidlig neste morgen arresterte den samme lensmann vår ugifte kollega nærmest grensa. Om ettermiddagen ringte læreren ved Jule skole, og kunne fortelle at neste natt stod vi for tur, hvor han nå hadde fått det fra! Vi hadde på forhånd blitt enige om at alle fire, eller ingen skulle gå i dekning eller flykte - om det skulle vise seg nødvendig. Fjerdemann nord for oss, kom utpå kvelden, men nå hadde han slått retrett; "Jeg drar heller til Falstad!"

Hørtes tilforlatelig ut; at det i stedet ble N. lærersamband, er en annen historie. Vi fikk anbrakt noen få eiendeler hos vår nærmeste omgangsvenn, jordmora. "Falstadmannen" ville gjerne ta vare på fiolinen min, lovte også å kaste hele privatbrevsamlingen vår - en kjempestor pakke - i komfyren. Om innholdet i denne pakken ble hyggelig lesestoff utover våren for de unge døtrene f.eks. skal være usagt. Det kjære instrumentet mitt fikk jeg ikke tilbake - brukbart! Klokkas halv elleve kom så den unge bondegutten - kontaktet i forveien -

med hest, slede og skinnfeller, og vi tok de sovende guttene opp, plasserte dem i dynene sine under fellen; kjørte av garde, fisket opp de fire andre på Jule og tok av fra riksveien ved Skåle. En digresjon: Hvorfor spurte vi oss ikke selv: er dette N.L. offeret verdt? Skriv under og gå så ut igjen når "lærerstriden" dabber av. Dette var de kloke nok til å gjøre på Lillestrøm, på Inderøy og andre steder. Vår innstilling var neppe mer nasjonal - selv om vi leste litt "Norge i våre hjerter" hver dag i klassen; for eget vedkommende var heller drivkraften det innbitte raseriet mot innbryter og den foraktelige medløper.

I utlendighet - Sverige 1942 - 1945

I månelys marsnatt, i tett barskog, på dårlig brøytet grendevei, sliter de seg fram disse "protestantene" - kvinner og barn godt nedpakket under skinnfellene. Det subber fra ski, skriker under meier, gå, gå - bare gå, 3-4 mil uten stans. Temperaturen er nede i -25 grader. Utpå morgensida - i 6-tida, kom vi til garden ved grensa, fikk litt mat og skilte lag med skysskaren. Jeg hadde tenkt vi kanskje kunne ligge i dekning her en tid, men forstod nå at bonden ikke torde ha oss. Grenselinja går over Gunnarevatten. Vi satte den minste og bagasjen på "pulken", og hele følget vasset så ut i den meterdype snøen. Her møtte svenske grensevakter oss; to hjelpsomme soldater sprang over og hentet en kuffert med barnetøy, som vi måtte sette igjen. Viste soldatene forståelse, kan ikke det samme sies om offiserene. Vi ble lost til nærmeste gard, hvor kona prøvde å hjelpe oss til rette — tenkte i første omgang kanskje på smårollingene.

Først langt utpå ettermiddagen fikk vi noe til livs, reide så opp to senger til oss - åtte, trøtte, utslitte armingene. En stund etter alle var kommet til ro på golv og i senger, fikk jenta i følget epilepsianfall. Faren måtte tviholde den skrikende skapningen, stikke fingrene mellom tennene så hun ikke beit tunga av seg. Guttene stirret forferdet på det som foregikk. Dagen etter, hadde knapt sovet på to døgn, fraktet de oss til Valsjøbyen - Hotagen, hvor vi ble kroppsvisiterte til skinnenet - farlige konspiratører fra grenseland! Tolleren så knapt min kollega, der han geskjeftig vimset om og "assisterte". De to hadde kjent hverandre i mange år, hadde spilt kort og festet sammen. Først da vi kom til Føllinge kunne vi slappe av og sove! Skulle bo på pensjonatet "De tre Tallorna", til legasjonen i Stockholm hadde behandlet "vår sak", det tok noen dager.

En kveld var vi i hyggelig lag hos en svensk lærer og kantor. Vi pratet musikk, og da Beethovens ciss-moll sonate stod oppslått på pianoet, spurte han om jeg ville spille den. Hadde øvd jevnt i årevis og kjørte derfor i vei. Jeg kom vel på en måte gjennom siste sats også. Jo da, kantoren ble øyensynlig noe imponert over den vadmelskleddede, skjeggete flyktningen fra "Finnliene". Men det er noe vesentlig jeg vil fortelle fra denne kvelden; noe som viser det enkle menneskes holdning til en "bror i nød". Da vi var ute i entreen, kom en av gjestene - en sjåfør og spurte om han ikke fikk "låne" hver av oss fedre 50 sv. kroner, gikk ut fra at vår valutabeholdning var beskjedent. 100 kroner i 40-åra var en god slump penger for en sjåfør, går jeg ut fra.

Så kom turen til Stockholm, det hadde vi ikke regnet med, og vi gledet oss ikke nevneverdig. Den første måneden i hovedstaden ble da heller ikke hyggelig. Vi bodde på hotell i sentrum, Holmia, et skittent og utrivelig sted; middag og lunsj fikk vi servert på husholdningsskolen

Tyra - alt iblandet dill, så guttene strittet imot når vi trasket i ufyselig vær og snøslaps den lange veien til restauranten. Jeg fløy rundt i avdelingene til "Flyktningekontoret", som var spredt over hele byen, ordnet formaliteter - "rasjoneringskort", fikk utlevert noen klesplagg, "oppholdstilstand" - for begge familiene. Min kollega ble liggende syk, nervene slo kanskje klikk?

Vi skrev 1942, og holdningen til oss flyktninger var så ymse. I toppen så de tydeligvis med ulyst på tilveksten fra "broderlandet". Det politiske bildet har Wilhelm Moberg tegnet klart, utvetydig. Vi trodde ikke på en eneste nyhet før den var dementert av "non"-informasjonsdirektoratet. Det avlet også "den svenske tiger", det veldresserte beistet som vel aldri kunne gi fra seg det minste brøl - "Pressnämnden" - det ufrie ords tidsalder. Gøteborg Handelstidning - Torgny Segerstedt - ble mitt åndehull! Den ble beslaglagt 16 ganger. Det var flere enn Moberg og Segerstedt som kjørte hardt ut mot rikets politikk, tross transport gjennom landet, levering av malm og kulelager - serviliteten overfor Hitler. N. Grieg: "Om vennlighet strømmer mot deg, tenker du kanskje kort at selv får du kanskje hjertelaget, men fienden tross transport." I Skottland 1942, skriver han: "Hvis volden får gjøre et sjakktrekk,/flytter din sak, som en brikke/Men makt til å rokke din indre, har de allikevel ikke! For sorger bare den avstand/som skiller oss fra våre døde". "De beste": "Døden kan flamme som kornmo/klarere ser vi enn før/hvert liv i dens hvite smerte/det er de beste som dør. De sterke, de rene av hjerte/som ville og våget mest.. " Selander i "Eskilstuna-Kuriren". De fikk også sensuren på nakken.

Dagene gikk; det lysnet både ute og inne, vårsol tittet gjennom renvaskede ruter, nesetipper og fotsåler var ikke helsvarte lenger når kvelden kom. Riktig vårstemning strømmet gjennom oss da en norsk-svensk pastor ved Misjonskyrkan i Hässelby - Torén - formidlet jobb i et gartneri i "Villastaden". Trägårdsmästare Lindros kunne til overmål tilby oss en liten leilighet i Brugsvägen.

Det bodde flere flyktninger i gården, bl.a. unggutten Hans Høeg, som senere ble generalsekretær i Røde Kors. Når han stakk innom, hadde Gunlaug noe å servere; ja, han ville ha henne til å oppbevare skillingene sine - kanskje følte han seg ikke helt trygg på naboskapet når han var i gartneriet.

Et "judaistisk" samfunn holdt hus i etasjen over oss. Vi hørte en dag et selsomt rituell ved "omskjærelsen", og merkelig nok sildret og rant det i takrenna på blanke klarværsdager! Nå, endelig falt vi til ro, guttene sprang ute dagen lang; matlysten økte, og mor fikk problemer med å stille den. Det var streng rasjonering, intet lager hadde hun - som sine svenske venninner, og det ble ofte stekte poteter: små terninger av fleisk var rene delikatessen, syntes guttene. Tobakksrasjoneringen var ikke mindre følsom for meg, stakkaren; jeg gikk ikke av veien for å traske de par kilometrene til kiosken, etter en varm, slitsom dag i veksthuset. Var jeg heldig, fikk jeg kanskje 2-3 sigaretter. Miljøet i Brugsvägen var ikke særlig tiltrekkende, og med bistand fra vår velynder, Torén, kunne vi etter noen uker flytte inn i 2. etasje i "Finnlandshemmet". Det lå fint i furuskog, frukthage og et stort friområde, hvor guttene fikk det rene paradiset, og vi andre kunne trimme uforstyrret. I første etasje bodde en gartner med dansk kone og to sønner. Han var meget musikalsk, hadde piano og spilte fiolin, gitar, og sang godt; vi kom til å ha mye hygge sammen i tida framover.

Vi fikk mange gode venner blant svenske kolleger. De gikk helhjertet inn for støttetiltak, ja, de kom sågar med pengegaver - noe vi satte mindre pris på. Vår venn Meland fant ikke samme

forståelse hos sine yrkesbrøyr; "storsvensken" ville ingen befattning ha med en lurvet underoffiser - var han aldri så mye høyesterettsadvokat. Av venner, ved siden av Torén, som la sin elsk på Ragnar, stod frøken Eliason i en særstilling. Hun var lærer i folkeskolen. Hun gav oss sin fulle støtte på mange vis; til gjengjeld så vi om leiligheten i ferien, vatnet blomster, luftet. Her fikk jeg sitte uforstyrret time etter time ved pianoet, det var da jeg gikk løs på Chopins Mazurkaer, en musikk jeg dyrker like flittig idag.

Et lærerpar, Frank's - ved Spånga laroverk var meget gjestfri. I særstilling står en nyttårsfest hvor de serverte skånsk kost. Vi rakk ikke over stort av herligheten - puritanske "nordbaggas" som vi var. Vi var ofte gjester hos skolestyrer Brodd og frue, eigode, stillferdige mennesker. De viste oss noe kuriøst en stabel tallerkener gjennomhullet av et kulelyn, som hadde gått inn i skapet og ned i kjelleren. Brodd innfant seg på min 40-års dag, med Verner von Heidenstams "Karolinerna". På tittelbladet står følgende inskripsjon: "Måtte du snart få vanda hem til Ditt alskade fädernes land, ditt älskade Norge, som under ofärdsåren 1940-43 aldrig lät kuva sig!" Vänerna J. Brodd, Signhild Brodd.

På "norgeskveld" ved en folkehøgskole utenfor Hässelby traff jeg - sammen med Brodd - Fredrik Paasche og Philip Houm. Paasche hadde jeg hørt før, i en av kirkene, hvor han skildret "Norges evige konge"; her tok han for seg et litterært emne.

Sigurd Hoel og Johan Borgen kåserte på mindre tilstelninger for interesserte flyktninger - innføring i psykologikunsten. Redaktør Fredrik Strøm holdt fra prekestolen en flammende tale om "Kirkenesferden", om torturen i fangeleirene. Det er vanskelig å finne ord for hva vi følte den gang. Ennå visste vi ikke at Gunnar var med på "Skjerstad".

Mennesker av alle kategorier, alle yrker, var representerte - strandet her - så å si.

Mange tok utlendigheten som et nederlag, Paasche var nok en av dem. Heller vært hjemme og tatt det som måtte komme - i likhet med de aller fleste! Det var sterke, gripende inntrykk vi fikk, ikke minst ved sammenkomstene i kirkene. Jeg husker en gang da en gruppe nordmenn, med flagget mellom seg, langsomt kom gående opp mot koret, fulgt av barn som viftet med sine små flagg - Gunlaug gråt av bevegelse!

En annen gang spilte en svensk fiolinist "Veslemøys sang", så mitt øye "ble stort og vått".

Iblant gav også vi et lite bidrag ved tilstelninger av mer privat karakter. Gunlaug kunne synge og jeg spille. En svensk dame kom og ville ha Peter Gjermund til å lese på en fest. Mor tok gutten med seg; her fortalte han et folkeeventyr, og til slutt, utenad - "Blant alle lande i øst og vest". Presten syntes dette gikk rett til hjertet, det fikk jeg høre etterpå. Vi deltok lite i fornøyleslivet, én av oss måtte jo være heime hos barna. Gunlaug så "Den skjønnne Helene" på Stockholm-operaen, og jeg "Aida". Venner tok oss med til "Barberen i Sevilla". Gunnar Sønstevoid startet blandet kor, hvor Gunlaug deltok - Robert Levin var dirigent senere. Når Stockholm lærerlag holdt fest, fikk vi alltid innbydelse. Jeg gikk et par kvelder, og det var riktig hyggelig der; varm kaffe, leik og dans ut i de små timer.

Peter Gjermund begynte på "folkskolan" i Hässelby. Frøken Eliason tok ham opp i 2. klasse. Han fikk sikkert problemer her, med språket - særlig med det høysvenske bibelmålet i salmevers o.l. Etter hvert som flyktningestrømmen økte, kom spørsmålet om norsk skole opp, og vi burde vel ha latt ham gå der, selv om den ble liggende i byen. Vi som var fratatt våre stillinger i stat og kommune og var medlemmer i Statens pensjonskasse, fikk omsider utbetalt

en såkalt disponibilitetslønn, d.v.s. vartpenger. Med denne månedslønnen på 240 kroner, greide en dyktig husmor å få endene til å møtes, og jeg kunne lese språk ved "Borgarskolan", siden ved "Stockholm Høgskola", som universitetet het den gang.

En eldre mann, "kommunisten", rak nokså ofte hos oss den tida og heftet meg - ikke lite bort; ville diskutere gjenoppbygginga etter krigen. Han var noe blodtørstig, men så snart jeg penset ham inn på småbruket, kjerring, unger og dyr, glemte han både "Nygårdsvold og hele gjengen hans." Sønnen var en stø, rolig ungdom, som vi likte svært godt. En annen ungdom som gikk ut og inn hos oss, malte. Da vi stod på reisefot i 1945, kom han med en akvarell av "Fnnlandshemmet", et hyggelig minne fra åra i Hässelby.

Stjørdalingene i vår omgangskrets var i første rekke Dagny og Peder Meland. Jon Leirfall og frue møtte vi ikke ofte, selv om han og jeg var gamle kjenninger fra journalisttida. Som offiser gikk Meland inn i de såkalte politistyrker. 13000 mann stod kampklare i 1945. Det ble på en måte "norsk miljø" her ute i Hässelby; mange fant vei en til "Finnlandshemmet", hvor vi diskuterte ferske nyheter heimefra, krigen som nå så ut til å gå mot slutten. Europakartet hang på veggen i spisekroken, og vi flyttet "markører" etter hvert som frontene beveget seg. Spør om vi likte oss etter "Stalingrad", "El-Alamein", for ikke å snakke om "D-dagen" 6. juni 1944! Ja, også når vi hørte om bombingene av Køl'n - 1000 fly! Tenkte vi på de tusenvis av uskyldige ofre?

Vår holdning var ikke religiøst begrunnet - som i midt-Østen f.eks. - i fanatisme, likevel denne mangel på medmenneskelighet toleranse? Krigen kostet 10.000 liv.

Lykkelige Sverige! Der gikk livet på det jevne. Vi hadde kanskje "Stockholmsjuka" - eller emigrantsyken, påstod vittige venner.

1 1943 fikk jeg kontakt med min fetter, Oscar Klath - sønn av mors søster, Karoline. Han var nå U.S.A.'s handelsattasje i Stockholm, og under et besøk hos dette usedvanlig hyggelige ekteparet, la vi planer for samvær og rundreise i tilstundende ferie. Kort etter døde han; hadde vel hatt et lite "drypp" straks før vi møttes. Han gikk med armen i bind etter et fall i badet. En av de mange ofrene for infarkt i vår familie. (født 1890, død 1.10.43.) 34 år senere bodde hans sønn Robert, m. frue hos oss i Alosavegen; de søkte etter sine "roots". Denne "Bob" hadde levd et farlig spennende liv som flyger i "Stillehavskrigen".

De som kom til å bety mest for oss i disse 3 åra, var likevel Alfild og Sven Romanus. En dag, etter vi var flyttet til "Brugsvägen", stod Alfild i kjøkkenet hos Gunlaug. De to fant fort ut at de var jevngamle, hadde gått for presten sammen - altså stjørdalinger begge! Det ble stas, meg forærte hun et silkeflagg, noe jeg har berømmet henne for etter krigen. De bodde i Kummelvgen, Bromma, og etter vi fikk sykler, ble det lettvis å komme dit. Sven var byråsjef, ble senere høyesterettsjustitiarius og justisminister. Han fikk lånt en god fiolin til meg, og vi musiserte en del sammen. Alfild arbeidet meget aktivt for flyktningene, fikk visstnok medalje for sin innsats!

"Skolekontoret" sendte meg til Stjärnsund i Dalarna; jeg skulle være lærer for norske, eventyrlystne gutter - til dels svært unge. Sjefen for forlegningen hadde de lite til overs for, forstod jeg snart. De murret og laget bråk hvor de kunne komme til, klaget på mat og brukte kjeft på vaktmesteren, som stengte porten for tidlig om kvelden. Under middagen kunne de sette igang "bankeserenade" så det dundret i veggen. Leirsjefen satt taus, truende - sammen

med oss øvrige funksjonærer - ved eget bord. De verste urostifterene havnet omsider på et verksted lenger oppe i dalen. Skolegangen hadde sikkert bare ett formål; få aktivisert dette klientellet. Det gikk over all forventning, vi hadde norsk, matematikk, litt engelsk og historie. Undervisningsmidler, lærebøker, var det smått stell med, kritt og ei gammel tavle; så vi pratet, skrev, sang en liten stubb - fikk tida til å gå.

Vinteren ble lang og trist der oppe ved "Långshyttan"; bo på en knøttliten hybel og liten mulighet til friluftsliv. Til slutt flyttet jeg fra forlegningen, fikk leie ei stor stue hos en norsk enkefrue, og nå ville vi prøve å samle familien igjen. Mor med guttene flyttet inn i "storstua" - det ble en god del trangere her enn i gymnastikksalen i Sørli - og sammen fikk vi innredet en slags "leilighet". Det kunne være litt av hvert å fortelle om den tilværelsen som nå fulgte, omgivelser, arbeidere fra "verket" vegg i vegg - og sykdom. Heldigvis, hadde jeg nær sagt, tok det brått slutt med at vi rett og slett ble kastet ut, både vertinna vår og vi. Kanskje var det en lapp Peter Gjermund hadde festet på døra vår, med den megetsigende påskrift: "Obehøriga aga ei tiltrade", som fikk begeret til å flyte over der inne i naborommet! "Våningen" tilhørte bedriften, og verksarbeiderne hadde nok funnet ut at dette norske innslaget skulle de ha seg frabedt.

Ja, ja, arbeidsfok og arbeidsfolk - litt forskjell fra våre venner i Storbyen! Her kom utsendinger fra bedriftsklubber trekkende med gaver til småguttene, med innbydelse til festforestilling i "Folkets hus". Sjefen vår hadde ofte fortalt om hvor rørende direktør Kvarnstrøm kunne snakke om Norge; tårene stod ham i øynene, fikk vi vite. Han hadde nok tørket tårene, direktøren, da han beordret oss øyeblikkelig å forlate husværet. Vertinna flyttet til sin datter — ett rom og spritkjøkk. Vel, vi pakket våre eiendeler, skranglet nedover den smal sporete sidebanen til hovedlinja - så var vi igjen blant venner i Hässelby.

Krigen nærmet seg slutten, det vesle intermessoet i Stjärnsund var snart glemt. Hadde vi i mars 1942 møtt en noe reservert holdning, endret dette seg påtagelig i slutfasen av krigen. En lys maidag holdt borgere av "Villastaden" stor friluftsfest, hvor Peter Gj. og jeg representerte det "kjempende Norge". Her var jeg orgelsolist i Griegs "Olav Trygvason" - hadde øvd sammen med koret i fire kvelder.

"Ordførande" holdt en velformet tale, "ambassadører for sitt land", kalte han oss - Peter Gj. og opphavet! Ja, ja, det jeg satte størst pris på, var en skjønn blomsterbukett to søte småjenter overrakte oss.

Mange vinket til oss ved avreise på Hässelby stasjon, kanskje var de glade over å bli kvitt oss? - ikke vet jeg. Det er muligens uriktig å huse slike tanker vi hadde "trots alt" mange, mange gode venner her. De to soldatene oppe ved grensa, sjåføren i "De tre tallorna", nære venner i Stockholm, vil vi nok alltid minnes med glede - utslitt som vi var da vi kom over i mars 1942.

Frigjøring

Frigjøringsdagen tilbrakte vi i stillhet, glade, men ute av stand til å ta del i den løsslupne feiringen i byen. Kanskje streifet det oss; hva med de millioner som ikke "kom hjem"? Utpå dagen ble det allikevel en liten feststund i "Finnlandshemmet"; frøken Eliason kom med blomster, Holgerson og venninen men ei flaske vin.

Dagen etter kom "kommunisten" - ikke med flaske, men med dynamittgubbe, til bruk i forventet partisanoperasjon! At kjempefurua bak huset var kløvd fra topp til rot, det skyldtes ikke gubben - som jeg senket i jorda - men et dundrende tordenvær med lynnedslag.

Frigjøring, ja, vi spente forventningene alt for høyt; ble fort klar over at vi ikke gikk inn i en ny æra. Gamle verdier var gått i oppløsning, vi kom inn i et åndelig interregnum - for å sitere Koestler. Velferdsstat med byråkrati, "demokratur", utviklet seg umerkelig, så de fleste ikke reagerte. . "Folk sier; frihet - mener forretning, kultur - kapital, troskap - treghet, fri konkurranse - utbytning, - ideologiene er døde!"

I sol, tidlig maimorgen, tøffer toget inn på Meråkerbanen. Vi er i Norge igjen, i fjellet - kjente åser, topper så langt øyet når. Meråker, Fonnfjell, glitere i snøkåpe ennå. Femten år siden jeg jobbet og musiserte med ungdommen her - en mannsalder, synes det meg. Vi ferierer hos Olaug og Jørgen i Stjørdal, og jeg skriver noen søknader igjen. Selvsagt gikk jeg uten videre inn i stillingen, som var fratatt meg, men det var mange årsaker til at vi ønsket oss bort fra Sørli.

Etter ansettelsen ved Lyngstad på Inderøy, var mor og jeg noen dager i Medbygda for å pakke. "Klimaet" var på en måte forandret her; kjente meg som en fremmed. Min egen skyld kanskje; det er mulig selv han som g i k inn i N.S. "for å redde bygda", som han sa, og som fikk departementets tillatelse til å overta, "oppbevare" eiendelene våre, handlet i "god tro", - for alt jeg vet. Vår kollega og reisefelle var langt verre stilt; måtte tråle bygda rundt - helt til Nordli - for å få tak i bohavet sitt. Folk ble rasende, de hadde "redelig" kjøpt det på auksjon! Nei, de kom uoppfordret med klær, møbler, kjøkkenutstyr og instrumenter. Pianoet var riktignok gått opp i limingen over alt, klangbotn sprekk i sprekk. Det gikk lang tid før jeg fikk lappet og justert instrumentet, så tonen kanne klinge fyldig - nesten som i gamle dager. Den gamle fiolinen hadde jeg derimot ingen mulighet til å få brukbar, restene ligger i pappeske på kvisten. Mange mindre ting var borte naturligvis, sengetøy og utstyr ellers delvis utslitt; "vikaren" gikk bokstavelig talt til dekket bord da han flyttet inn i boligen 1942. At to lysestaker kunne være hyggelig å ha, er forståelig så dem igjen på et festbord i Inderøy, men hva i all verden skulle han med Mozarts klaversonater — uten å være spillefører? Nå, det som var reddet, ble pakket, samlet i stua, og jeg dro nedover til Stjørdal igjen.

I samme slenge en munter liten historie:

Utpå sommeren kom jeg ved midnattstid syklende til Medbygda, tusmørke, og alle var gått til ro. Nei, ikke riktig alle. I jordbæråkeren vår stod to flittige bærplukkere med nesten fulle spann. At de ble noe tafatte ved synet av "brukseieren", er rimelig, det virket faktisk som den snille eleven min, som nå var fru "vikar" hadde mest lyst til å synke i jorda. Det ble på ingen måte ståhei i sommernatta, snarere tvert om. Jeg låste oss inn, tømte bærspanna i en bolle og takket for hjelpa.

"Skadeoppgjøret" - kontrolløren syntes forøvrig vi var svært beskjedne, - dekket omtrentlig statens krav; ytelser mottatt i Sverige, hotellopphold, reiseutgifter m.m.

Kjerknesvågen - Inderøy 1945-1965

Jord hadde vi nå, men ingen dyr. Penger var det smått stell med, så vi fikk låne ku på grannegarden, et egenartet dyr forresten. Den fløy på bygda da Ingvald, som til da hadde hett den på lån, skulle frakte den nedover bakken til oss. Utkjørt, sent på kvelden, kom han med beistet.

Kjempesterk var kua, holdt på å gjøre kål på oxen da vi måtte dit! Asbjørn bandt dyret til langvogna og kjørte nedover til oss. Tauet røk naturligvis, og igjen strøk villdyret ut i geografien - ble til slutt fanget i en revegard.

En stund hadde vi enda ei "låneku", like melkefattig som den første. Gris og sau kom til, høns med.

Etter noen år gav vi opp fjøsstellet, gikk over til korn og poteter.

Da den nye skolen var ferdig i 1960 (den gamle ferdig i 1875), og ny leike-/idrettsplass tatt av jordvegen, forpaktet jeg bort resten. I regnfulle høster var det ofte problematisk å få kornet berget, måtte vente på "selvbinderen" til bonden hadde tatt sitt eget. Så tok vi ljà og sigd i bruk, ja, vi hesjet kornet en gang - etter råd fra Peter Gjermund.

Det var med dyp bekymring jeg senhøstes konstaterte at toppen av kornstaur og hesje grodde opp, grønnere for hver dag. . .

Når vi såvidt raskt greide å komme oss økonomisk på beina, skyldtes det nok delvis inntektene fra småbruket. Det var mange tonn korn og poteter jeg leverte til Sundnes disse åra. Familien var økt til fem; Egil kom til verden i 1946, og får sin egen vesle "saga" - i tillegg til det som nedtegnes her.

50 - 60 åra gikk uten store begivenheter.

En god del slit, ikke minst for husmor; tre gutter og mann å stelle for, dyr i fjøset. Glad som Gunlaug er i dyr, gav det kanskje litt avkopling; dette å sitte med melkebøtta, støtte hodet mot det varme dyret, prate med grisen, som svarte med grynt - der han kikket over bingen og utålmodig ventet på "sildroppen".

Lærerbustaden var, som slike boliger flest, i to etasjer, lange ganger, svingtrapp og høyt under taket. Og noe vesentlig; ikke eget utedo engang! Det fikk jeg hurtig montert i "bua" til vi fikk WC i entreen. Kjøkkenet ble omsider modernisert, nytt golvbelegg, oppvaskbenk og varmtvannsbeholder montert. På soverommet bygde jeg bad, la inn dusj - med beholder, elektrisk ovn. Mye syslet en med på "Stubban", men ikke noe tiltak gav oss så mye igjen for strevet; kle seg en kald vintermorgen i lun varme, bytte ut "stampen" med herlig dusj.

Jobben i skolestua stilte sine krav; store klasser i altfor små rom - opptil 29 elever. Det trakk skrekkelig gjennom vinduer og dører. Taket svaiet og ristet når småklassingene kom stormende inn ovenpå. Det dryppet på pultene når snø smeltet, eller en av de små "lekke" en smule. Vi fikk gjort noe her også omsider; nytt golv, dobbelte vinduer, varmt vatn, og drikkefontenene avløste vassause. Peter Gjermund malte og tjente noen kroner på det. Selv om jeg knapt kunne gå mellom benkeradene, og utstyret var mangelfullt, var arbeidsforholdene brukbare.

Elevene, de fleste fra gardene, oppførte seg stort sett bra, lærte leksene og lå godt i løypa ved inntak i realskole og gymnas.

Sangen stod sentralt, skolekoret medvirket i kirke og på fest. Kretsen samlet inn penger til harmonium, til piano da den nye skolen stod ferdig.

En del elever spilte piano med meg, et par jenter var svært energiske - lærte spilleleksa utenad!

Fiolinen jeg skaffet meg, lå for det meste i kassa; var det tonen i den gamle jeg savnet?

Musikk, fest og slit

På Inderøy fikk jeg prøve meg som organist, først på det gamle, mekaniske orgelet i hovedkirka.

Det hendte at en tangent hengte seg opp - et ul blandet seg i salmesangen - til jeg febrilsk fant "synderen".

1 50-åra ansatte kommunen musikkleder/organist; nytt orgel ble bygd - et meget godt instrument på over 30 stemmer.

Jeg vikarierte ofte for organisten; da han flyttet, overtok jeg jobben og spilte i begge kirkene. En meget tvilsom bistilling; det var ikke bare søndagsturen som gikk i fløyten; opp til tre brudevigsler på lørdag - vekselvis i det gamle og nye gudshus.

Slitsomt var det å måke seg ned til bilen i uthussokkelen en søndag vintermorgen med snøføyke. "Nordøy" er et snøhol av de verste.

"Men artig var det lell". Sitte for meg selv en kveld - alene - la tonene sveve i rommet — Bach, registrere – lytte!

Gunlaug var ikke glad i denne jobben min, den stresset meg, påstod hun. Visst hadde hun rett; særlig om våren var arbeidspresset stort nok fra før - eksamen, ofte sensorarbeid, våronn.

Forresten har Gunlaug ikke så mye hun skulle sagt: Vi var da mer enn en gang sammen i stresset på fester og i lag.

Jeg var ikke bare formann i lærerlaget flere år, det var opplest og vedtatt at vi skulle underholde, jeg være forsanger og organist hos Per og Pål i bryllup, jubileer og på fester i "Skyttarhuset" og på "Salen".

Morsomt var det å akkompagnere når Gunlaug og en kollegafrue sang duetter.

Av sangere jeg ledsaget, vil jeg nevne E. Overrein, sanglærer ved Levanger lærerskole - en av "de unge døde". En varm, fyldig røst. Sivilarbeider på Rostad, Grimstad, akkompagnerte jeg ved en internordisk konkurranse - i B.U.L.'s regi, tror han vant 1. pris i sin klasse.

All denne virksomhet - unntatt organist jobben var ren veldedighet; til nød kunne vi regne med fri skyss. Etter vi selv fikk bil, falt også dette bort.

Nå hørte det med fra gammelt av at skolemesteren i bygda skulle ofre seg for kulturlivet. De var nok idealister mange av dem - og ærgjerrige!

Forfengelig var jeg sikkert, men jeg betraktet meg ikke som kulturspreder!

Misjonering, lagsarbeid holdt jeg meg meget langt borte fra - unntatt lærerlag og folkeakademi.

Kanskje var det for å bøte på manglende interesse for disse aktivitetene, at vi musiserte for sambygdinger?

Ja, jeg vandret sågar mang en søndag formiddag ned på "Salen", hvor Bonnevie holdt andakt. Han var glad i Bach og Beethoven - særlig den siste, så jeg spilte gjerne til innledning en sats fra en sonate eller et preludium på det gamle Hals-pianoet.

Organist er jeg såvisst ikke - Sg i orgel fra lærerskolen gir ingen kompetanse - likevel hendte det kanskje at det låt bra. . . Ved høymesse en morsdag, preluderte jeg over "Du gamle mor" - noen notater lørdag kveld - lot stemningen løpe av med meg! Et aldeles nydelig preludium, kommenterte klokker og prest etterpå. .

Gunlaug sang og jeg improviserte over "I Himmelen, i Himmelen" ved en bisettelse i Sakshaug.

Musikken gjorde visst dypt inntrykk, særlig på den unge mora, som fulgte sitt døde barn. Hun takket i heimen etterpå - med en gave til Gunlaug - en pute i Meråkervev.

Senere: Musikeren, vikarpresten Pharo, kommer opp til meg etter gudstjenesten og gir ros for utsøkt spill.

Sangpresten Tvester, gjorde det samme da Gunlaug og jeg framførte Gunnars "Å leva, det er å elska" - under ei brudevigsle i Levanger.

Visst kunne vi trenge oppmuntring - ikke minst Gunlaug. Hverdagen, slitet inne og ute, "pliktarbeid" i bygdesamfunnet, lagsarbeid. Likevel, dette skal ikke kaste skygge over lykketundene - de var mange. Omgitt av leikende barn - nærkontakt.

Søndag morgen - morsdag: Guttene, eller bare Ragnar, kommer med kaffe tidlig.

Vesle Egil ligger i sprinkelsenga ved sida av mors.

"Sæmele koff!" hører vi, og opp spretter han, plasserer seg mellom oss. Gaver, sirlig innpakket, lykkeønsking og utsøkte tegninger. En vanlig idyll på morsdagen, ja vel, men ikke glemt for det!

Spill og skolegang

Tjue år på Inderøy; små og store gleder, ingen omveltninger truet det vesle bygdesamfunnet.

.

Før vi fikk bil, kjente vi oss noe isolert. En vil da straks spørre; hva med de sju åra i Sørli?

Kanskje kan oppholdet i Stockholm gi svar på det?

Vantrivsel har jeg allikevel ikke kjent noe sted, bortsett fra tida i Stjärnsund.

Har en anledning til å sysle med sine interesser, musikk, lesning, praktiske gjøremål, hva betyr så egentlig stedet?

Jeg vil heller bo i ødemark enn i blokk i drabantby - tror jeg da! I 1945—46 kunne vi slått oss ned i Ringsaker, Jevnaker eller Ski; ble ansatt der - i tur og orden.

Eget hus, frukthage, organiststilling, men foretrakk altså å sitte med jord lappen på Kjerkesvågen!

Hvorfor? Kanskje noe av dette ulyst på flytting igjen, nye utgifter, alt bråket som følger med - det siste ikke uvesentlig for mitt vedkommende.

De åra jeg bodde på Østlandet, var jeg fast bestemt på å slå meg ned sør for Dovre. Da høvet kom, lot jeg det likevel gå fra oss.

Peter Gjermund, Ragnar og Egil

Etter hvert som guttene vokste til og avsluttet skolegangen hos meg, måtte vi prøve å gi dem en håndsrekning i deres yrkesvalg - mulighetene i bygda var begrenset til jordbruk og litt industri. Hittil hadde de tatt del i forefallende arbeid på småbruket, onnearbeid hos bøndene, hatt småjobber i ferien.

Særlig Ragnar var interessert i å tjene ekstraskillinger - ved siden av hans faste inntekt; fyre opp i skolen.

Her viste han en påpasselighet noen hver kunne misunne ham; alltid førstemann oppe - familiens ubestridte a-individ! Hans bidrag til vedforsyningen vår var betydelig, utrolige mengder fikk han ut av småskogen langs eiendommen - og fra naboens! Måtte spørre Asbjørn om lov til å hogge der også.

Signe og Knut var svært glade i Ragnar de forpaktet jorda vår ei tid, og det var ikke måte på lovord fra den kanten. Det gildeste han visste var å få være med når ungdyra ble sloppet og hentet i fjellet.

Hund fikk han, visstnok av en skolekamerat. Det vesle, svarte dyret kalte han Pan. ("Herr Olav, Nosken, Bosken, Per, Pan, Kjeldaas!"). Den fulgte oss til fjells - til Hårskallen - da vi ferierte noen dager i hytta til Astrid og Olaf. Det var tydelig den vantrivdes i selskap med klegg, og en dag var den borte, møtte fram igjen i gata på Levanger før vi dro til Inderøy. Denne fjellturen var forøvrig lite vellykket; først stekte sola slik i fjellsida at vi dro klærne av oss - også mor. Det gikk galt, hun ble liggende i feber og svettet skrekkelig - måtte alt i ett bytte undertøy, og jeg fyrte i ovnen og varmet det. Sola forsvant fort, og vi fikk rene uværet - med blåst, hagle byger og så skodde.

Som smågutt var Ragnar ildsjel - for å bruke et noe slitt uttrykk. Han gikk helhjertet inn for de aktiviteter skole og andre fikk i stand; idrett, 4H, skolehage ja, i skoleidretten var nok både ærgjerrighet og konkurranselyst ute og gikk.

Vi badet i "Folsanden" på varme sommerdager, ingen var så ivrig i svømmetreningen, og da det bar, la han i vei utover - uten å ense oss som skrek etter ham.

Etter hvert tok utearbeid og skole det meste av fritida og musikken!

Sønnene våre skulle få lære å spille, få undervisning så tidlig råd var. Jeg hadde nok gjerne sett at en til i familien vår ville prøve seg på fiolinen. Det ble det intet av, og jeg gikk i gang med pianoundervisning, en leksjon i veka. Noen andre av elevene mine fikk også timer, et par jenter var riktig energiske - lærte spille lekser utenad!

Peter Gjermund hadde all verdens andre ting å sysle med; det var så mye som skulle granskes - prøves både ut- og innvendig; hjul i et gammelt vekkerur - ta fra hverandre, sette sammen.

Det kunne vane spennende, ja, farlig - det fikk han erfare da ei "fenghette" eksploderte, så splintene borte seg gjennom kinn og lepper.

Hvordan strevde han ikke da han bygde buret til revungen han hadde fanget. Det var rene eventyrland innafor nettingen.

Synd den kreperte, ungen, men "skottpremie" fikk han av lensmannen'.

Hoggormen vi fanget i blåbærskogen "preparerte" han og tredde den på et syltetøyglass. Kanskje finnes den på Lyngstad skole den dag idag?

Men musikken gikk det smått med, tålmodet strakk ikke til.

Musikaliteten manglet såvisst ikke, var han ikke motivert?

Ragnar derimot jobbet iherdig, og snart kunne han delta i samsillet.

Min forgjenger hadde drevet hønsehold, så hvorfor skulle ikke vi også prøve det.

Peter Gjermund ble sjef for dette foretaket, lukrativt var det neppe, dertil var tilstanden i det gamle hønsehuset for dårlig - fuktig og kaldt om vinteren. Ragnar overtok drifta til slutt.

"Tradgårdsarbeidaren" fra Hässelby måtte selvsagt ha drivhus. Det ble bygd ved hønehuset. Her drev jeg fram tidlig salat, tomater og til slutt en vinstokk! Vinterkulda det året tok livet av den, på tross av en liten elektrisk varmekilde.

Varetransporten fra "Vågen" falt på Peter Gjermund; sikkert en slitsom jobb opp de par kilometrene bakket vei — med nedlesset sykkel.

Gjennom Torvald fikk han feriejobber i Follafoss, forefallende arbeid ved sliperiet og ved anlegg.

Av en skytebas lærte han øyensynlig nye interessante ting; sammen med Jan utviklet han denne ferdigheten både heime og hos kameraten.

En dag ser jeg en stubbe ved uthuset fare til værs med et brak.

Det var mildt sagt overraskende; ikke mindre uventet kom det på Martin - Jans far da det noen dager senere dundret nede fra jordene hans. De to avleggerne våre sprengte steinblokker, som

var i veien!

Martin fortalte at dynamitten ble beslaglagt øyeblikkelig. Om dette var tilfelle, er ikke godt å si, dynamittlagret måtte i så fall vært betydelig. Jeg fant lenge etter at guttene var reist, "gubber" på kvisten, og knallhetter i et kott på gammelskolen. Omtenksomt! Få tilstrekkelig avstand. . .

Etter framhaldsskolen, søkte Peter Gj. seg inn på mekanikerskole i Forsvaret, ble innkalt og reiste for å testes.

Jeg fulgte ham til Trondheim, hvor vi fikk tid til å titte på saker og ting ved N.T.H. før vi tok avskjed på Oslo-toget.

Gunnar hjalp ham til rette i Oslo, før han dro videre til Helgelandsmoen ved Hønefoss.

Det ble ingen militær befalingsmann av ham; for nærsynt påstod de.

Nå ville han inn på gymnaset - noe vi fant fornuftig - , og sammen med Jan hadde vi en liten oppfriskningsrunde i pensum, før de dro inn til opptaksprøve.

Etter litt trøbbel med å skaffe hybel, startet de så sin akademiske løpebane høsten 1952.

Jeg vil bli lærer jeg, som far; forkynte Ragnar med ettertrykk. Vel, det var greit nok, men først måtte det bli artium.

Det var kanskje mitt påfunn; først ta realskolen på Levanger, bo hos Astrid og Olaf, og samtidig ta spilletimer i piano. Dessverre ble det så som så med trivselen både på skolen og hos vertskapet - stillferdig og tilbakeholden som han var.

Året etter gikk han inn i 2. klasse ved. Landsgymnaset på Steinkjer. Vi burde spart ham for det ekstra arbeidet denne overgangen førte til.

Bussforbindelsen var nå så bra at han kunne reise heim hver helg. Etter bilkjøpet kjørte vi alle fire til Steinkjer, hygget oss på hybelen hans, eller gikk på kino.

Det var i mammutfilmens tid - bibelske motiver, Dronningen av Saba, Ben Hur, o.a.

I dag synes mange av oss at dette er tarvelige greier, kanskje likte vi dem den gang?

Etter artium i 1959, dro Ragnar til sjøs i marinen, og vi hørte ikke annet enn at han fant seg til rette i disse seksten månedene.

At han likte seg i "Kongens klær" tror jeg absolutt ikke. På slutten var han stasjonert på Persaunet i Trondheim; vaktteneste på Nyhavna.

Her besøkte vi ham flere ganger, noe han satte pris på, forstod vi. Om han hadde "valgets kvaler" m.h.t. studieopplegg, nevnte han det ikke.

Kanskje ville han gjennomføre det han i barndommen hadde forsikret oss - og tok fatt på filologien høsten 1960.

Egil var "attpåsleng"; den sju år eldre broren ble hans pålitelige "oppasser", kamerat og omsorgsfulle leikebror.

Sannsynligvis lett nok å hankses med, snill som han var.

Jeg synes jeg ennå ser de to, akende på rattkjelken, kjørende på sykkel, den vesle i trillebår, i "bussen" - uten det støyende skrålet vi ofte nå er vitne til i nabolaget.

De hadde så velsignet vidt område å tumle seg i, - hage, åker og eng og skog.

Dyr i fjøset, hundevalp, lam og kyllinger, under låvetaket svalereir. Bekken nede på jordet, med plaskedam - soldager under løvhenget.

Naturlig nok ble Egil tidlig "enebarn" heime.

De to største reiste ut på skole, det var bare i helg og ferie familien var samlet.

Savnet av de to førte sikkert til at vi tre, "trioen", ble så sterkt knyttet til hverandre.

Han hadde få kamerater ellers - Egil; dyrket sine interesser på egne hånd, spilte og tegnet. De par åra før konfirmasjonen går utviklingen så raskt, at jeg spør meg selv om ikke gutten har talent nok til å bli en utmerket pianist.

Hvorfor ikke prøve et år på Konservatoriet - nå som Ragnar bor i Oslo?

Det ble der intet av, men vi fortsatte å spille sammen, firhendig; han akkompagnerte når mor sang og jeg spilte fiolin: Grieg, Handel, Schubert o.a.

Hans kjærlighet til den siste skriver seg kanskje fra denne tida fra "lieder"ne: An die Musik, Litanei, Ave Maria, Du bist die Ruhe.

Vi fornemmer hans følsomme sinn i "Impromptus" fra op. 90-140, som han spilte inn på band straks før avreisen til Libanon.

Det var, tradisjonen tro, fest i stuene våre på "eksamensdagen" da Egil tok farvel med Lyngstad skole, et farvel til gammel skolen med. Det nye bygget sto snart ferdig.

Denne dagen var nok samtidig en eksamen for læreren.

Foreldre, skoleinspektør, en prestemann var "sensorer" under eksaminasjonen, elevarbeider ble nøye vurdert, og til slutt belønnet kretsformannen eksaminator med en gave og noen pene ord. I gjestebudet etterpå - hos skolemesteren - hadde vertinnen hendene fulle; eksamenskandidatene tok rikelig for seg av det hun hadde å by på.

Egil og jeg spilte "Morgenstemning" - firhendig, til Ibsens Peer Gynt, deklamert av en fremmelig elev.

Bestyreren på framhaldsskolen hadde høye tanker om Egil, lot det til; en ubetinget ener.

På "dimfesten" kom han seg helskinnet, så å si, gjennom Scherzo i b-moll av Chopin.

Så ble det Steinkjer og gymnaset, og vi satt toeine igjen på "Nordøya".

Jeg fikset timetabellen slik at lørdag delvis ble fridag, så han fikk ofte skyss både til og fra.

På 18-årsdagen tok han selv "lappen".

"Norge rundt"

Det første kjøretøyet vårt en Opel varevogn - innredet som "stasjonsvogn", med nedfellbare seter, senere ekstra sidevinduer, ja, selv gardiner manglet ikke.

Peter Gjermund sydde telt, og vi var reiseklare til den første "campingturen" i 1957. Den gikk over Dovre - i ro og mak, farten skulle ikke overstige 60 km i timen! Det var varmt til 10-åringen inne i varerommet, han drakk brus og gav høylytt uttrykk for misnøye med sjåføren; lusekjøring, kjør forbi! Peter Gjermund og Ragnar avløste ved rattet. Etter en natt på Stubljan, Mossevegen, sa storebror takk for seg og dro videre til Nederland. Vi møtte stor gjestfrihet hos våre slektninger, særlig hos Alida og Gudmund på Ilseng. Her bodde vi faktisk i vekevis, tok vertskapet med på kortere turer - til Harasjøen i Romedal, Domkirkeodden eller til deres datter i Moelv. Gudmund var underholdende, fortalte løst og fast om åra i Bugøynes, laksefiske i Jakobselv - sommernatt i Nord-Norge! Alida var sikkert et godt menneske, "troende", viljefast og kanskje litt sta, men ikke forstår jeg at de to passet sammen. Gudmund hadde hatt sitt å stri med; et øye var operert bort. Kreft, het det, men så var det altså ikke kreft allikevel, og nå gikk han med den svarte lappen over øyet - sjørøver. Jeg forstod han hadde tenkt seg til Galapagos, eventyreren. Det var også noen få som kom dit, men det gikk visst ikke så bra. Vi gikk rundt i den store hagen, vi to, pratet - fabulerte, stakk kanskje inn i garasjen og tok en liten "hiver" - vandret så like stillferdig ut i sommerdagen igjen. Latmannsliv! Vi lot verden seile sin egen sjø - den kalde krigen, språkstriden, debatten om helvete, atomkappløpet, "påsekuppet". Vi var noen dager i hytta til Torbjørg og Olaf Hagen. Her var trangt om plassen, verten og jeg lå på golvet i det knøttlille kjøkkenet den første natta. Siden overnattet Gunlaug og jeg i Opelen, tente den vesle taklampa og trakk gardinene for. I det sparsomme lyset hygget vi oss med et magasin, ei bok fra Torbjørgs rikholdige "bibliotek" - stuet bort i kasser og kartonger. Vi streifet i fjellet, ofte i regn og rusk, rodde på Akksjøen, fant veien innover mot Åstadalen.

Søsken

Torbjørg var på mange måter noe for seg sjøl, kjapp, voldsom impulsiv, men utholdenhet, konsentrasjon var det nok heller smått med. Leste hva hun kom over, historiske romaner, gammelt og nytt, Sven Morens trysilromantikk beveget henne over alle grenser, husker jeg; men hun hadde også det aller billigste i hyttebiblioteket sitt.

Livet hadde hatt litt av hvert å by på for Torbjørg; ut i ung alder i hardt arbeid. Sterk var hun, ville gjerne kappes med mannfolka, og agerte såvisst ikke tertefin frøken. Var i tjeneste hos et par familier før hun korn til Pallfoss hotell, hvor hun traff Olaf. Det ble ingen dans på roser etter de flyttet inn i husmannsplassen ved Lillehammer heller.

En gang i tjuetåra syklet Borghild og jeg til Lismarka, hvor de bodde; førsteinntrykket ved ankomsten - etter å ha virret rundt i timevis utenfor byen - var nedslående. Hun kom ut av den vesle grå stua med et stort bjeffende beist av en hund i hælene, så truende på "landstrykerne" og viftet oss bort. Den dødstrette Borghild vaklet mot trappa, det var gråt i stemmen: Men Torbjørg da!

Problemfri var den i det hele tatt ikke, første langturen vår, selv om værgudene stod oss bi - i meste laget kanskje. .

Ved å ta det litt mer med ro, ville sikkert utbyttet blitt større.

Sør for Trondheim kjørte vi inn i et for oss ukjent Norge. Vi trampet, peste i solsteiken, stoppet ikke før vi utslitte gikk til ro i et lite fillepensjonat på Oppdal.

Neste dag ble det lang middagsrast i Drivdalen, på en odde i "Driva", like ved "Vårstigen". Bilene sjenerte ikke veifarende, surling i elva, fuglekvisper dysset deg inn i drømmen - inn i eventyret.

Det var tidlig kveld enda da vi nådde Hjerkin, så vi lot det stå til nedover de bratte Dombås-bakkene.

Mange brukte en tretopp for å øke bremseeffekten, fikk jeg etterpå vite, men det brukte altså ikke vi. Navene var glødende, det røk og stanket olje da vi stanset vår lille ferd. .

Mil etter mil trillet vi nedover "Dalenes dal", det glitret fra Lågen - mellom bjørkene i det dimme nattelyset.

Sov et par timer på moseseng i solrenninga, og kom til Lillehammer ved middagstid.

Vi stoppet nå og da ved bekkefar for å drikke, Borghild for å avkjøle solsvidd armer og ansikt.

Reparasjon på min lånte, gamle sykkel stjal også et par timer.

Men som min reisefelle så ut etter "solbehandlingen" og kaldvatn! Ikke rart at Torbjørg rygget tilbake for det skitne, taterlignende paret. . .

Det var kronglet å finne veien til Lismarka, sideveier over alt. I en unnabakke med Borghild foran - spratt en kalv fram, den kjørte hun rett i baken på, ble hengende på ryggen av den, da det vettskremte dyret sprang videre.

Det virket så komisk at jeg lo uhemmet, men ryttersken lot ikke til å dele min støyende munterhet.

Nå, Torbjørg viste oss alle den gjestfrihet hun var i stand til - da vi var godtatt av husmor og hund.

Olaf var arbeidsløs, lå på fiske i fjellet, så han viste seg i det hele tatt ikke.

Svigermor bebodde den ene enden av kåken; med de to barna og oss ble det ganske trangt, og det var ikke fritt for at veggglusa var nærgående nattetider.

Humøret var der intet i veien med, på tross av den slemme solsvien som plaget Borghild.

I grunnen beundret jeg Torbjørg, som under slike forhold greide å holde hodet oppe.

Men de delte jo skjebne med mange andre arbeidsløse i by og bygd. Skifabrikken Olaf arbeidet ved, stod - i likhet med andre bedrifter.

Kanskje var vårt besøk et lite lysstreib i hennes grå hverdag?

For å slippe trampe den lange Gudbrandsdalen opp, tok vi toget til Hjerkin stasjon.

Lange sykkelturner over fjelloverganger ble det mange av i Sørliåra. Tung var både Løvsjøli og Lifjell, men 110 km er da bare sånn passe trim mot de 270 vi tok i ett jafs fra Oppdal.

Sykkelen, ja! Den falt helt ut av bildet - i likhet med tog, buss, etter vi fikk bil.

Synd - toskeskap også, men vi var jo ikke klar over den helsemessige side av saken, eller var vi det?

I dag tenker vi både og, når vi gamle og mosegrodde tramper på trimsykkel og sliter sko såler på asfalt - trekker frisk luft i eksosdamp!

Likevel, ingen av oss ville nok vært disse bilturene foruten, samværet de siste åra bare med Egil -, opplevde landet, kjøre langs trange vestlandsfjorder, over fjellvidder, gjennom dalene på Østlandet eller i Nord-Norge.

Etter hvert - da vi eldre gikk trøtt av teltlivet - vokste det opp hytter, moteller langs landeveiene, så vi la ikke opp før yngstemann ikke kunne være reisefølget vårt.

Skiturene innover fjellvidda står i en særstilling - helt fra vi fikk kjøretøyet.

Vegene var nesten ikke kjørbare i teleløysinga i 50-åra, likevel trakk vi oss gjennom den botnløse gjørma alle disse milene, for å kunne nyte sol og fjelluft noen få timer.

Iblant var vi sammen med kjenninger, eller Astrid og Olaf, de aller fleste "drømmepåskene" med Egil - ski entusiast.

Vi gikk innover Skalstufjella, fant en solrik, lun plass under ei gran, en berghammer, laget "barseng" tente bål.

Egil føk av gårde mot høgdene, sluttet seg til oss igjen et par timer senere, og så gikk vi løs på middagen. Spør om den smakte!

Lå og døset på barleiet, småpratet kanskje, men helst tause, i en stille sinnets fred - en fred du snart bare finner i fjellheimen.

Det var ikke ofte vi overnattet i hytta, men stakk innom, satt en stund i solveggen, kokte kanskje en kopp kaffe før vi dro nedover. Lykkelige, lyse dager, skyfri himmel, livsmot, ingen nagende smerte.

Siste gang ved påsketider 1977.

Far og sønn en svipptur på "Skallstua" ved Vulusjøen, og så neste dag alle tre på glitrende skareføre innover den samme vidda - den han hadde gått hver vinter fra 10-12 årsalderen.

Peter Gj. og Ragnar etablerte seg i 60-åra, og nå hadde vi ikke ofte deres selskap på kjøreturene.

I mange, mange år ble det Egil og vi to som "oppdaget" Norge – alt vi så og opplevde knyttet oss sammen til - "Trioen"! Peter Gj. giftet seg med Laila i 1961, tok så eksamen ved Bodø lærerskole.

I studietida bodde de i et stort herskabelig gammelt hus. Laila jobbet i elektrisk forretning. Etter de kom til Rognan, hvor Peter Gj. ble ansatt ved realskolen, tok vi med oss Egil på sommerbesøk.

Det var en minneverdig tur, både oppholdet hos de to og kjøreturen - ikke minst for Egil som satt ved rattet så godt som hele veien.

Ulovlig øvelseskjøring var det nok - selv om læreren satt ved siden - men det gikk absolutt prikkfritt!

Peter Gj. tok oss med inn i Junkerdalen til Graddis, en særpreget, rik flora - Solvågtind, glimt fra de uhyggelige okkupasjonsåra.

Da han ble ansatt ved realskolen i Stange, bygde de hus på Ottestad. Dette har nå fått tilbygg, så de har det riktig rommelig de og Audun.

Ikke lenge etter vi kom til Inderøy, ble Torvald ansatt som bokholder ved Sliperiet i Folla.

Han var min akkompagnatør på det gamle husorglet etter far. Da pianoet kom på plass i mors stue, fylte vi "Luna" med musikk i den grad, at det undrer meg hvordan mor kunne holde ut.

En lege, som leide kontor i 1. etasje, kom er enn én gang fykende opp og beklaget seg, forståelig nok, når han hørte Legende av Wienawski - der han satt med stetoskopet i brystkassen på pasienten!

Dette samspillet fortsatte vi med etter at vi slo oss ned på hver vår side av Beitstadfjorden.

De første åra kom vi sjelden sammen, det var mange mil rundt fjorden.

Han prøvde en gang å ro over til Kjerkesvågen, drev av i en vindrosse, så vi måtte hente ham nede ved Skarnsundet. Jeg tror det var "næra øgat" den gangen!

Senere kjørte han motorbåt — en gammel ussel sådan; tror ikke han fikk særlig glede av den, Torvald, lite motorkyndig som han var.

En tur til oss - eller rettere sagt tilbaketur - var ikke uten problemer; likeså en "lysttur" han bød oss med på en sommerdag. Sjøen lå blikk stille den, det samme gjorde båten da vi kom utpå - rust i bensinrøret! Nå, vi kom tilslutt iland.

Samværet med oss betydde en god del for Torvald, tror jeg, ikke bare samspillet. Han slappet av, betrodde seg - snakket ofte om den lite inspirerende jobben sin.

Han hadde vel ikke nådd dit han ville - som så mange andre. Etter artium og "forberedende", ønsket han å studere filologi, men hvordan skaffe penger? Helsa sviktet også, så han måtte på Ringvål sanatorium.

Han var huslærer, drev privat middelskole, og startet så "Kjeldaas' handelsskole" i Stjørdal. Skolen gikk utmerket den, fikk eksamensrett, og jeg tror det var et feilgrep at han sluttet - noe jeg også sa til ham. Vår venn Meland, som var timelærer i handelsrett hos ham, kunne ikke nok berømme Torvalds dyktighet.

Han kunne sikkert drevet det langt også som musiker, prøvde seg litt på komposisjon.

Torvald fant sin død under bryllupsmiddagen - etter å ha spilt en selvkomponert marsj for brudeparet, bare 58 år gammel.

Det var et hardt slag for meg, etter infarkt mitt sommeren 1966. Han falt for slaget - ble liggende - jeg reiste meg igjen.

Gunnar, den eldste av oss, hadde jeg ikke det samme nære forhold til; ikke bare bodde vi langt fra hverandre, aldersforskjellen var 13 år.

Visst dyrket vi kameratskapet i feriene på Røra, i slåtten, eller når vi senere i Stjørdal lå på badestrendene, rodde og svømte om kapp i Buvatnet.

Naturligvis musiserte vi sammen, heime og ute; husker vi spilte Gunnars Marsj Grotesk, firhendig, på "Soldatheimen".

Han sang, såvidt jeg husker, Schubert ved samme tilstelning.

Det var på Frognersetra - en lys forsommerdag 1931 - vi snakket mer åpent sammen, han kjente seg gammel - 40 år. Det var så mye ugjort, videre musikkstudier forsømt. Jo da, jeg - ungdommen - var ikke bedre faren. Bortsett fra julehilsen, var det ingen korrespondanse mellom oss; synd; - et gammelt brev kan fortelle så mangt. Etter krigen møttes vi en sjelden gang når mor feiret jubileum. Han segnet om på trappa til sitt vakre hus, Gunnar - en fin død. Momentant slutt! Alle de skjønne rosene han plantet inn i hagen, vil sikkert blusse i kommende somre – lenge, lenge!

Olaug - min gode fe fra barneåra - jobbet jeg en tid sammen med på Halsen skole.

Hun slet med dårlig økonomi, måtte få låne noen kroner av "vikarbroren".

Det styrket min selvfølelse i høy grad å kunne gjøre henne en tjeneste, og jeg var svært glad da hun og familien kunne flytte inn på garden Vikaune, og det lysnet for dem.

Min venn Meland hjalp Olaug og Jørgen - tror jeg da - med å få skjøtet på gården overdratt.

Når vi som eldre satt sammen, kjente du et eget velvære; et varme smilet, det spill levende med henne, slik hadde hun jo vært så lenge jeg kunne huske tilbake.

Døden var også her barmhjertig; hun falt tilbake i stolen da hun reiste seg for å servere kaffe i vennelag på "Kåret" - som et lys sløkkes, sa de.

Maria - den elskelige, stillferdige.

Lita og vever som hun også var, kom hun kanskje litt bort i søskenflokk.

Evnene manglet så visst ikke. En kunstnersjel som laget famlende på det gamle orgelet heime - nye melodier til kjente dikt, bl.a.; Nu takk for alt ifra vi var små.

Hun, som vi andre, måtte ut på onnearbeid, slite med tungt gras i regnfulle somrer – utrolig! Nå, hun tok fin eksamen på handelsskolen, arbeidet i butikk, og ble så kontordame i Indremisjonens bokhandel i Trondheim.

Soverommet hennes lå innafør dette røykfylte kontoret. Svakhelset - manglet vel også livsmot - måtte hun bli et lett bytte for tuberkulosen, Maria.

En sitter med mangehånde spørsmål: Ble det gjort nok for henne? Hvorfor sendte vi henne ikke på sanatorium? Hva tjente det til at en gammel distriktslege ruslet innom en gang iblant på sykebesøk?

Se denne skyggen — det som nå var tilbake av vår snille søster - langsomt tone bort; måned etter måned lå hun slik.

Lykkelige Olaug! Spill levende - så punktum! For oss unge virket Marias dødsfall i 1927 helt meningsløst.

Etter mor flyttet til Stjørdal, var Borghild assistent på apoteket til hun dro til Oslo - hvor vi som nevnt var noe sammen -, tok søsterutdanning, ble ansatt i Stjørdal og siden i Hegra.

Hun giftet seg med Erik Petterson, fikk to barn.

Den eldste, Britt, led av cerebral parese og ble sittende i rullestol - en ulykke for barnet, for mora en tragedie!

Om hun greide hanskes med dette problemet på en fornuftig måte, kan selvsagt diskuteres. Kanskje burde jenta ikke blitt så "overbeskyttet", fått så mye i "kompensasjon" for manglende førlighet?

Med andre ord: Mer "røff" behandling, som ville herdet henne! Nei, hva vet jeg?

Mitt inntrykk var at Borghild var litt bitter, likeglad - ikke minst med seg selv.

Døden kom også her brått, hun ble ikke stort eldre enn Torvald.

Jo, mannen med ljaen var virksom i familien: I løpet av få måneder døde Tormod - Gunlaugs bror -Torvald, Torbjørg og Borghild.

Gunlaug som tok telefonen - hver gang det triste budskapet kom - skvatt til i angst når det ringte.

Tilbake til Egil

Han snakket svært lite om skolen de fire åra på gymnaset. Vi hadde såvisst ingen grunn til å være misfornøyd med karakterene hans ved prøver og examen artium i 1966. Heime - lørdag og søndag - satt han ofte for seg sjøl ved pianoet nede på nyskolen.

I sommerferiene fortsatte vi med rundreisene våre. I en potetferie besøkte vi filologistudenten vår i Oslo. Her fikk Egil titte nærmere på byen, den som i 6 år skulle gi ham impulser, nye utfordringer, kanskje skuffelser, for alt jeg vet.

Første gang i opera - med "Tryllefløyten" på programmet. Museer, gallerier og Bygdøy.

Trøndelag trålte vi fra kyst til grensebygder; Rissa, Ørlandet, Osen, Namdal. 3 ganger i Sørli - på fisketur til Strivatna -, til Rørostraktene, Sylene.

Fra badestrendene på Sørlandet, dro vi oppover Setesdal, over Haukeli, Røldal, langs Sør fjorden, opp Måbødalen, over Hardangervidda. Vi kjørte alle hovedveiene — så å si - i Telemark; Dalen - Seljord - Notodden, Åmot - Rjukan Kongsberg og Numedal.

En minneverdig tur gikk til Romsdal, fra Åndalsnes opp Isterdalen, "Trollstigen", Ottadalen, Lom, Bøverdal og Sognefjell - Jøtulriket. Valdres, Bygdin, Valdresflya, Sjoadalen, en liten tripp over Slettefjell, Vangsmjøsi, Tyin. Høvringen, Rondane rundt - Folldal, Enden, Ringebu. Mens jeg lå på sykehuset etter infarkt, søkte Egil seg inn ved det med. fakultet i Oslo. Utover sommeren assisterte han Ragnar, som nå arbeidet med hovedfagsoppgaven i geografi.

Så drar også Egil sin vei, og vi blir sittende toetine igjen på Inderøy - to lange vintre. Lysstreif i dette vintermørket var brev fra Lillestrøm, hvor Egil bodde første året hos Lita og Ragnar.

Her forteller han livfullt om sitt "gjøren og laden", og prøver samtidig å oppmuntre oss, der vi sitter nedsnødde på "Nordøya": "Ha det godt, og vær ikke for deprimerte"! I alt har vi tatt vare på 60-70 brev - et dusin bare fra Lillestrøm. Disse, og et vell av fotos, gir oss et levende bilde av mennesket Egil - de siste 12 år av hans liv. Det er glimt fra hverdagen, lesning, arbeid på institusjonene; Universitetet, Blindern, Ullevål, Rikshospitalet, Radiumhospitalet, seminarer både i inn- og utland, ekskursjoner - f. eks. til legehuset på Hokksund, "Allmenmedisinens Mekka".

Han avtjener verneplikten i Marinen, delvis i feriene. Det blir tokter til havs, på leteoppdrag i storstorm, fiskerioppsyn, til Island og Bergen. Etter året på Lillestrøm, får han hybel i Kirkeveien, hos en vennligsinnede enke, som blir meget glad i sin leieboer. I 1971 flytter han så til "Kringstjå", og får nå "marka" rett utafor stuedøra. Klaverspill blir det lite med - nå og da på Lillestrøm naturligvis - men vi hører om store konsertbegivenheter i Aulaen, hørte Nathan Milstein, "og det var jo litt av en opplevelse". . Ett og annet møte i Samfunnet blir det vel også, nevner bl.a. et hvor Papandreou er taler.

Ragnar dukket uventet opp den verste snøvinteren, ble 2-3 dager ryddet snø, måket av tak. Hvor vi hygget oss. Det samme skjedde da Laila tok en tripp litt senere; vi hadde behov for denne oppmuntringen - ikke minst Gunlaug, som vel hadde bekymringer for meg. Nå slet vi også med bygging, først i Stjørdal, hvor vi hadde mye plunder med byggefirma og entreprenør.

Levanger 1968-1980/Egil

Da huset endelig stod ferdig, solgte vi det og startet på ny frisk i Levanger. Hit flyttet vi i 1968, fikk leilighet på "Utsikten", Olafs eiendom.

Ragnar blir ansatt som lektor ved lærerskolen i Tromsø. "Ishavsbyen" blir i åra framover et kjært reisemål.

I jula er vi alle samlet på "Utsikten", ikke ofte det hender, og enda sjeldnere skulle det bli.

Egil lar oss vite at arbeidsdagen nå er minst 12 timer, det er mer kontakt med sykehusmiljø og pasienter, systematisk undervisning i form av kursvirksomhet.

På nyåret 1969, blir det hard jobbing i farmakologi, patologi, biokjemi, fysiologi - kirurgi, psykiatri og nevrologi.

"Undervisningen på avdelingene har til dels vært ganske fascinerende - meget givende og interessant - men krever en viss innsats. "

Det nærmer seg eksamen på 1. avdeling.

Han glemmer heller ikke trimmen: "Å gå 5 mil på en skitur i oppgatte løyper er ingen uoverkommelighet, når man vel og merke er i god fysisk form, og jeg tør si at så er tilfelle. Jeg går i Marka hver søndag, og ellers en kveld i uka når jeg måtte ha tid; altså ingen grunn til bekymring."

Etter en solrik påske heime, kjørte alle tre sørover til Ottestad. Rastet på Kvikneskogen, lå og døset i varmt lyng etter en god middag "deilig, deilig var livet"...

I sommerferiene jobber Egil på Innherred sykehus, og takket være ham, kan jeg i dag fremdeles spille cello.

Han assisterte dr. Aaby da denne opererte venstre hand for "Dupuytrens kontraktur". Hadde ikke Egil tatt initiativet, ordnet med innleggelsen, ville det aldri blitt. På fødselsdagen min sender han "Fimbulvinter", ikke ment som noen utfordring til værgudene, snare tvert imot. Vi har dårlig vær i påska 1970. Etter Astrids død reiser vi sammen med Ragnar og Olaf til Ottestad, hvor vi feirer Peter Gj.'s fødselsdag sammen med Egil.

Det ble travle dager i Alosavegen 33 den våren. Vi hadde flyttet inn i det nye huset sommeren i forveien.

Peter Gj. og Egil gjorde fra seg flyttesjauen på en ettermiddag; ja, de fikk sågar lagt et ekstra lakkstrøk på parketten i samme slengen.

Nå la vi altså plen - den ble vellykket - plantet frukttrær, pryd- og bærbusker.

Men trøtte var de, anleggsarbeiderne, når de gikk til sengs; ja så trøtte at det iblant gikk timer før de falt i søvn! Rosene er et kapittel for seg; de kom så villig år etter år på vestveggen: Peace, Betty Uprikard, Ena Harknes, New Dawn, Parkdirektør Riggers og mange andre - helt til den skrekkelige vinteren 1978/79..

Vi ser ikke stort til Egil i sommerferien, er på tokt langs kysten; vi reiser til Tromsø for første gang.

Ragnar kjører oss rundt i fylket, helt til finskegrensa. Det blir et eventyr i flammende høstfarger - Lyngenalper i kveldssol, glitrende snøkleddede topper. En kveld ved ferjestedet Svensby; Isskartinden, Stortind - et eventyr i lys og farger. Topper i gullskjær fra synkende sol - her er ro. .

Egil tar eksamen i patologi; "hadde flaks til en avveksling, det gikk flott! "

I jula har vi igjen fullt hus i Alosavegen, nå blir det lenge til neste gang så skjer - ja, en vil for alltid være fraværende . . .

Egil installerer seg på Kringsjø i januar 1971, får telefon - og brev kommer sjeldnere.

"Trioen" feirer påska på Levanger, og 18. mai reiser Gunlaug og jeg nordover for å feire Ragnars fødselsdag. Medisineren tar fatt på sitt siste studieår, psykiatrisk kurs på Gaustad,

ekskursjon til København, arrangert av farmasøytiske fabrikker, flott opplegg. Igjen er det jul, nå sammen med Egil og våre to på Ottestad.

Tilbake til Oslo og innspurten; "fører ellers et relativt spartansk, rolig og sunt liv med få utskeielser! "

Vi tilbringer påska i Tromsø, er heimhjelp, hos Lita og Ragnar når Sigfrid "gjør sin entré".

7. juni 1972 tar så Egil sin medisinske embetseksamen med fin Laud.

Ragnar bygger hytte ved Innsvatnet i sommerferien, Egil og vi assisterer - mange fine soldager i fjellet. Hytta ble riktig bra den; utgangspunkt for fjellturer i sommerferien, i påske - til vidde, Gamle Kongevei - bading i vatna, og molteplukking.

Egil har fra høsten turnustjeneste ved Namdal sykehus - en meget interessant tid i et godt miljø. Vi reiser ofte på besøk, tilbringer noen dager i den trivelige legebustaden. Kvelden den 25. september husker jeg særlig godt; vi tok inn nytt fra EF-avstemningen med visse mellomrom, spilte og sang, tok opp triomusikk på band, lyttet så igjen ved radioen. Slik holdt vi det gående til midnatt - til "seieren for demokratiet" var et faktum.

Han kjørte oss rundt i distriktet, til Finnanger på Otterøy. En kveld ved Aglen, havblikk på "Folla" - Olav Duuns rike!

Påska 1973 blir Egil med til Tromsø. Været er gunstig, og vi får deilige turer mellom tinder "i avstandsløs klarhet." Ragnar og turnuskandidaten planlegger tur til Svalbard. I august drar de avgarde, og får i fullt monn oppleve "Landet med de kalde kystene". "Vi har det alle tiders og har tatt en masse bilder", forteller han i en kort hilsen. Han avslutter turnusen hos distriktslegen på Otta. Her er tumleplass for Egil, topper å klyve i; en varm ettersommernatt står han på "Rondeslottet", "personligheten" blant jettene i Rondane, for å bruke et uttrykk fra fjellvandreren dr. Thoner. Vi er her på Otta 2-3 ganger, går i fjellet, kjører med ham til Heidal, hvor han steller med pasientene sine, mens vi traver rundt i omegnen. Om kvelden musiseres det, her er ingen å ta hensyn til lege-leiligheten ligger over kontorene.

På nyåret kaller Marinen igjen, tjenestegjør nå som skipslege på "Trondheim".

Han får tid til en liten tripp heim i slutten av januar, og han flanerer sammen med oss i løytnantsuniform. Vi møtes neste gang på Ottestad, 6. mai.

I juni eskorterer KNM "Trondheim" kongeskippet til Island. Et reisemål utenfor allfarvei - og en fin avslutning på "toktene". Han får "autorisasjon", er lege ved sykestua på Håkonsvern, og søker så assistentlegestilling på Haukeland sykehus.

1 1976 blir han reservelege ved mikrobiologisk avdeling. Hans "gjøren og laden" i Bergensåra, kjenner vi bare fra besøk ved festspill og på fødselsdager. Midtsommer 1975 flyr vi til Bergen for første gang, streifer om i "Gamle Bergen", på Trollhaugen, innover fjellet fra "Fløyen" - i skjærgården. Lune kvelder, samspill i "skyskraperleiligheten" hans på Slettebakken. Det var meningen å ta en rundtur om Aurland da vi dro heimover til Levanger alle tre, men været slo om, så det var bare å kjøre i ett strekk til Ottestad.

Varme julidager i Trøndelag, fjellvandring på "Kongeveien", bading i Innsvatnet, på Børøya og ved hytta på Neset.

Egil gikk med planer om Afrika-tur i januar - til Mombasa, Nairobi - etter hyggelig jul sammen med oss på Ottestad. Afrika-turen gikk i vasken, men 25. februar skriver han fra Puerto Rico: "I går ble der en liten biltur oppe i fjellene. Har også vært på såkalt haifiske, uten å se noe til haien. Alt er billig, har brukt lite penger! "

Atter en strålende påske heime på Levanger, skiturer til Vulusjøen, Verdalsfjella, og selvsagt hyttekos.

I mai bærer det til Bergen igjen - til festspill. 3 år på rad fikk vi være sammen med Egil i Håkonshallen, på Trollhaugen, og siste gang i Grieghallen. Egil velger programmet, vi tar gjerne den samme musikken, de samme kunstnerne!

Ved skoleslutt flyr vi nordover til Tromsø, og sammen med Ragnar og Grethe, kjører vi til Finnmark. Det var første gang for vårt vedkommende - kanskje blir det siste med? Endestasjon ble Kautokeino; nyveien rundt var ennå ikke ferdig. Etter en natt på turisthotellet, spaserte vi i omegnen, tittet på folkelivet - samene og skolesentret. Turen tilbake står for meg som en "drøm". Vidda, elva, Masi, Alta, Kvængsfjella, Olderdale, Lyngseidet. Kveldslyset skiftet i ett. Alt var uvirkelig! Stadig nye rekker av fjell gled forbi - glitrende topper spilte seg i grønne fjordarmer. Fra baksetet spede toner fra blokkfløyte - så stille en stund - og igjen en liten melodi. Grethe visste nok knapt selv at hun var med på å skape denne "eventyrstemningen" sommernatta på vidda.

Videre - evig dag - dette lyset som har fengslet kunstnere; stålblått hav, grønne, blå fjellsider langt borte, - klart gjennomskiktig uten avstand. .

Men her fikk folk oppleve krig og okkupasjon, hardere enn noe annet sted i landet. Alt ble lagt i grus i 1944; 10 000 hus jevnet med jorda, mennesker virret rundt - som en Jan Bålsrud, i flukt fra en nådeløs fiende. Solvendte fjellsider i Balsfjord, gjennom fruktbare dalfører Målselv, Bardu, med klang av dølemål i språket. I Gratangen hilste vi på "Moskusen", farmen eksisterer ikke i dag. I sannhet en vellykket reise gjennom vekslende natur i sollys - forsommer.

I november får jeg platehilsen på dagen min fra Egil. Han forteller i brevet at det venter 8-dagers kurs i Stockholm, og derpå kommer han heim for å feire nyttår.

Jul uten Egil - Første jul toeine - etter 1936!

27. desember kommer han trekkende med "Sommerdag" - maleriet som er blikkfang når vi kommer inn i stua.

Jeg finner bare ett brev fra Egil i 1977, men vi ringer ofte til hverandre. Festspillene dette året ble vår rikeste musikkopplevelse. "Pinseaften i eventyret" har jeg skrevet i programheftet, over konserten i Håkonshallen, lørdag 28. mai. Sitter, som vi pleier før konserten, på vollene ved havna. Tindrende klart, mild mai luft - Englandsbåten dupper i småbølgene. Blå fjell i gyllen glans fra synkende sol, "Staatsraad Lehmkuhl" bak Rosenkranztårnet. Inne i "Hallen" - vårt fornemste gotiske, profane bygg fra Middelalderen – Wienerklassisisme! "Collegium Aurum" spiller "Parisersymfonien" (nr. 40), og klarinettkonsert i A - på original- instrumenter.

Mozart vugger oss i disse sensuelle åpningstaktene i 1. sats - inn i drømmen. Virkeligheten viskes ut, du føler instingstivt at mor og sønn svever med - tryllebundet. Toner fra fjerne år dukker opp: Spilte du ikke denne satsen med en "fiolin"-kollega?

Egil sender meg 4. november, "Paradiset og tårene" av Ustvedt med følgende kommentar: Håper dette eksemplaret "smaker", til tross for sitt noe bloddryppende og ikke altfor oppbyggelige dokumentar-realistiske innhold i enkelte sekvenser. . Men de mange beretninger om den vestlige sivilisasjons møte med andre kulturer, pleier vel ikke å være udelte idylliske, og blir det kanskje ikke i fremtiden heller.

Så kommer jul 1977 - den siste sammen med Egil. Vi sitter i glad forventning på Værnes, kjører heim til pyntet juletre og høytid - en lysfest i vintermørket! Han hadde en egen evne Egil, til å skape hygge rundt seg. Hans åpne sinn, det lune, stillferdige ved ham virket avslappende på oss andre.

Som vi forstår er Egil i det nye året svært opptatt med byggeplaner, og når vi kommer til festspillene - for siste gang - er rekkehuset på N. Natlandsfjellet så å si ferdig.

Uforglemmelig konsert i Grieghallen. Garrick Ohlsson med Liszt og – Schubert! Dette var noe for Egil! Vi tok et glass vin i foajéen, betraktet i taus beundring de hundrer av lyspendler - reflekterte speilbilder fra trærne i parken utenfor. Et lysorgel!

En deilig søndag på badestranda ved Flesland, sammen med datter til Arnljot. Ja, så herlig var samværet at vi mistet en konsert i Håkonshallen. Han tar oss med til båthavna et par ganger og viser frem den vesle seilbåten sin - en nyoppusset liten artig trebåt. I brev 19. august får vi vite at gjesterommet står klart, og at han ønsker "råd og vink fra en erfaren hagemann". En liten svipptur til Jotunheimen har han også fått tid til.

Vi møter opp på 32-årsdagen hans, har en riktig hyggelig fest i det nye bygget på Natlandsfjellet. Jeg assisterer i hagen, raker plen, planter busker – roser! I fristunder streifer vi om på fjellet, tar en tur til nordspissen av Askøy. Her sitter vi lenge ut over den vakre høstkvelde - i fjæresteinene, helt for oss selv. Farvel med Bergen - kanskje for alltid - med festspill i milde mai dager. . .

Før Egil reiser til Libanon, kommer han en snartur heim - til min 75-årsdag. En enkel feststund: Egil spiller stillferdig ved pianoet, mens praten går livlig rundt ham, så spiller han for oss, Schubert! Kanskje streifet det ham at dette var siste gangen vi så hverandre? Hvem var sikkert klar over hva han gikk til - interessante oppdrag, mildt Middelhavsklima, men farene som lurte der nede, var han kan hende også klar over?

I "rapport fra Libanon", som jeg fant i papirene hans, skriver han følgende: "Hvis man kan forestille seg en mellomting mellom en speiderleir, et distriktslegekontor, Bergen legevakt og et 2-delt norsk utkantsykehus, så har man et brukbart utgangspunkt for å kunne danne seg et bilde av det norske feltsykehuset i Naqoura. Men NOR MED COY er imidlertid så mye mer enn dette, f.eks. feriekoloni og badested. Leiren ligger mindre enn et steinkast fra Middelhavet, som selv på denne årstiden holder en temperatur som ligger skyhøyt over optimistiske badetermometre i Byfjorden på varme sommerdager. Kun en ting minner om Bergen - regnbygene". Ja, regne gjorde det, hele området ble et hav av leire; hus teltet han

og offiserskameratene bodde i, fikk navnet Leirvassbu! Men så kom det sol igjen, de badet i skummende brenninger, vatnet holdt 20 grader på selve julaften.

Han reiste ikke så rent lite, i embeds medfør - med pasienter, mest libanesiske, til sykehus i Haifa, men også for å snuse litt, som han sa på de religionshistoriske helligheter her nede... "en blir ikke akkurat styrket i sin tro på at det blir fred med det første her i skjæringspunktet mellom tre religioner, eller rettere sagt mellom tre forskjellige oppkok av det samme religiøse heksebrygg, hvor det som opprinnelig fantes av fornuft, toleranse osv., trolig nå har kokt bort i løpet av århundrene". Er det ikke slik også i dag, ja, enda verre?

Vi sendte en liten pakke - med julehilsen; en apell til Egil fra mor: Kjære Egil, fart ikke altfor mye rundt i disse områdene, du vet det er risikabelt. Tenk på oss. Ha det riktig godt, gutten min.

Siste brev fra ham er datert 12. januar..

"Takk for den fine pysjamasen!"

Vi får høre om rundtur, oppover Jordan-elven, gjennom "Vest-bredden", til Genesaretsjøen og Tiberias, via Nazaret til Haifa, og til slutt badet han i Dødehavet.

Han var også i Egypt noe senere.

"Jeg regner med å være tilbake i hjemlandet omkring 20. februar. Det er mulig jeg tar en tur oppom Trøndelag etterpå, forutsatt at jeg kan ta den siste ferieuken da. Håper det blir anledning til å gå på ski; mulighet for skigåing i Libanon og Golanområdet, "veien er faktisk ikke lang mellom skiføre og solfylte strender her i Midt-Østen. .

GODT NYTTÅR!

De hjerteligste hilsener fra Egil!"

Han kom tilbake - til Trøndelag! Ikke slik vi hadde ventet..... Tilfeldigheten!

3. februar - 10. februar! Dager så fjerne som blånende fjellrekker i synsrande - så nær som dagen idag! Nei, ikke tenke! Dette sier du jo hundre ganger hver dag, og hundre ganger er tanken der igjen. Om hundre år er alt glemt - han og vi.

Var det han gjorde meningsfylt, betydde det noe - for freden f.eks.? Selv trodde han neppe på fred mellom menneskene, realist som han var.

Vi fikk mange lykkelige år - nesten ti - etter vi flyttet til Levanger - til "Vesterli".

Huset vårt i Alosavegen var lite, enkelt men praktisk. Det ble plass til alle, når de kom i feriene.

Egil var, naturlig nok, den som oftest gjestet oss. Hadde han såsant en fridag eller to, kom han kjørende, eller vi hentet han på Værnes. Lyse, gode dager, fred i sinnet - musikk, samholdighet.

Vi har pendlet mellom våre sønner, høstet erfaringer om folks kår i nord, vest og sør. Vi har gått på mellom glitrende fjelltopper i Troms, ligget i maisol på svaberg i Bergens skjærgård, døset ved klunkende fjellbekk på vidda - gløttet inn i Mozarts gudommelige eventyrverden.

Slike stunder inntreffer så sjelden i ens liv - og blir vel derfor så uforglemmelige.

Og har du så to ved siden av deg som har den samme sitrende følelse i kroppen - som er på bølgelengde!

Under en Chopin-konsert, sitter Egil et par benker høyere opp.
Zimmerman spiller de kjente, kjære mazurkaene.

Vi gløtter opp til ham, får et nikk, et lite smil: Ja, slik skal Chopin spilles.

Under et besøk på Ottestad, tok Laila og Peter Gjermund oss med til Operaen, hvor vi moret oss storartet - "Czardasfyrstinnen", en operette jeg i unge dager hadde sett i Trondhjems teater.

En hyggelig aften i selskap med "Musikkens venner", oppkvikker i foajéen og nattmat før bussturen tilbake.

Også i Tromsø er vi tatt med på konserter, kino- og teaterforestillinger, til kunstutstillinger og noe av det beste Tromsø har å by på: Museet.

En søndag formiddag på vandring, med Følstad som guide, gjennom salene; tusenårig historie rulles opp for en, bosetning, redskap, båtbyggerkunsten, hverdagens gjøremål, levevis blant urbefolkningen.

Jo, "Nordens Paris - som "Tromsø Tidende" (1838) kalte byen - har litt av hvert å by en tilreisende. Gammel er den også - kjøpstad i 1794 - og det var ikke måte på rosende omtale by og folk fikk av Bjørnson, da dikteren bodde her i to uker på foredragsturneen til Hammerfest i 1869. Byen har fostret kjente politikere og foregangsmenn og kvinner, diktere. Fagforeningshistorien her er noe for seg selv. Kvaløya skal heller ikke glemmes. Her er hekkende sangsvaner, overvintrende dompap og fuglekonge! "Hella" med fortidsminner. Lenger ut helleristninger og eldgamle hustuffer. I synsrande snøkledd, kvasse fjelltopper - "som spyd mot himmelblået.

Som ung drømte en om reiser i fremmede land og riker; Italia, Hellas, søke sporene etter de gamle mestere - i musikken, billedkunsten, og så kom en ikke engang til Oslo før i 1930!
Da hadde vi lyst, men ikke råd til å reise; i dag har vi råd, men ikke lyst! Slik er det nå engang. Kanskje flere har fått erfare det samme?

Da Ragnar skulle reise til Wien i 1978, ville han ha oss med - vår siste sjanse kanskje til å få nyte musikk i Mozarts, Beethovens, Schuberts by. Kanskje kunne vi fått oppleve "Tryllefløyten» i selve Salzburg?

Nå, vi ble heime - var det motet som sviktet?

Julaften 1979

Kvit jul - stille, stille.

Jeg sitter for meg selv ved skrivebordet, der jeg oppholder meg så altfor mye.
Mor sysler inne på stua, venter på Lita, Ragnar og barna, de er på visitt hos Gerd.
Tankene går tilbake, til fjerne år, nei, til det i går. . Jul etter jul. Vi ventet - talte dager til samvær med barn - barnebarn.

En var vi viss på ville komme - Egil.

Ventetida ble ofte lang, der vi satt på flystasjonen, trafikkcrush, men til slutt langt på kveld trillet flyet inn, et smilende ansikt dukket frem i strømmen mot ekspedisjonen. Et håndtrykk, en lykkelig mor i heftig favntak.

Vi får ikke lenger se denne smilende sønnen vår komme oss i møte på Værnes, på Flesland, men i våre hjerter lever drømmen.

Drømmen ja, bildet av den lykkelige gutten, der han sitter ved kjøkkenbordet, bøyd over tegnesakene, lar fantasien spille i strek og farge.

Siste jul sammen - 1977, dager i avslappet ro, musikk, samspill og lavmælt samtale. Dager uten spenning, javel, men dager med lys over "pulsslag mellom dager i varm fred". Men dagen er så altfor kort, ferien er forbi, til sykehus og laboratorium igjen, rastløs pendling, vakttjeneste.

Igjen sitter vi i ventehallen - med julegjesten mellom oss litt bedrøvet, julestemningen er borte — ekko av "Impromptus" i sinnet. Avskjed; to par øyne følger Egil der han entrer flyet. Snart er den store fuglen på vingene, et siste glimt, der vi sitter i bilen på heimvei.

1980–1982

Påska 1980.

Bare vi to siden 1935! - tror jeg da. Var i Tromsø 1977 - 78 - 79.

Egil kom på kort visitt straks før påske i 1977.

Vi var på hytta og Skalstufjellet atter en gang.

Dagen etter tok Egil og jeg en snartur til Hårskallen; ja, han klatret opp på toppen og satte utfor bratteste hengt og forsvant i snøskavlen. Nå, han kom til rette igjen, og så gikk vi makelig langs fjellsida, fant en bergnabb og hygget oss i solskinn over kaffekoppen.

Det var skyfri himmel og stille de få - og siste - dagene vi hadde sammen i vinterfjellet

1.påskedag

Grå himmel, regnbyger, men solgløtt over middag. "Drømmelpåskan" greide ikke å forsere Dovre.

Prøv å leve på det som var; Solfylte dager på Rørosvidda, på flyene i Sørli - fjellheimen bak "Kjølen", de eventyrlige turene mellom tindene i Troms, de "nære fjell" her.

Jo visst, vi har vi funnet avkopling og glede - sammen med våre barn - i Fjell-Norge!

2.påskedag

Sola bryter fram, mild luft - riktig aprilvær.

Praten fra stua siver inn til meg - Alfild og Gunlaug har så uendelig mye å meddele hverandre.

Vi to sitter ofte tause, så det letter sikkert å få snakket ut om sin hverdag, sine gleder - og ikke minst sine sorger. Svigerinnene både forstår og oppmuntrer.

Mot sommer – juni.

Kort besøk fra Ottestad. De har nettopp returnert fra en deilig ferietur til Middelhavet - med bil gjennom flere land på kontinentet. Venezia var kanskje hovedmålet. De beretter en god del derfra. Audun har sågar fått svinge padleåre i gondol! Salzburg, Mozart – Museum!

I august kjører vi med Ragnar og Maria sørover, feirer Lailas 40-årsdag den femte - et riktig koselig lag.

Hele "hurven" er i blåbærskog, og bestefar får naturligvis med seg alt. Et blankpolert bord med stol (stilmøbler) får vi også plass til i Taunusen. Så bærer det nordover igjen, opp Østerdalen, stans ved Rugelsjøen og en liten titt på den vesle skolestua på Tyvoll. Nesten femti år siden jeg her arbeidet med noen få, snille barn, sov i det knøttlille "Lærerværelset", - du kunne faktisk hoppe fra senga inn i skolestua! Joda, her er "fjerne åser".

Søndag 17.08.1980.

For en sommer, sol, sol - dag ut og dag inn. Kan ikke huske en slik sommer, sier Ragnar. Vi kan huske en - for femti år siden - i 1930. Jeg trekker meg i skyggen, men Ragnar er full av lovord over tørrværet, har fått hagearbeidet på den nye eiendommen sin unna uten avbrudd. Plenene er grønne, det blomster langs mur og i steinbed.

Og så samværet hos oss på kveldstid - barn i lek, ute og inne, kjærlige småjenter som ødsler med klem og kyss på kinn. Men varme sommerdager har det travelt; avskjeden er nær. Den blir kanskje heller ikke så lett for våre fem, hva vet vi? Ha sitt eget hus med lys - luft vidt utsyn, og så flytte inn blokk igjen.

Det ble hyttetur denne sommeren også. Ragnar og jeg streifet om på vidda mot Gamle Kongevei - her hadde vi jo så ofte ruslet med Egil. Vi gikk tause nå, kanskje tenkte vi det samme.

Ettermiddag i hagen.

Blå himmel - stille, kaffebordet er dekket, småprater med Ragnar - vi er nok litt nedfor, i morgen reiser sommergjestene våre. Småsporven tripper rundt, skvetter i buskene, kommer forsiktig tilbake, tar brødsmulene og flyr igjen - mor med unger.

Mandag 18.

Opp grytidlig, stuve det siste på plass på bilen. Alt er nøye utregnet, hver ting er kommet der det skal - på taket, i bagasjerommet, i kupeen. Turen går gjennom "grenseland" - lange dagsmarsjer. Så står vi da igjen ute ved den startklare bilen; hvor mange ganger har vi stått slik, mon?; på Inderøy, på Levanger...Avskjed - avskjed! Siste glimt nede i svingen, vinkende barn, oppmuntrende smil! Sola skinner som før - det legger seg likevel som et slør over dagen -, vi går inn, tause..

Det summer i vaskemaskina, gjestesengetøy rengjøres, rutine - hverdag!

11. oktober 1980.

34 år idag siden - lyset ble tent, et lys som varmet, men som brått, brutalt sloktes igjen. . Blek oktobersol brøt gjennom skylaget, mens vi stod ved Egils' grav i formiddag. En skinnenede, solgul stilkrose fra hagen vår lyste opp blant de litt falmete røde på hver side av steinen. Lørdag har vi en kort minnestund - under furua raker bort tørre nåler, skifter ut visne blomster. Sist plantet vi røsslyng foran rosene - et pust fra vidde, fra fjell og vidde - som Egil var så glad i.

"Kan det trøste litt å tenke" - tenke på hva vi fikk gjennom disse 32 åra - smil, varme, omsorg. Mistet vi ham? "Ble han borte? Nei, han bare døde!"

12. -15. november 1980.

Hentet Ragnar tidlig onsdag morgen på stasjonen. Han bruker jernbanen nå, greit synes han. En liten dag med buss til Fauske, så nattoget hit.

To lykkelige mennesker i Alosaveien. Vintermørket splittes, varme myker opp, løsner litt av dette som har knytt seg inne i brystet. Ragnar foran trappa, mor smilende i døra. Jeg betrakter de to - mor og sønn, tett omslynget. - Lykkelig den som har denne nærkontakt i behold; det synes å være lite av den i enkelte familier i dag. Frokosten smaker visst, praten går livlig - nytt nordfra. Vi må ha greie på hva hver enkelt sysler med, hvor langt de er kommet i skolen, musikken - om de er friske.

Senere på dagen musiseres det, fløyte, cello og piano, - ja Ragnar får endatil mor til å synge litt, akkurat som i "gamle dager". Jeg blir så inderlig glad; kanskje kan det lykkes oss å få henne på gli igjen?

16. november.

De fire dagene gikk så fort.

Ved midnatt lørdag stod vi igjen på perrongen, vinkende til vår kjære Ragnar. Nå sitter han sikkert på Nord-Norge-bussen med studieboka si - etter en lang natt uten søvn - sannsynligvis. Om et par timer skal han være i Tromsø.

Lørdag 14. februar 1981.

På kirkegården - stille, mildt gråvær. Furua står snøtung over Egils grav. Navnet er borte - under det hvite teppet, bare "fredsduen" skimtes på steinkanten - "som lakan snjoen ligg på denne grav. "

Fred! Var det det Egil ofret livet for? Visste han det ikke før, ble han fort klar over at fredsdue var og ville bli en fremmed fugl i Midt-Østen. Fred en illusjon, hvorfor skulle nettopp han bli offer for den? Alltid det samme spørsmål... Mor gråter, ser på fredssymbolet - tårene triller.

Tilfeldigheten - nødvendigheten?

Mennesket kjemper mot angsten, døyver den ved å bygge seg barrikader, bak dem dyrker de sine guder, guder som styrer himmel og jord. De hadde presteskap også i hedensk tid - prestinner, yppersteprester - som i dag. Nordboere, ofret for å få gode åringer, vi ofrer våre for fred - og ruster opp for fred!

En gammel venn vil om få dager også ligge under dette hvite lanken. . Han falt om i garderoben, etter å ha lest sin prolog på eldrefest. Vi kommer til å savne ham, han hørte til i vår fåtallige vennekrets. Var levende opptatt av det som skjer rundt oss, engasjerte seg kanskje vel mye når han deltok ved tilstelninger og i festlig lag. Over 80 år.

"En mann ut av rekkene! "

1. februar 1981.

2 år - kan det være så lenge siden? - eller retter sagt, er det ikke ufattelig langt tilbake? Går dagene lettere nå? Vet ikke, men nettene er lange – lange.. Du greier ikke skyve bort de vonde tankene - bitterheten ligger der latent. Bitterhet mot hva? - Forsvaret – uansvarligheten.

Hvorfor ville ikke sanitetssjefen sende oss hele rapporten om ulykken? Har de noe å skjule? Hva skal det være godt for å nedsette en kommisjon?

I dag - i nyhetsmeldingen kl 8: Israelske flyangrep langt inne i Libanon – lenger nord enn noensinne. Mange drepte, kvinner og barn. Det fortelles om tortur av fanger i israelske fengsler. Altså tar de i bruk de samme midler som bødlene i utryddelsesleirene brukte overfor deres stammefrender!

Om en formådde å trekke et glemselens slør over det som var, det som skjer... Leve for noe; spille, lese, skrive – søke etter det som tross alt må være til stede - i noen grad i allefall; forståelse, medmenneskelighet - lykke, offervilje - uten baktanke.

Vi står igjen under furua, stikker en rose opp i advent-kransen, som ennå henger der. De samme tanker; lykkelig år - barneår, studieår, de få år han fikk virke som lege, - den dumpe smerten. . .

"Paradiset og tårene! "

Er man selvopptatt? Det også naturligvis, men kanskje noe mer. Det virker meningsløst at et ungt, velutdannet og godt utrustet menneske - med livsmot og virkelyst - så brutalt skal rives bort til ingen nytte.

Reagerer du på samme måte når det ikke gjelder deg og dine?

Nei, dette er et tankekors, problemstillingen er for komplisert.

Kanskje finnes det en og annen som kan favne hele menneskeheten - en Wergeland hvor hvert individ har likeverd?

I Tromsø, april - mai 1981.

Konfirmasjon.

Vi to gamle "gudforeldre" må sjølsagt være på plass. Bestemor Gunlaug bar jo vesle Grethe - hin dagen i 1966; bestefar med sitt infarkt holdt seg heime.

Egil stod der oppe ved "fonten" i Sakshaug kirke - en verdig representant fra Kjeldaas-sida. Bortimot 15 år siden, lykkelige år de fleste - på tross av hjertet og alt som følger med det. "Vesleonkel" - lyset som ble tent i det andre fredsåret - er ikke med denne gang. Han ligger under furua på kirkegården i Levanger.

Kraftledningen som bringer lys til tusener i Libanon, slokte vårt!

Vi skriver altså 1981, det vesle gynet er 15, lang jente - musikalsk er hun også; spiller flittig på fiolinen hun fikk av bestefar. Bestemor og bestefar sitter i den vesle, gamle Elverhøy kirke flankert av Ragnar og fru rektor. Konfirmanter i hvite kapper på første benkerad, gutter og jenter hver for seg - selvsagt, skulle bare mangle!

En liten forsagt 14-15 åring stod for 53 år siden i ei anna lita kirke - enda mindre forresten - i brun dress og svarte, blanke sjevråsko - utstyr kjøpt for surt ervervede skillinger i skogen, på gardsarbeid i onnene.

Hvorfor kommer du på dette nå - der du sitter i stille betraktning, mens du en gang iblant kaster et blikk på gudbarnet ditt?

Denne sjelesørgeren - som min i Salberg kirke - har lagt til side den oppstivede høytideligheten for i dag. Catrinus kjevlet i vei på sitt snåsamål, tok det ikke altfor nøye om vår Pontoppidan ikke kom ordrett.

Hva de preiket om? Spør ikke meg.

De unge virker ikke grepet av stundens alvor - guttene ser tomt ut i lufta.

Vår pastor var meget poetisk, skrev vers, kunne skildre naturen i rett vakre vendinger -vers som Gunnar satte tone til. (De gikk Levanger lærerskole begge).

Mens gudfaren tumler mellom "de fjerne åser", skrider pulje på pulje kappekledd, kvisete, veslevoksne gutter mot koret – etterpå knoppskytende, søte jenter med solskinn og forventning i blikk og holdning.

Slutt - prest og disipler toger ut, fulgt av almuen, - blir stående på kirkebakken.

Jeg "knipser" den rikt dekorerte altertavla, tar et par bilder av gudshuset. Konfirmant, far og besteforeldre blir foreviget i en lun, solfylt krok.

Et stort oppbud av folk etterpå - gallamiddag?

Nei da, en befinner seg blant fornuftige mennesker: Et dusin til bords - me stort og smått! Vi hygger oss utover kvelden, sammen med de fem utenforstående gjestene.

De par vekene har gått så altfor fort; vi er i mai. Dårlig vær, sludd, kald vind. Bare de to-tre dagene før avreise lyger det opp i fjellheimen; slik som i lykkelige år når vi gikk på ski mellom glitrende tinder i varm påskesol... Byen begravd i snø, skavler i takhøyde. Mange klager over at de ser hverandre som skygger i stuene.

Før kveldsverd tar Ragnar og jeg en tripp ut - den "store" eller "lille" runden. Vi prater ikke stort - kjenner stillheten rundt oss som velvære, nærkontakten. Nå og da drøfter vi "tanker i tiden"; vår vanvittige politiske utvikling ute og hjemme, evneløsheten. Enkeltmenneskets rådvillhet.

Onsdag 6. mai.

Vi sitter på flystasjonen igjen. Ute skinner sol; Sigfrid og Maria flyr rundt i hallen mens far og besteforeldre småprater. Så er det farvel, vi spinner opp i en skyfri himmel.

Og for et glitrende eventyrland å seile over! Tromsdalstind, Lyngenalpene; de kvasse toppene kaster mørkeblå skygger. Ja, skyggen av flyet forfølger oss der nede. Vi er oppe i 7000 meter, men alt virker så nært - det synes som fjelltoppene kunne rispe buken i flyet. På Værnes venter vår nabo med bil, og så er vi heime igjen - til hverdag og våronn, uten mot og arbeidslyst.

17. mai.

Middag på Børøya, sodd - så gikk den dagen...

Men først en stille formiddagsstund ved en grav under furua - nye, røde roser...

Juni.

Planter roser i hagen, noen har overvintret. Kanskje vil pease, Ena Hatkness, New Dawn, "parkdirektøren", Alain komme til å pynte vestveggen neste sommer?

13. juni.

Vi reiser med tog til Ottestad og blir her vel ei uke.

Det er stort oppmøte av korpsmusikere fra hele landet; vi går i parken en formiddag og lytter til messingen, og finværet nytes - akkurat den dagen.

Utenfor Hamar ligger det nye, flotte idrettsanlegget - med svømmehaller, tennisbaner, golfbane og utsøkt hageanlegg. Vi får en kopp kaffe i forhallen, sitter og følger svømmere i elegante stup - gjennom blågrønt vatn.

22. juni.

Vi drar nordover til Levanger, men før det, kjørte Peter Gjermund oss til Holmestrand - i gråvær og tåke. Det lettet noe utover dagen. Så fikk Gunnlaug sitt møte med sin gjenlevende bror. Sikkert siste møtet, mente han. Gammel var han blitt, Ottar, tunghørt og glemsk. Han skulle heller ikke bli spart for den dumpe smerte på sine gamle dager. Mistet for fire år siden sin eneste datter, Aud, - i meningitt.

En merket tydelig hvor han kviknet til da praten kom igang. Under middagen streifet vi inn på "kosthold og helse". Bergljot var svært interessert i vårt spartanske levesett, - mente Ottar hadde vel mange kilo å bære på. Kanskje var han "trøsteepiser"?

På heimvegen ble vi slått av hvor forandret alt var blitt særlig i Drammen-distriktet, men det er jo mange, mange år siden "trioen" kjørte her på veg til Sør- og Vestland.

Laila og Peter Gj. blir bare et par dager på Levanger, kjører så til Breivik — til Lailas mor.

Juli.

Den mest solfattige på mange år - grått, regn, yr og tåke, og atter regn... En dag på hytta, sitte inne, stirre i veggen, lese i et gammelt vekeblad. Ragnar alltid opptatt med sine gjøremål, snart ute sært inne; småreparasjoner og vedhogst. Lørdag og søndag 25./26. juli, får hele storfamilien to deilige turer på vidda - Skalstufjellet. Sol på åser med glitrende snøflekker, blinkende tjønner og vatn så langt øyet når. Vi sitter bak en bergnabb, gnager kyllingbein, dupper så av - utstrakt i lynget. Og sola skinner; seilende skydotter legger mørke skygger i fjellsidene.

Søndag ettermiddag øsregner det, og vi kjører ned i skodde til et tomt hus. Ved veggen funkler kjempestore stilkroser – røde og gulrosa fredroser.

Søndag 9. august.

Tidlig oppe, slår på radioen: Reagen har besluttet at neutronbomben skal settes i produksjon, foreløpig ingen utplassering i Europa!! Hyggelig søndagsnyheter...

Lakonisk kommentar fra studio: Neutronbomben dreper alt liv, men sparer ting, bygninger m.v.!

Djevlesk?

Teknikk, pengemakt har skapt denne ufattelige krisen – og vår avmakt! Millioner av menneskeliv – og lykke – vil det koste. Selv en Albert Speer, Hitlers rustningsminister, kom omsider til følgende erkjennelse: Teknokratene lar seg totalt absorbere av sitt eget arbeid - uten tanke på konsekvensene av det, og heller ikke om det skader samfunnet. .

Enn om vi alle våknet opp av sløvheten - av dette; vi kan så likevel ikke gjøre noe - og sluttet helhjertet opp om Russel-Einstein-manifestet: "We appeal, as human beings: Remember your humanity and forget the rest..... if you cannot, there lies before you the risk of universal death."

Kjører til fjella igjen, vi to, - solgløtt i skylaget. Veggen oppover langs "Inna" er avvekslende, sjøl om traseen idag er vanlig standard. Det er vel elva som fanger interessen; brå svinger, mørke-dype kulper, stryk og fosser. Her er alltid parkerte biler og turvogner - på restene av gammelvegen. Vi kjørte ofte den veggen i 50-60-åra. Men morsom var den, gamle 72, der den krøket seg rundt store kampesteiner, bråsvingte med elvefaret, inn og ut mellom trær og busker.

En kopp kaffe i hytta før vi fortsetter til granneland. Over vidda trækker vi langs stier - som stadig vekk forsvinner -, i mose, over rabber og bekker, vasser i myrer. De tilårskomne slår seg ned på en helle, lar blikket følge de rolige linjer langt, langt borte i soldis; kvile for tanke, sinn - "drøyma, drøyma"...

Jentene smyger seg mellom busker, inn i kjerr, ser etter molter og venter på middag. Mor og far streifer med melkekartonger i fingertuppene, mest kart ennå, og fangsten blir deretter. Dagen er på hell, skyer dekker snart solskiva. I bedagelig tempo finner igjen de sju veggen - de mosegrodde stier - til parkeringsplass.

"Bryllupskake" ved kaffen i hytta. I morgen det 46 år siden "ungdommelige bestemor" og "den utgamle bestefar" skred nedover korgangen - til Mendelssohn i Værnes kirke..

Lørdag 22. august.

Ferieslutt – avskjed. Gufs av høst – i luft, i sinn. Blink av sol har vi likevel hatt disse to grå, kjølige sommermånedene. Har sittet i hagen en sjelden gang, matet småsporven vår og småpratet med feriegjestene våre. Etter tre vokers opphald nordpå, tilbrakte "Ottestad-trioen" noen dager her i Alosavegen. Peter Gj. og Ragnar beiset huset vårt - hvitt. Nå står det formelig der og lyser. Ja, det er faktisk blitt et nytt hus, det virker større!

Det blir ikke mye spill i feriene; en har det for travelt! Mor, Ragnar og jeg har "tatt opp" et par gamle kjenninger: Griegs Ave Maris Stella, Mozart, Schubert. Tidlig lørdag morgen; reiseklar, avskjed, håndtrykk og klem, kyss på kinn.

September 1981.

En grå, utrivelig måned - som de to-tre foregående. Vi ble grundig snytt for sommeren, anno 1981!

Stortingsvalg; kan diskuteres om det ble et "lykkelig" sådant. Høyrebølgen skyller inn over oss, som over alt ellers i den vestlige verden. Selvsagt blir det en ren høyreregjering. Willoch har alt sin ministerliste ferdig - i rom tid før H.M. har utnevnt "Gros" etterfølger. Politikerne finner stadig nye former i sine parlamentariske utspill! Den avtroppende stortingspresident forsikrer at kontakten er utmerket mellom Storting og befolkning. Ja, mon det? De fleste later til å mene at et regjeringsskifte ikke vil få noen betydning for utviklingen.

"Gro-Kåre" markedsførte seg så ettertrykkelig i media at mellompartiene fullstendig druknet. Venstre må markere seg sterkere, kjøre sin linje - grønn profil, atomfrie soner, våpenlagring - uansett konsekvensene! De grå eminenser er alt på vandring - bytter plass? LO, NAF, Libertas.

29 september.

Så satte de igang anleggsarbeidet i Alta likevel. Folkeaksjonen ble tatt på. senga, heter det. Det er kanskje utsikter til et nytt "Menstadslag", med militært utstyr - kjøretøyer og helikoptere? Regjeringen måtte altså på fallrepet demonstrere sin makt – og har derved igjen gitt de gamle veteranene et tankekors, Ettermæle! Hvorfor ikke la Høyesterett komme med sin kjennelse først?

Lørdag 3. oktober.

Finn Erik Vinje skriver i en kronikk om Egil Børre Johnsen bok "Det store bondefangeriet". Interessant lesning for gammel norsklærer i grunnskolen. Forfatteren (Johnsen) er ikke nådig i sin kritikk, alt får sin bekomst. Selv er han skolemann og lærebokforfatter, og vet således hva han skriver om.

Fortsetter det som hittil, risikerer vi at skriveevnen forbeholdes noen få, og at flertallet blir redde for å skrive norsk enn, for å snakke om engelsk. Vi hører om norske tolvåringer som har problemer med navnene på ukedagene, og i Sverige har de funnet ut at 15% av årskullet forlater grunnskolen som funksjonelle analfabeter. "I norsk kan alt skje - alt og ingenting!" Til slutt et sitat av Bjørneboe: "Norsktimene i middelskolen står idag for meg som den eneste grunn til at der etterpå skulle gå 15 år fra den dag jeg mottok min Ng på vidnesbyrdet i norsk skriftlig, til jeg igjen frivillig tok i et perneskaft".

Mandag 5. oktober.

Blåmandag!

Tirsdag 6. oktober.

Stort oppstyr i Egypt. President Sadat myrdet under militærparade. Fire av hans nærmeste medarbeidere ble også drept. En meget omstridt statsleder er borte. Han fikk den ære å dele fredsprisen med den meget "fredelige" fhv. terroristen, Begin. I alt er 40 statsledere drept etter annen verdenskrig.

Palestinerne jubler, og det er visst slett ikke alle som gråter i Egypt heller. Sadat fikk sikkerhetsutstyr for 25 mill. \$ fra U.S.A.!!

Lørdag 10. oktober.

Boka "Når du hører mitt liv" (dok. rapport om narkotika i Norge) er beslaglagt. Det er 14 år siden Bjørneboes "Uten en tråd" led samme skjebne. 1 1952 avsa Høyesterett forbud mot visning av filmen "To mistenkelige personer". Gunnar Larsen skrev i 1932 boka om dette lensmannsmordet på Ringerike (1926); den ble ikke beslaglagt. Gunnar Heiberg var forferdet over dommen.

Det er interessant å rekapitulere dette - vi som husker rabalderet omkring Øverland og Hallesby i 30-åra. Spør om vi også husker rettsaken mot Øverland i 1933, husker hans glitrende sarkasme og vidd og – bibelkunnskap! Nei, ingen greide såvisst å målbinde "den dypt religiøse ateisten".

Lagmannsretten frifant nok synderen, men hva ble resultatet • en skjerpet blasfemiparagraf!

Striden om "Guds grønne enger" - på Nationaltheatret - er et annet eksempel på takhøyden i vårt kulturelle liv. Tenk, fremstille Vårherre på scenen!

Onsdag vil nobelkomiteen kunngjøre hvem som får fredsprisen. Skal bli interessant å se om Alva Myrdal kommer i betraktning; 79-åringen er "et ustoppelig talerør for fred og nedrustning". I klartekst sier hun: Europa må skremmes til fred. Idag har vi bare 25% sjanse til å nå år 2000 uten atomkrig.. Blir hun skylt bort av "høyrebølgen" også denne gang?

Søndag 11. oktober.

Ingen vinterlig høstdag, bar mark, og nå og da et solgløtt i skylaget. Vi står under furua, ser på navnet, på "fredsduen" på de tre rosene. 35-årsdag. Kanskje ville vi vært i Bergen nå, hvis.

..

"Dø må hver som vil bli ett med drømmen i sitt sinn".

Shelley, en av de pur unge som falt i Verdenskrigen, streifer også døden i et dikt:

"Vår kval skal brenne for fjerne år,
vennlig og mild,
trygt skal de lytte til dempede ord
sanger i moll;
men ingen vil huske oss gutter,
som er tapt under muld".

Til slutt Nordahl Grieg:

Nu er han død. Nu lever han
som våren selv, for hjertet vet
at bare han som gir, har liv
og bare han har evighet.